

STRATEGII MANAGERIALE

MANAGERIAL STRATEGIES

**Revistă editată de
Universitatea „Constantin Brâncoveanu”
Pitești**

Anul III, nr. 1 (7) / 2010

**Editura
Independența Economică**

Colegiul de redacție:

Președinte:	Prof. univ. dr. Alexandru Puiu
Vicepreședinte:	Prof. univ. dr. Ion Scurtu
Redactor-șef:	Lect. univ. dr. Cristinel Munteanu
Redactor-șef adjunct:	Lect. univ. dr. Cristina Șerbănică
Membri:	Prof. univ. dr. Marius Gust Prof. univ. dr. Ovidiu Puiu Prof. univ. dr. Dumitru Ciucur Prof. univ. dr. Iuliana Ciochină Conf. univ. dr. Mihaela Asandei Conf. univ. dr. Silvia Dugan Conf. univ. dr. Elena Enache Conf. univ. dr. Nicolae Grădinaru Conf. univ. dr. Radu Pârvu Conf. univ. dr. Dorian Rais
Procesare computerizată:	Conf. univ. dr. Cristian Moroza

**Autorii își asumă deplina responsabilitate
în ceea ce privește materialele publicate.**

© Editura „Independența Economică”, 2010
Pitești, Calea Bascovului nr. 2A
Tel./Fax: 0248/21.64.27

Editură acreditată de către C.N.C.S.I.S.

*Niciun material nu poate fi reprodus fără
permisiunea scrisă a Editurii.*

ISSN 1844 – 668X

CUPRINS / CONTENTS

CRIZA AGRICULTURII ROMÂNEȘTI ȘI NECESITATEA DEPĂȘIRII ACESTEIA / THE ROMANIAN AGRICULTURAL CRISIS AND THE NEED FOR OVERCOMING IT.....	5
Prof. univ. dr. Ion Scurtu	
MARKETINGUL ÎN ERA TURBULENȚELOR / MARKETING IN THE ERA OF TURBULENCE.....	10
Conf. univ. dr. Mihaela Asandei	
IMPACTUL CRIZEI FINANCIARE ASUPRA LEASING-ULUI ÎN ROMÂNIA / THE IMPACT OF THE FINANCIAL CRISIS UPON THE LEASING IN ROMANIA.....	13
Conf. univ. dr. Silvia Dugan	
IMPACTUL CRIZEI ASUPRA RESURSELOR UMANE / THE IMPACT OF THE CRISIS UPON THE HUMAN RESOURCES.....	17
Conf. univ. dr. Laura Pănoiu, Lect. univ. dr. Alina Voiculeț	
PIAȚA ASIGURĂRILOR ÎN PERIOADA DE CRIZĂ. SOLVENCY II CA OPORTUNITATE / THE INSURANCE MARKET DURING THE CRISIS. SOLVENCY THE 2ND AS AN OPPORTUNITY	25
Conf. univ. dr. Camelia Ștefan	
BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI – MĂSURI DE LIMITARE A RECESIUNII ECONOMICE / THE ROMANIAN NATIONAL BANK – ADOPTING MEASURES TO LIMIT THE ECONOMIC CENSUS.....	30
Conf. univ. dr. Camelia Vechiu, Asist. univ. drd. Carmen Marin	
CRIZA FINANCIARĂ INTERNAȚIONALĂ ȘI IMPACTUL ASUPRA ROMÂNIEI. STRATEGIA DE POLITICĂ MONETARĂ A B.N.R. ÎN CONTEXTUL CRIZEI FINANCIARE ACTUALE / THE INTERNATIONAL FINANCIAL CRISIS AND ITS IMPACT UPON ROMANIA. THE STRATEGY OF MONETARY POLICY THE R.N.B. IN THE CONTEXT OF THE CURRENT FINANCIAL CRISIS	34
Lect. univ. dr. Dan Bogoi	
COORDONATE ACTUALE ALE POLITICII FISCALE ÎN ROMÂNIA / CURRENT COORDINATES OF THE FISCAL POLICY IN ROMANIA.....	38
Lect. dr. Cristina-Aurora Bunea-Bontaș, Asist. dr. Mihaela Cosmina Petre	
INFLUENȚA ȘI EFECTELE DECIZIILOR DE POLITICĂ FISCALĂ ÎN MANIFESTAREA CRIZEI DIN ROMÂNIA / THE INFLUENCE AND OUTCOMES OF THE FISCAL POLICY DECISIONS UPON THE ROMANIAN CRISIS.....	47
Lect. univ. dr. Dănuț Chilarez	
AUDITUL INTERN SI CRIZA ECONOMICO-FINANCIARĂ / THE INTERNAL AUDIT AND THE FINANCIAL – ECONOMIC CRISIS	54
Lect. asoc. Galation Covariu, Lect. univ. dr. Niculina Marcu	
FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL – BANCA CENTRALĂ A LUMII / THE INTERNATIONAL MONETARY FUND – THE WORLD CENTRAL BANK... 57	
Lect. dr. Mariana Mihăilescu	
EFECTELE CRIZEI FINANCIARE INTERNAȚIONALE ASUPRA POLITICII MONETARE DIN ROMÂNIA / THE CONSEQUENCES OF THE INTERNATIONAL FINANCIAL CRISIS OVER THE MONETARY POLICY IN ROMANIA.....	65
Asist.univ.dr. Mihaela-Cosmina Petre, Lect.univ.dr. Cristina-Aurora Bunea-Bontaș	

Criza agriculturii românești și necesitatea depășirii acesteia

Prof. univ. dr. Ion Scurtu

Prorector, Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești

Abstract:

Despite some encouraging aspects elements, the Romanian agriculture is characterized by a continuous crisis. If in other economic branches the crisis may come and go, it appears that in the agricultural domain the crisis has become chronic. As an outcome of the great land division and of other major reasons, the agricultural production per hectare, or per head of animal are much smaller than the European average. After a minute analysis, we suggest in this paper some steps which the involved agents must mediate upon and put them into practice in order to diminish the gap between the Romanian agricultural potential and the concrete (real) achievements.

Keywords: agriculture, crisis, reosurces, national economy, production

România este considerată o țară cu un mare potențial agricol, percepție care se datorează în principal următorilor factori:

- Suprafață agricolă importantă, dacă o comparăm cu cea a altor state europene, respectiv: 14,73 mil. ha;
- Suprafață arabilă care depășește 9,4 mil. ha, reprezentând cca 64% din totalul suprafeței agricole;
- Repartiție favorabilă pe formele de relief;
- Ponderea mare a suprafețelor plane, la câmpie, ceea ce favorizează mecanizarea lucrărilor agricole;
- Resurse de sol și, într-o anumită măsură, resurse climatice favorabile unei game largi de culturi;
- Posibilități de creștere a unui număr însemnat de bovine, porcine, ovine, păsări;
- Ponderea de peste 45% din populație care trăiește în mediul rural – deci forță de muncă – disponibilă pentru efectuarea unei game largi de lucrări;
- Posibilități bune de pregătire a specialiștilor în învățământul superior agronomic, economic, de medicină veterinară etc.

În pofida acestor elemente favorizante, agricultura României se caracterizează printr-o criză continuă. Dacă în alte ramuri economice crizele vin și trec, se pare că în agricultură criza a devenit cronică.

Ca urmare a mării fărâmițări a terenului dar și a altor câteva cauze majore, producțiile agricole la hectar sau pe cap de animal sunt mult mai mici decât media europeană.

La nivelul anului 2006, în România existau 4.256.152 exploatații agricole din care 4.237.889 erau exploatații individuale și numai 18.263 - exploatații organizate. Chiar dacă în unele din aceste exploatații organizate se obțin producții la nivelul fermelor bune din Europa, numărul lor este prea redus pentru ca ele să conteze în aprecierea globală asupra competitivității agriculturii românești.

În tabelul 1 se face o comparație între producțiile medii obținute în România și producțiile medii din Uniunea Europeană la câteva culturi agricole.

Tabelul nr. 1

Producțiile medii (kg/ha) la principalele culturi agricole în România comparativ cu media europeană (anul 2008)

Cultura	Producția medie în Uniunea Europeană	Producția medie în România	Producția medie relativă față de cea europeană (%)
Grâu	5672	3227	56,7
Porumb	7080	3422	48,3
Floarea – soarelui	1897	1446	76,2
Cartof	28770	14048	48,8
Legume + pepeni	25779	14035	54,8

Se observă că la nivelul anului 2008 producția medie la hectar care se obține în România reprezintă între 48,3% față de media europeană, în cazul porumbului și 76,2% în cazul florei soarelui.

Comparațiile ar putea continua și la alte capitole precum producția medie de fructe și struguri / ha sau producția medie de lapte pe cap de vacă furajată și rezultatele ar fi relativ asemănătoare.

Pe scurt, fermele românești obțin la majoritatea culturilor și a speciilor de animale producții medii de circa două ori mai mici decât media europeană. Comparația cu țările care au făcut parte din sistemul socialist înainte de 1990, precum Polonia sau Ungaria este, de asemenea, în defavoarea agriculturii românești.

Ca urmare a acestei situații, produsele agricole românești se obțin la un preț de cost ceva mai ridicat decât în țările dezvoltate, unde mecanizarea mai avansată, subvențiile mai mari, organizarea mai bună a desfacerii și aplicarea unor inputuri cu valori substanțial mai mari permit obținerea de producții ridicate la prețuri mai scăzute.

În aceste condiții, la nivelul anului 2006, România înregistra următoarea balanță între export și import la produse alimentare (tabelul 2).

Tabelul nr. 2

**Exportul și importul de produse agricole și alimentare
al României în anul 2006 – mil. euro –**

Produsul	Export	Import	Raport export - import(%)
TOTAL IMPORT-EXPORT	25.850	40.746	63,4
Alimente și animale vii	563	1833	30,5
Animale vii	153	37	413,5
Carne și preparate din carne	37	511	7,2
Produse lactate și ouă	16	56	28,6
Cereale și preparate pe bază de cereale	174	145	120,3
Legume și fructe	89	358	24,9
Semințe oleaginoase	174	42	414,2
Ulei și grăsimi de origine vegetală	58	94	61,7

La alimente și băuturi s-au exportat mărfuri în total de 736 milioane euro și s-au importat în valoare de 1920 milioane euro, ceea ce înseamnă că valoarea exportată reprezintă numai 38,3% față de import.

Față de alte ramuri ale economiei naționale, în care criza economică și-a făcut simțită prezența la jumătatea anului 2008 și, conform previziunilor, efectele se vor diminua începând cu 2010, în agricultură situația prezintă un specific aparte.

Criza, manifestată prin competitivitatea mai scăzută a agriculturii și diminuarea producției la produsele agricole de bază, s-a manifestat aproape permanent în ultimii 20 de ani și s-a adâncit mai ales în ultimii 5-6 ani, când, la multe produse de bază și în special la carne, produse lactate, legume și fructe, o parte tot mai însemnată a consumului este asigurată din import.

Ca urmare a acestora, tocmai agricultura, unde se apreciază că există un mare potențial de dezvoltare, este cea care dezechilibrează și mai mult balanța export – import. Deficitul s-a situat în media ultimilor ani la peste 500 milioane euro anual. Declinul s-a produs ca urmare a scăderii producției agricole și a creșterii cererii interne pentru produse alimentare diverse și de calitate superioară, agricultura neputând să se alinieze rapid la această tendință a pieței.

În același timp, majoritatea specialiștilor care analizează gradul de asigurare cu alimente a populației planetei, constată că o bună parte a omenirii suferă de foame sau malnutriție, deci piața agricolă, atât în prezent, cât, mai ales, în viitor solicită tot mai multe alimente cu condiția ca ele să se ridice la standarde superioare de calitate.

Situația actuală are rădăcini adânci și principalele cauze sunt următoarele:

- distrugerea patrimoniului fostelor CAP-uri (un număr de 3776 unități);
- atomizarea proprietății agricole (cca 40 milioane de parcele împărțite la peste 4 milioane de proprietari);
- dotarea necorespunzătoare cu utilaje;
- necultivarea întregii suprafețe arabile și executarea lucrărilor în afara perioadei optime;
- deficit de tractoare – există un tractor la 56 ha, dar acestea sunt foarte vechi. Se apreciază că numărul tractoarelor care încă funcționează este de cca 45% față de cele din 1989;
- aplicarea incorectă a Legilor Fondului Funciar (Legea 18/1990 și Legea 1/2000) au dus la cca 1 milion de procese în justiție;
- nefolosirea sistemului de irigații datorită deteriorării instalațiilor pe cca 2 mii ha. În prezent se irigă numai 5-10% din suprafața amenajată pentru irigații în urmă cu 20 ani);
- abandonarea tehnologiilor moderne de combatere a eroziunii solului;
- consum redus de îngrășăminte chimice. De la un consum de cca 2,7 milioane tone în 1989 s-a ajuns să se aplice în ultimii ani numai 200 – 300 mii tone, respectiv cca 10% din necesar;
- defrișări în pomicultură și viticultură, fără a se mai face plantări de soiuri nobile;
- sacrificarea animalelor și reducerea drastică a șeptelului;

Cauzele prezentate anterior nu sunt nici pe departe singurele probleme ale agriculturii. Lor li se adaugă efectele managementului defectuos în multe unități, mai ales în acelea în care nu sunt angajați specialiști.

Există și efecte secundare ale situației dificile din agricultură, manifestate în mediul rural, precum creșterea analfabetismului, un nivel de trai scăzut, numărul tot mai redus al absolvenților din mediul rural care au acces la învățământul superior etc.

Incidența sărăciei este considerabil mai mare în mediul rural.

Criza agriculturii este o criză de sistem, întrucât agricultura este o ramură cu legături foarte puternice cu sectoarele din aval și din amonte.

Disparația fabricii de tractoare de la Brașov, diminuarea până aproape de dispariție a numărului de combine fabricate la „Semănătoarea”, creșterea prețului la petrol și gaze și implicit a tuturor îngrășămintelor și substanțelor chimice au contribuit la introducerea în producție a unor inputuri tot mai reduse, cu consecințele actuale.

Totodată, se poate aprecia că dezinteresul în obținerea unor producții mari se datorează și lipsei de organizare a producătorilor în desfășurarea producției. Aceștia au nevoie, pentru a vinde producția realizată, de baze de recepție și silozuri pentru depozitarea cerealelor sau de depozite de legume și fructe în cazul horticoltorilor, de crame utilizate în sistem cooperatist în cazul viticultorilor etc.

Redresarea agriculturii trebuie să fie încurajată și să înceapă cât mai curând pentru că:

- o agricultură performantă ar asigura o bună parte din veniturile necesare populației rurale, care în țara noastră are încă o pondere foarte ridicată;
- creșterea veniturilor obținute din agricultură ar permite relansarea ramurilor industriale care produc mărfuri destinate producției agricole: tractoare, mașini agricole, unelte, îngrășăminte chimice, substanțe de protecția plantelor, folie de polietilenă etc.;
- creșterea producției agricole din sectorul vegetal și animal va stimula interesul pentru industria prelucrătoare, atât în sectorul alimentar, cât și în sectorul textile, pielărie, încălțăminte etc.

Avantajele existenței unui sector agricol performant nu se opresc aici. O agricultură competitivă reprezintă o soluție pentru echilibrarea balanței externe de plăți, precum și multe alte avantaje.

Soluții pentru redresarea agriculturii

Printre soluțiile care ar putea conduce la redresarea agriculturii, enumerăm:

1. Creșterea ponderii sectorului animal în totalul producției agricole.

La nivelul anului 2006, la o valoare a producției agricole, de 50 miliarde lei, producția animală a reprezentat doar 37,2 % iar serviciile din agricultură numai 0,9%.

Creșterea producției din sectorul animal antrenează, pe de o parte, utilizarea mai deplină a cerealelor pe care le putem produce, diminuează importul de carne și conduce la o valorificare mai bună a resurselor de forță de muncă.

2. Este foarte important să încurajăm obținerea produselor agricole care aduc cea mai mare valoare în totalul veniturilor din agricultură.

Într-un studiu pe trei ani (2005-2007) produsele cu cea mai mare valoare au fost următoarele:

Tabelul nr. 3

**Ordinea primelor 10 produse agricole obținute în România
în anii 2005 – 2007 (milioane dolari SUA)**

	Ordinea după valoare	Anul		
		2005	2006	2007
Produsul și valoarea sa	1.	Lapte de vacă - 1295	Lapte de vacă - 1295	Lapte de vacă - 1295
	2.	Grâu - 854	Grâu -595	Struguri - 405
	3.	Carne de vită - 439	Struguri - 423	Cartof - 320
	4.	Carne de porc - 427	Floarea soarelui - 336	Ouă - 256
	5.	Carne de pui - 320	Cartof - 321	Grâu - 233
	6.	Cartof - 298	Ouă - 296	Lapte de oaie - 216
	7.	Ouă - 295	Lapte de oaie - 220	Tomate - 151
	8.	Floarea soarelui - 272	Tomate - 197	Porumb - 130
	9.	Struguri - 234	Mere	Mere - 122
	10.	Lapte de oaie	Varză	Varză - 98
Alte produse cu valoare mare		Mere Porumb Prune Cireșe	Prune Porumb	Floarea soarelui

Rezultă că va trebui să creștem mai întâi ponderea producției zootehnice, întrucât trei dintre produsele zootehnice care aveau valori mari înainte de anul 2006 (carnea de vită, de porc și de pui) nu se mai regăsesc în prezent pe lista primelor 10 produse, ca valoare. Trebuie să crească și ponderea următoarelor ramuri care au posibilități bune de desfășurare și pot contribui la creșterea valorii totale a producției agricole:

- plantele oleaginoase care se pot folosi pentru uleiuri alimentare sau pentru biocombustibil (floarea-soarelui și rapița);

- creșterea suprafeței ocupate cu vii și construirea de crame în regim cooperatist în zonele favorabile;

- creșterea suprafeței ocupate cu livezi moderne, cu schimbarea structurii între speciile pomicole, punând accent pe speciile care se folosesc în stare proaspătă;

- creșterea suprafețelor ocupate cu solarii pentru legumele care se pretează acestui gen de cultură: tomate, ardei, vinete, legume - verdețuri. Se apreciază că România are nevoie de 10.000 ha solarii și sere reci, ceea ce ar putea asigura 700.000 tone legume, diminuând astfel foarte mult cantitatea de legume proaspete importate.

3. O cale de creștere a exportului de produse agricole și a veniturilor din agricultură o reprezintă sporirea suprafețelor și a exploatațiilor agricole pe care se practică agricultura ecologică, cu certificarea corespunzătoare a acestora.

4. Apreciem că o cale de stimulare a agriculturii în momentul actual ar fi utilizarea mai judicioasă a subvențiilor.

Este cunoscut că subvențiile au reprezentat o cale de creștere a producției în Uniunea Europeană, mai ales în perioada în care acestea s-au acordat pe unitatea de produs. Odată cu atingerea unui nivel de supraproducție agricolă, U.E. a trecut la o reformă a PAC și acordarea unei subvenții pe hectar și pe cap de animal, indiferent de producție. Acest model este nefavorabil agriculturii românești din două motive:

a) nu este stimulat, pentru că se acordă chiar acelor proprietari de suprafețe care nu lucrează terenul;

b) diferențele mari între subvenția pe hectar primită de producătorul român față de subvenția din țările cu statut de vechi membre ale U.E. mărește decalajul de competitivitate.

În prezent, subvenția care se acordă României este de 30% față de cea din vechile state membre. Propunerea ar fi ca țara noastră să renegocieze condițiile acordării subvenției, în sensul că, cel puțin pentru doi ani, acordarea acesteia să se facă pe unitatea de produs sau pe un alt criteriu care stimulează competitivitatea.

De asemenea, plățile compensatorii, care se acordă din bugetul național, să fie acordate în funcție de domeniul de interes al statului român.

5. Utilizarea judicioasă a fondurilor bugetului agriculturii pentru sprijinirea înființării și funcționării unor firme performante inclusiv pentru angajarea de tineri specialiști.

6. Asigurarea fondurilor necesare cercetării științifice din agricultură după stabilirea unei strategii clare privind necesarul de soiuri, tehnologii, semințe, rase de animale și alte rezultate care sunt necesare pentru implementare în producție. În caz contrar, vom ajunge să depindem exclusiv de importul de soiuri de plante, rase de animale, semințe și tehnologii.

7. Consultanța agricolă trebuie să-și îndeplinească menirea pentru care a fost înființată și să devină veriga de legătură între cercetare și producție, ajutând producătorul cu informații concrete, la zi, și căutând alături de acesta rezolvarea problemelor cu care se confruntă.

8. Asigurarea asistenței sanitar – veterinar în zonele rurale.

9. Utilizarea fondurilor structurale pentru încurajarea înființării de unități agricole performante, cu dotare modernă și de unități de prelucrare a produselor agricole în apropierea zonelor de producție.

Sunt numai câteva din măsurile la care factorii responsabili trebuie să se gândească și să le pună în practică, pentru a micșora decalajul între potențialul agricol al României și realizările concrete.

Bibliografie:

1. www.fao.org/statistics
2. www.insse.ro - *Anuarul statistic*, 2007;
3. Alexandri, Cecilia (coordonator), *Economia agriculturii. Tratat*, Editura Ceres, București, 2006;
4. Zahiu, Letiția, *Politici și piețe agricole, reformă și integrare europeană*, Editura Ceres, București, 2005.

Marketingul în era turbulențelor

Conf. univ. dr. Mihaela Asandei

Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești

Facultatea Management Marketing în Afaceri Economice Pitești

Moto: „În vremuri tulburi, managementul unei întreprinderi trebuie să aibă în vedere atât posibilitatea ca aceasta să reziste loviturilor bruște, cât și abilitatea de a profita de ocaziile favorabile apărute pe neașteptate. Asta înseamnă că, în condiții de turbulență, trebuie gestionate principiile fundamentale, și încă gestionate bine” (Peter Drucker).

Abstract:

Any Romanian company has to develop its own vision upon all strategical and tactical responses available during an economic decline, especially during a lasting one. Within the context of an economic crisis economy, the company will have to create a vision upon all possible scenarios and imagine a way of approaching each scenario with the adequate response measures.

Keywords: *business, marketing, company, globalization, Internet*

Astăzi, lumea afacerilor cunoaște schimbări de la o zi la alta, caracterizându-se prin multiple și complexe interconectări și interdependențe între economiile naționale neîntâlnite până în epoca actuală. Piețele se schimbă și ele în mod continuu, clienții devin interesați în primul rând de preț, de concurenți noi, canale noi de distribuție sau de comunicare, Internet, wireless, globalizare, liberalizare... și lista poate continua. Globalizarea și tehnologia contribuie la crearea unei fragilități evidente a economiei mondiale, implicit și a economiei românești. Globalizarea a făcut ca producătorii dintr-o țară să importe tot mai multe resurse din alte țări, iar tehnologia - prezentă în multe țări prin comerț electronic, poșta electronică, calculatoare, telefoane mobile, Internet, automatizarea vânzărilor și a marketingului - reușește să transmită informațiile cu viteza fulgerului. Astfel, costurile se reduc, firmele devin însă mai vulnerabile și trebuie să analizeze efectele revoluționare ale acestor noi tehnologii.

Companiile naționale sau internaționale analizează ocaziile pe care le oferă și pericolele pe care le generează globalizarea, cunoscând faptul că piețele străine sunt o sursă mai bună de bunuri mai ieftine pentru producție și o piață de desfacere a produselor oricărei companii. În același timp, piețele străine prezintă riscuri ridicate de diferențe provocate de legi, limbi, obiective economice și sisteme de distribuție diferite.

Principala problemă economică a epocii actuale o reprezintă capacitatea de producție excedentară existentă în majoritatea economiei mondiale. Excedentul de capacitate de producție duce la hiperconcurență, în condițiile în care pentru multe bunuri economice există prea puțin cumpărători, iar majoritatea bunurilor sau serviciilor nu se deosebesc unele de altele.

Globalizarea și tehnologia au contribuit la apariția unei noi economii care se sprijină pe logica gestionării informațiilor și a industriei informațiilor. În noua economie (denumită și economie digitală) câștigă concurenții care dispun de mai multe informații și sisteme informaționale. De aceea, multe companii naționale își digitalizează afacerile pentru a-și reduce costurile și pentru a-și crește sfera de influență și gradul de pătrundere pe piață.

Internetul oferă noi posibilități atât consumatorilor (români sau străini), cât și producătorilor naționali, schimbându-se rolurile acestora în marketing. Astăzi, consumatorul român sau din altă țară informează compania cu privire la nevoile sale, propune prețul pe care-l va plăti, stabilește modul de livrare a bunurilor marfare și hotărăște dacă-i dă voie firmei să-i transmită informații și mesaje publicitare.

Se constată că piețele se schimbă mai repede decât activitatea de marketing. Modelul tradițional de marketing trebuie adaptat la imperativele viitorului prin implicarea marketerilor în procesul de selecție a mărfurilor care trebuie oferite pe piață.

Firmele contemporane inteligente adoptă o concepție de genul *înțelege și răspunde* în ceea ce privește marketingul. Firmele din România de astăzi satisfac nevoile consumatorilor în modul cel mai convenabil, reducând la minimum timpul și efortul pe care aceștia îl rezervă căutării, comandării și primirii bunurilor și serviciilor. Firmele trebuie să se folosească mai bine de colaboratorii pe care-i au (furnizori, distribuitori, angajați, comunități) pentru a putea spera să asigure o mai bună și mai eficientă satisfacere a clienților.

Astăzi și firmele românești se concentrează asupra portofoliului de clienți, nu ca în modelul tradițional unde se concentrau pe portofoliul de produse, iar activitatea de marketing se bazează în prezent pe întreținerea relațiilor cu clienții. Companiile românești trebuie să determine rentabilitatea clienților și valoarea aferentă duratei de viață a unui client, să vândă produse și servicii mai scumpe sau de altă natură, să exploateze bazele de date despre clienți și să individualizeze mesajele publicitare și ofertele.

Dar ce este turbulența? În natură, ea generează haos sub forma uraganelor, a taifunurilor, a cicloanelor sau a valurilor seismice tsunami. **Turbulența economică** are asupra oamenilor același efect ca turbulența din natură, iar firmele românești au început să disponibilizeze masiv după 2008, provocând scăderea puterii de cumpărare a consumatorilor români. În această perioadă dificilă, tendința firmelor românești este să opereze reduceri generale la toate categoriile de costuri. Ele își reduc substanțial bugetele dedicate dezvoltării de produse noi și bugetele de marketing, ambele măsuri fiind de natură să le submineze redresarea pe termen scurt și viitorul pe termen lung. Consumatorii, angajații, producătorii, bancherii, investitorii și alți actori economici au senzația că se află în mijlocul unui uragan economic.

Turbulența reprezintă acum starea normală a industriilor, piețelor și companiilor din toată lumea. Turbulența este întreruptă de izbucniri periodice și intermitente de prosperitate și declin, iar efectele turbulenței sunt vulnerabilitatea firmelor și oportunitatea acestora pe piața internațională.

Turbulența înseamnă întotdeauna un plus de risc și incertitudine. Riscul este folosit pentru descrierea unei incertitudini care poate fi estimată și pentru care se pot încheia polițe de asigurare. Există, este adevărat, și risc neasigurabil: o incertitudine reală, cu care se confruntă factorii de decizie managerială. În loc să caute să-și maximizeze câștigurile, în condiții de mare nesiguranță, este posibil ca firmele să ia decizii care să minimalizeze riscurile pentru a fi siguri că vor supraviețui, dacă e să se întâmple ce este mai rău.

În *Global Trends 2025* publicat în 2008 de National Intelligence Council se identifică tendințele principale de evoluție a economiei, menționându-se factorii care vor influența mediul global al afacerilor: demografia, ascensiunea unor noi puteri în lume, erodarea influenței instituțiilor internaționale, schimbările climatice, geopolitica energiei, globalizarea, factori care vor interacționa, generând provocări dificile și oportunități pentru viitorii decidenți ai lumii afacerilor.

Potrivit raportului menționat, lumea afacerilor din lumea întreagă se va confrunta zi de zi cu perturbații, turbulență, haos, violență. Acești factori vor avea efecte directe și indirecte asupra afacerilor de pe tot globul, dând naștere unui mediu căruia managerii vor trebui să-i facă față cu succes, dacă vor ca firmele lor să rămână viabile pe termen lung.

În acest context, orice firmă românească utilizează un sistem de marketing la care s-a ajuns după mai mulți ani de experiență și s-a învățat din greșeli produse în alte țări. Firma românească și-a dezvoltat politici de acțiune, strategii și tactici pentru utilizarea cercetării de marketing, a metodelor de stabilire a prețurilor, a forței de vânzări, a publicității, a promovărilor, a altor instrumente de marketing. Aceste practici au toate șansele să dureze în timp, pentru că dau un sentiment de siguranță și previzibilitate, ele aducând rezultate în prezent și presupunându-se că vor face același lucru și în viitor.

Gradul sporit de turbulență și haos transformă lumea afacerilor în moduri spectaculoase mai mult decât oricând în ultimii cincizeci de ani. Astăzi clienții văd cum li se schimbă interesele, bugetele și valorile. Canalele de distribuție îmbracă forme noi, iar în

paralel se formează noi canale de comunicare. Apar, astfel, noi concurenți, se adaugă noi prevederi legislative și se impun noi reglementări pe piață.

Aceste evoluții poziționează orice firmă românească într-un punct de inflexiune strategic: fie compania continuă cu aceeași strategie, fie recunoaște necesitatea unei noi strategii. În mod evident, firma trebuie să-și revadă și să-și revizuiască politicile și instrumentele de marketing. Dacă firma nu face aceste modificări, noul mediu de marketing o va pedepsi, provocându-i chiar falimentul.

Principalele *schimbări în mediul de marketing* din România se referă la următoarele aspecte:

1. clienții sunt mai bine informați decât oricând, ei deținând putere și având posibilitatea să afle orice doresc despre orice produs, serviciu, companie națională sau internațională;
2. clienții sunt dispuși să cumpere și să aibă încredere în mărci de magazin bine cunoscute, atunci când au prețuri mai mici decât mărcile naționale/internaționale promovate prin publicitate;
3. concurenții sunt capabili să copieze mai repede orice produs, serviciu diminuând rentabilitatea investiției pentru inovator, avantajele competitive având o viață mult mai scurtă;
4. Internetul și rețelele de socializare au creat mijloace de comunicare și surse de informare noi, ca și mijloace noi de vânzare direct către clienții români.

Aceste schimbări le solicită managerilor și marketerilor din România *schimbarea radicală a mentalităților*:

1. toată lumea din companie să se gândească la clienți și să acționeze în interesul acestora;
2. compania să încerce să fie cea mai bună firmă și să servească nevoile unor piețe-țintă bine definite;
3. organizarea activității de marketing să se facă pe segmente de clienți;
4. relațiile de afaceri să fie stabilite cu puțini furnizori și aceștia să fie mai orientați spre parteneriat;
5. activele de marketing necorporale (mărcile firmei, valoarea de capital a clienței, loialitatea canalelor de distribuție, proprietatea intelectuală) să fie abordate cu mai multă atenție;
6. construirea mărcilor să se realizeze prin comunicații de marketing integrate;
7. crearea valorii să se facă pe termen lung pentru client;
8. obținerea unei cote de piață mai mare din bugetul de cheltuieli al fiecărui client;
9. trecerea în activitatea de marketing din România de la a fi local la a fi *glocal* (și global și local);
10. includerea în sfera managementului de top și a indicatorilor de marketing.

În concluzie, orice firmă românească trebuie să-și dezvolte o viziune asupra răspunsurilor strategice și tactice care îi stau la dispoziție în timpul unui declin economic, mai ales în timpul unui îndelungat. În contextul unei economii aflate în criză economică, compania va trebui să-și conceapă o viziune asupra scenariilor posibile și să-și imagineze un mod de abordare a fiecărui scenariu cu măsurile de răspuns adecvate.

Bibliografie:

1. Kotler, Ph., Keller, J.K., *Managementul marketingului*, ediția a cincea, Editura Teora, București, 2008;
2. Kotler, Ph., Caslione, J.A., *Chaotics: management și marketing în era turbulenței*, Editura Teora, București, 2009;
3. Kotler, Ph., Jain, D., Maesincee, S., *Marketingul în era digitală: o nouă viziune despre profit, creștere și înnoire*, Editura Meteor Press, București, 2009;
4. Lemaitre, Frederic, *Davos face a la mondialisation fragile et a une crise parfaite*, în „Le Monde”, 03.02.2009;
5. Purcărea, Th. V., Ioan-Franc, V., *Provocări pentru managementul marketingului în timp de criză. La ora judecăților înțelepte bazate pe valoare și logică*, în „Marketing-Management”, nr. 3-4/2009;
6. Olteanu, V., *Unele considerații privind locul marketingului în sistemul de management al organizației*, în „Marketing-Management”, nr. 1/2006.

Impactul crizei financiare asupra leasing-ului în România

Conf. univ. dr. Silvia Dugan

Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești
Facultatea Management Marketing în Afaceri Economice Pitești

Abstract:

For the leasing companies, 2009 surpassed the most pessimistic expectations, and the balance in the first nine months shows that it is probably the most affected field in the country. Those who have obtained so far the important revenues do not dare to think to recover their business losses, but, probably, to stop the decrease. Analyzing the leasing market evolution, we presently observe that this is probably at the level registered in 2004. the market was suffocated by the crisis in 2009 and will definitely take a difficult breath in 2010.

Keywords: financial crisis, leasing, market, revenue, evolution

Pentru firmele de leasing, anul 2009 a depășit cele mai pesimiste așteptări, iar bilanțul primelor nouă luni arată că este probabil cel mai afectat domeniu din țară. Cei care până anul acesta au obținut câștiguri importante, nici nu îndrăznesc să se gândească la o revenire a afacerilor, ci, eventual, doar la o temperare a scăderilor.

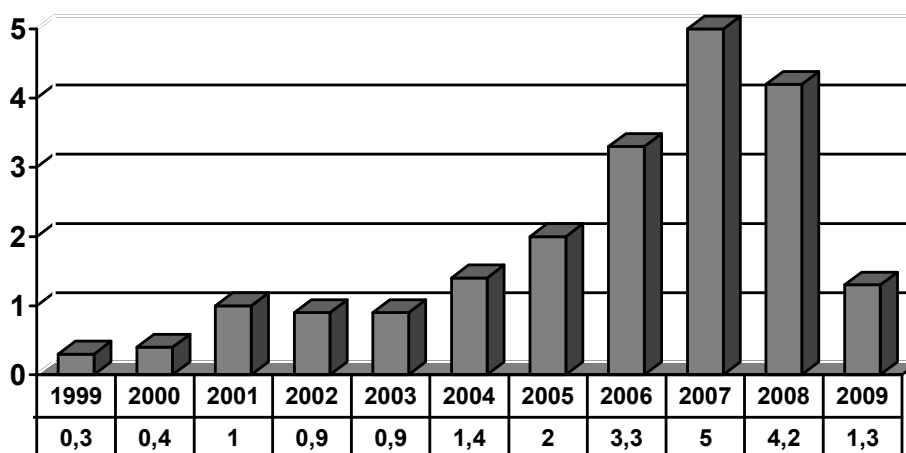
Piața de leasing funcționează ca un burete, absorbind tendințele din mai multe domenii importante ale economiei. Declinul înregistrat în producția industrială, în domeniul serviciilor, al construcțiilor și mai ales în cel imobiliar, a generat în 2009 un dezastru pe această piață. În 2010 căderea liberă va continua, însă există speranțe de redresare undeva spre sfârșitul anului. Condiția de bază pentru ca piața de leasing să ia înălțime este ca motoarele economiei să meargă măcar la ralanti. Analizând evoluția pieței de leasing, observăm că, în prezent, aceasta se află aproximativ la nivelul înregistrat în 2004. Piața a fost sufocată de criză în 2009 și cu siguranță va respira cu dificultate și în 2010.

1. Tendințe negative pe piața leasing-ului în România

Principala tendință manifestată încă din a doua jumătate a anului 2008 pe piața de leasing este reprezentată de scăderea drastică a volumului contractelor. După ce în 2005 s-au înregistrat creșteri de 45%, în 2006 de 57% și de 51% în 2007, în 2008 piața de leasing a cunoscut o scădere de 3% față de anul 2007. Furtuna a venit în 2009, când cererea de leasing a scăzut cu 74%. Concret, vorbim despre o piață care abia mai depășește un miliard de euro, în condițiile în care în anul 2008 se îndrepta spre valoarea de 4,2 miliarde de euro (Grafic nr. 1).

Grafic nr. 1

Dinamica pieței leasing-ului în România (mld. Euro)

Sursa: date prelucrate de autor

Cele mai puternice scăderi au venit tocmai de la segmentele care până în anul 2008 explodaseră, adică de la vânzările de echipamente și mașini.

Finanțările pentru **autovehicule** au ajuns, după primele nouă luni ale anului 2009, la aproape 686 de milioane de euro față de o valoare de aproape trei miliarde de euro, cât era piața leasing-ului pentru mașini în septembrie 2008.

Leasingul de echipamente a înregistrat cel mai mare declin, de 77% în anul 2009 față de 2008. Pe segmentul echipamentelor, utilajele de construcții au fost cele mai afectate. Declinul de pe acest segment a fost cauzat atât de sistarea multor proiecte imobiliare din mediul privat, cât și de oprirea proiectelor publice de construcții. Dacă în anul 2008, 54% din echipamentele finanțate în leasing erau utilaje de construcții, în 2009 doar 27% dintre echipamentele cumpărate mai fac parte din această categorie. Leasingul pentru echipamente medicale a fost una dintre puținele subcategorii care au înregistrat creșteri, ajungând la 8% din totalul finanțărilor acordate în leasing.

De asemenea, **leasingul imobiliar** a scăzut în 2009 cu 40% față de anul 2008, astfel că finanțările pentru achizițiile imobiliare abia depășesc 183 de milioane de euro. Acest segment a fost susținut în principal de tranzacțiile de sale&lease-back pentru hoteluri și spațiile de birouri, pentru că de retail și de rezidențial nici nu se poate pune problema, în urma blocării pieței. Astfel, finanțările pentru spațiile de birouri au crescut în 2009 cu 9% (până la 23%), față de aceeași perioadă a anului 2008. Se pare că vor mai trece cel puțin cinci ani până când se vor relua finanțările serioase pentru acest sector.

Acest declin considerabil a obligat companiile de leasing să-și revizuiască atent strategiile de afaceri pentru a trece în condiții de siguranță de la creșterile anuale de două cifre la scăderi similare. Adaptarea s-a tradus prin trecerea de la centrarea pe vânzări și obținerea unei cote de piață cât mai mari, la centrarea pe managementul portofoliului, diminuarea sistematică a cheltuielilor, estimarea atentă a riscurilor și selecția clienților, colectarea debitelor, curățarea portofoliilor, repozesii și remarketing.

De partea cealaltă a ecuației, pe fondul deteriorării principalilor indicatori macroeconomici, utilizatorul serviciilor de leasing a fost obligat să treacă de la mentalitatea consumeristă (prea puțin corelată cu cash flow-ul) la strategii de menținere sau chiar de supraviețuire pe timp de criză. În aceste condiții, firmele de leasing au fost nevoite să facă față degradării comportamentului de plată al clienților, fapt ce a determinat creșterea procentului de clienți cu întârzieri la plată, creșterea numărului de rezilieri de contracte și repozesii, creșterea nivelului provizioanelor.

În ultimele 12 luni, intensificarea activității de revânzare a însemnat pentru firmele de leasing alocarea de resurse materiale și umane semnificative, cele mai afectate fiind companiile de profil subsidiare ale băncilor sau cele independente. Avantajul deținut de companiile captive a fost reprezentat de accesul acestora la know-how-ul și infrastructura existentă în cadrul grupurilor din care acestea fac parte, de la spațiile de depozitare la existența service-urilor specializate sau chiar a unor entități/forțe de vânzare specializate în comercializarea autovehiculelor second-hand.

O altă tendință este cea de modificare a structurii pieței de leasing după tipul de bunuri finanțate. Cu o cotă de piață de 65%, finanțarea destinată achiziționării vehiculelor va menține și în 2010 trendul înregistrat anul trecut, când a scăzut cu circa 76%. Segmentul de leasing pentru echipamente, cu o cotă de 15% din piață, a scăzut în 2009 cu 77%, iar leasingul imobiliar, cotelat la 20% din piață, s-a redus cu 40%. Practic, vom putea vorbi de un echilibru între cele trei mari categorii de produse, pe fondul diminuării volumelor pe segmentul auto.

2. Estimări optimiste

Conform estimărilor furnizate de către Asociația Societăților Financiare din România – ALB, anul curent se prefigurează la fel de plin de provocări ca și 2009. Dacă în 2009

volumul contractelor a atins 1,25 miliarde de euro, în acest an se prevede atingerea pragului de un miliard. În general, se mizează pe o menținere a pieței, iar prognozele optimiste arată chiar o ușoară creștere. Aceasta este fundamentată în principal pe încercarea de repornire a unor motoare ale economiei, cum ar fi producția industrială, infrastructura, domeniul transporturilor și (de ce nu?) agricultura.

În ceea ce privește jucătorii care derulează în mod curent afaceri pe piața de leasing, 2010 nu amenință să provoace stări de insolvență ori falimente. Riscul nu este însă exclus în cazul companiilor mici, mai ales dacă nu-și vor lua măsuri de redresare economică ori de adaptare la noile condiții de piață. Firmele mici trebuie să-și revizuiască structurile, resursele și fluxurile interne, în sensul luării de măsuri pentru asigurarea sustenabilității afacerii. Nu în ultimul rând, trebuie să-și adapteze configurația portofoliului în funcție de modificările cererii din piață. Cu toate acestea, când se gândesc la revenire, companiile de leasing tot în mașini își pun speranțele. În perioada 2005-2008 s-au cumpărat cele mai multe mașini și putem presupune că, după cinci ani de folosire, proprietarii le vor schimba. Astfel, probabil că în 2011 piața leasing-ului va începe să-și revină. Anii 2011, chiar 2012, sunt invocați și de reprezentanții ALB, ca fiind orizontul de timp cel mai apropiat în care vom vedea o revigorare a pieței.

3. Măsuri de supraviețuire

Principalele obiective ale companiilor din domeniu sunt și vor fi, în continuare, supraviețuirea într-un mediu economic ostil și conservarea portofoliului. Adaptarea la noile condiții de piață va fi și în 2010 condiția pentru realizarea de profit (în cazul companiilor captive și firmelor mari independente) sau pentru supraviețuire (în cazul firmelor mici). Ținând cont că baza activității este reprezentată de clienți, se poate aprecia că și în acest an companiile de leasing vor avea de suferit din cauza lipsei de lichidități cu care aceștia se confruntă încă de anul trecut. Aici trebuie spus că majoritatea clienților sunt persoane juridice cu anumite priorități de rambursare a creanțelor. Ca urmare, n-ar fi deloc o surpriză ca trendul început anul trecut - al depunerii de cereri de renegociere a contractelor - să se mențină la aceleași cote. În plus, este de așteptat ca numărul rău-platnicilor să crească. Rata finanțărilor neperformante a crescut din două motive: unul ar fi dat de clienții care nu-și mai permit să plătească, iar altul este cel al persoanelor care doar abuzează de starea de fapt. Chiar dacă nu au nevoie, vin cu solicitări de perioade de grație sau de ștergere a penalizărilor.

Din punctul de vedere al clienților, trebuie spus că o parte din ei constată că bunurile achiziționate prin intermediul finanțărilor au devenit mai scumpe decât ce se oferă acum nou pe piață și sunt tentați să renunțe la bunul respectiv, devenind astfel clienți de re-credință. Vor avea de suferit fiindcă legislația ține partea finanțatorilor în această privință și vor figura în Centrala Riscurilor Bancare cu un comportament de plată necorespunzător. La pierderea statutului de bun platnic se adaugă și alte dezavantaje, întrucât finanțatorii își continuă urmărirea chiar și după recuperarea bunului. În cazul clienților persoane juridice, se poate merge până la executarea societății, iar în cazurile în care patrimoniul nu acoperă suma ori este chiar inexistent, se procedează la urmărirea administratorului pentru executarea averii personale.

Leasing-ul financiar devine o soluție pe timp de criză pentru agricultură. Observând cât de anevoioasă este obținerea unui sprijin din partea instituțiilor bancare, o parte dintre fermieri și-au îndreptat atenția spre companii de leasing ce vin în întâmpinarea lor cu oferte personalizate prin care își pot menține lichiditățile, optimiza costurile și câștiga flexibilitate financiară. Produsele financiare adaptate în funcție de activitatea fermierilor, dar și în funcție de sezon, procesarea rapidă și mai ales oferta financiară avantajoasă sunt câteva dintre aspectele care îi conving să apeleze la societățile de leasing. În cazul leasingului financiar, beneficiile și riscurile utilizării bunului trec în grija utilizatorului la data semnării procesului

verbal, iar la încheierea perioadei de leasing clientul își exercită opțiunea de achiziție la valoarea reziduală. În aceste condiții, accesul la utilaje moderne devine rapid, fără a periclita cash-flow-ul. Mai mult, acesta rămâne pozitiv datorită faptului că ratele sunt plătite odată cu utilizarea bunului, iar TVA-ul este plătit treptat pe întreaga perioadă a contractului.

Pentru firmele care au posturile blocate din cauza recesiunii și au nevoie de angajați, a apărut o soluție: unele companii de marketing sau din industria alimentară „închiriază” angajați pentru proiecte de scurtă durată. Un exemplu ar fi firmele care realizează studii de piață, companiile de call-center. Simplificarea procesului de angajare nu presupune însă costuri mai mici. Comisionul agenției de leasing este cuprins între 5% și 15% din totalul cheltuielilor cu angajatul, în funcție de durata proiectului. Cu cât durata de „împrumut” crește, cu atât taxa de leasing este mai mică. În general, această taxă se calculează în funcție de specializarea angajatului solicitat, de perioada proiectului, precum și de volumul de angajați solicitat. Legea spune că durata maximă a unui contract de leasing este de 18 luni, perioada medie pentru „angajații în leasing” fiind de aproximativ șase luni. Legislația muncii în România pune destul de multe probleme celor care oferă acest serviciu pe piață. Astfel, companiile de profil trebuie să achite lunar salariul unui angajat temporar chiar dacă acesta este plasat sau nu în cadrul unei firme.

Bibliografie:

1. *** „Business magazin” – colecția 2009-2010;
2. *** „Săptămâna financiară” – colecția 2009-2010.

Impactul crizei asupra resurselor umane

Conf. univ. dr. Laura Pănoiu

Lect. univ. dr. Alina Voiculeț

Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești

Facultatea Management Marketing în Afaceri Economice Rm. Vâlcea

Abstract:

An everchanging society with crisis affected economies supposes and equally requires a new approach of the construction and development of a career. In order to do that, human resources should have been regarded as a product or service about to begin, grow and end eventually because modern society is and will always be by the side of those who know how to promote well and how to sell well.

Penetrating, rising and also maintaining oneself on the labour force market – which is a highly competition and much affected market by the economic, social and political environment – require the use of marketing mix where the four P's represented by product, price, promotion and place are to be translated as follows:

- “Product” is represented by human resources – employees or prospective employees ;
- “Price” is represented by the value of competences and skills owned;
- “Promotion” of own competences, values, skills;
- “Place” is attributed to the location that can ensure rise and maintenance;

Therefore, building a career can be correlated with marketing which may at least ensure survival and even growth in tormenting economic times.

Keywords: human resources, crisis, society, career, company

Astăzi nimeni nu mai concepe să trăiască într-o societate fără Orange, Vodafone, Ford, Mercedes, Carrefour, Billa, Rompetrol, fără Versace, Armani, Mango sau Zara, Levis, fără Cacharel, Davidoff, Kent etc. Globalizarea, un fenomen care a cuprins întreaga lume, a devenit omniprezentă cu toate elementele pozitive și negative pe care le presupune.

Dacă ne gândim că internaționalizarea a însemnat și posibilitatea de a cunoaște alte culturi și civilizații, de a fi mereu în pas cu noutățile tehnologice, de a putea identifica cele mai bune soluții pentru satisfacerea nevoilor individuale și naționale, atunci am putea spune că termenul de „globalizare” este unul numai cu conotații pozitive. Și totuși, realitatea trecută și prezentă ne demonstrează că interdependențele create între lumi pot avea uneori efecte devastatoare dintre cele mai neașteptate. Un exemplu care poate susține afirmația, este recenta criză economico-financiară declanșată în Statele Unite în 2008, criză ce a cuprins ca o adevărată caracatiță toate celelalte state ale lumii. Globalizarea este un factor favorizant în propagarea crizei economico-financiare la nivel mondial în condițiile în care aceasta se bazează pe tranzacții permanente între state, state ce nu pot supraviețui doar din resurse proprii și, de asemenea, pe dezvoltarea corporațiilor transnaționale ce își extind afacerile dincolo de granițele naționale.

1. Criza și efectele acesteia asupra resurselor umane

Din a doua jumătate a lunii octombrie 2008, piața forței de muncă a fost lovită de valul care a afectat atât S.U.A., cât și Europa.

Companiile au început să-și revizuiască bugetele și planurile de buget, în încercarea de diminuare a costurilor, ceea ce a făcut ca, de cele mai multe ori, soluțiile să vizeze resursele umane.

Disponibilizarea, diminuarea salariului, reducerea sau eliminarea beneficiilor extrasalariale au fost cuvintele la modă în această perioadă și, pentru anumite sectoare de activitate, vor continua să mai fie.

Privită prin prisma angajaților, efectele crizei financiare pot fi contabilizate la nivelul șomajului, la structura acestuia, dar și la locurile de muncă vacante.

Analiza efectelor crizei asupra pieței forței de muncă din S.U.A. pe baza datelor furnizate de Biroul Muncii din Statele Unite ale Americii indică, aproape, o dublare, atât ca

valori absolute, cât și relative, a șomajului în toate sectoarele de activitate, cele mai afectate fiind sectorul construcțiilor cu o rată a șomajului de 18,2%; industria extractivă cu 12,6%; manufactură cu 12,4% și agricultură (tabel nr.1).

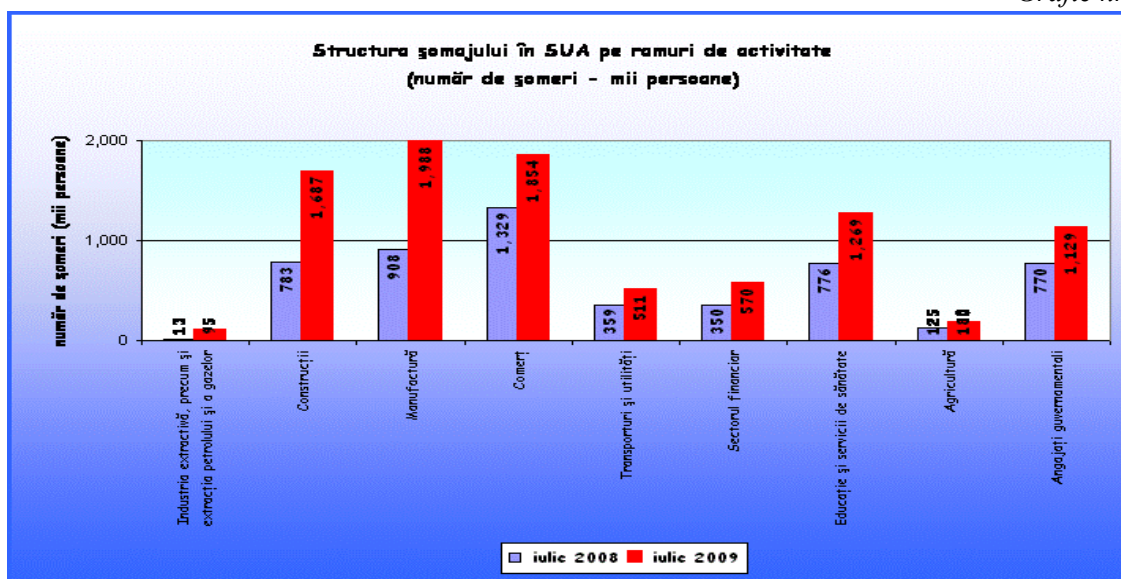
Tabel nr. 1

Structura șomajului în SUA pe ramuri de activitate

Categorie	Șomeri (mii persoane)		Rata șomajului (%)					
	Iulie 2008	Iulie 2009	total		bărbați		femei	
			Iulie 2008	Iulie 2009	Iulie 2008	Iulie 2009	Iulie 2008	Iulie 2009
Total	9,433	15,201	6,0	9,7	6,1	10,2	6	9,2
Sector nonagricol – din care	7050	11967	5,8	9,9	5,9	10,6	5,7	9,1
Industria extractivă, precum și extracția petrolului și a gazelor	13	95	1,5	12,6	1,8	12,3	-	15,3
Construcții	783	1687	8,0	18,2	8,4	18,6	4,0	12,6
Manufactură	908	1988	5,5	12,4	5,3	12,1	5,9	13,2
Comerț	1329	1854	6,5	9,0	5,5	9,1	7,7	9,0
Transporturi și utilități	359	511	5,7	8,8	5,4	8,7	6,6	9,3
Sectorul financiar	350	570	3,6	6,1	3,9	5,7	3,4	6,4
Educație și servicii de sănătate	776	1269	3,9	6,1	4,0	6,7	3,9	5,9
Agricultură	125	180	8,5	12,1	8,4	10,9	8,8	16,0
Angajați guvernamentali	770	1,129	3,6	5,1	3,1	4,4	4,0	5,7

Sursa: Bureau of Labor Statistics, SUA, august 2009

Grafic nr. 1

Sursa: grafic realizat de autoare pe baza datelor Bureau of Labor Statistics, SUA, august 2009

Datele din graficul de mai jos evidențiază că, cele mai afectate categorii sociale, după nivelul de educație, au fost cele cu un nivel înalt de pregătire și aceasta întrucât absolvenții de învățământ superior nu au mai identificat oportunități de angajare, ceea ce a făcut ca aceștia să îngroașe rândurile șomerilor.

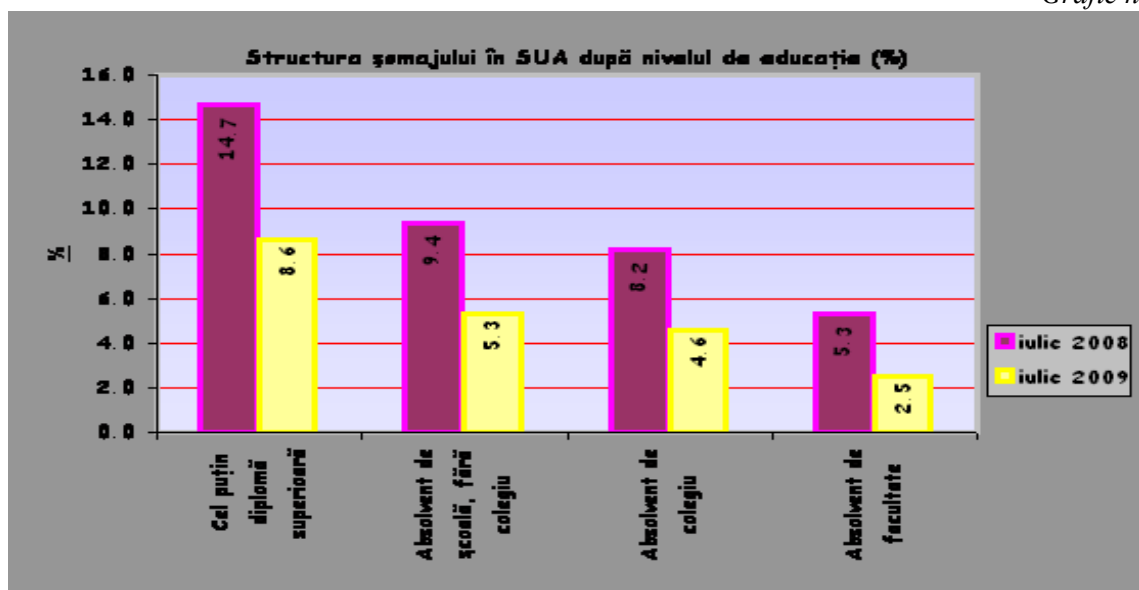
În **Uniunea Europeană** efectele crizei asupra pieței forței de muncă sunt, la fel ca în S.U.A., la fel de dramatice. Rata șomajului din Uniunea Europeană a urcat în noiembrie 2009 la 9,5%, cel mai înalt nivel din ultimii 10 ani, conform Biroului European de Statistică Eurostat. Acesta a calculat că numărul șomerilor din Uniunea Europeană a

crescut cu 4,9 milioane de persoane față de noiembrie 2008, până la 22,9 milioane de persoane în noiembrie 2009. Practic, 1 din 10 salariați din Uniunea Europeană și-a pierdut slujba pe fondul crizei. Cea mai mare rată a șomajului a fost raportată în Letonia (22,3%) și Spania (19,4%), în timp ce Olanda (3,9%) și Austria (5,5%) s-au situat la polul opus.

Rata șomajului, în UE, în rândul bărbaților a avansat de la 7,2% în noiembrie 2008 la 9,7% în noiembrie 2009, în timp ce în Zona Euro, creșterea a fost de la 7,5% la 9,9%. Pentru femei, rata șomajului a urcat de la 7,8% la 9,2% în noiembrie 2009 în UE, respectiv de la 8,6% la 10% în Zona Euro.

Șomajul în rândul tinerilor a ajuns în noiembrie 2009 la 21,4% în UE și la 21% în Zona Euro, de la 16,6% în ambele zone în aceeași lună din 2008.

Grafic nr. 2

Sursa: grafic realizat de autoare pe baza datelor Bureau of Labor Statistics, SUA, august 2009

România

În niciun caz, România nu a fost ocolită de criză. România se numără printre țările din Uniunea Europeană care sunt cele mai vulnerabile la globalizare.

Anul 2008 în România, în domeniul resurselor umane, a fost unul cu evoluții contradictorii. Astfel, dacă până la începutul lunii octombrie 2008 s-a resimțit o nevoie acută de forță de muncă specializată și o reducere a interesului angajatorilor față de forța de muncă necalificată, situația se schimbă total după aceea, criza făcându-și simțite efectele.

Tabel nr. 2

Evoluția șomajului în România

	Oct. 2008	Noi. 2008	Dec. 2008	Ian. 2009	Febr. 2009	Iunie 2009	Oct. 2009
Număr total șomeri înregistrați	364.183	376.971	403.441	444.907	477.860	548930	653939
din care: <i>femei</i>	174.489	180.001	187.228	198.013	207.574	240224	288556
Din total, după nivelul de pregătire:							
- cu studii primare, gimnaziale și profesionale	280.303	290.908	311.904	347.687	376.217	418910	461519
- cu studii liceale și post liceale	64.104	65.585	70.819	76.511	81.255	104882	145206

	Oct. 2008	Noi. 2008	Dec. 2008	Ian. 2009	Febr. 2009	Iunie 2009	Oct. 2009
- cu studii universitare	19.776	20.478	20.718	20.709	20.388	25138	47214
Rata șomajului total (%)	4,0	4,1	4,4	4,9	5,3	6	7,1
Rata șomajului feminin (%)	4,1	4,2	4,4	4,7	4,9	5,7	6,8

Sursa: tabel realizat de autoare pe baza datelor cuprinse în „Situația statistică operativă a șomajului înregistrat la 31 iulie 2009”, ANOFM și „Buletin statistic lunar nr.6/2009”, INS

Se constată o creștere accentuată a numărului de șomeri înregistrați datorată, mai ales, numărului de persoane înregistrate ca șomeri indemnizați. Aceste persoane fie provin din activități economice și au fost disponibilizate în lunile anterioare, fie sunt persoane cărora li s-a prelungit perioada de indemnizare conform Ordonanței de urgență a Guvernului nr.28/2009.

Creșterea numărului de șomeri se explică și prin înscrierea, ca persoane în căutarea unui loc de muncă, a absolvenților de învățământ ai promoției 2009.

De asemenea, este important să remarcăm că, deși, în termeni absoluți, numărul șomerilor care provin din rândul persoanelor cu pregătire superioară este cel mai mic, în mărime relativă această categorie a înregistrat cele mai mari creșteri, respectiv numărul șomerilor care, provenind din rândul persoanelor cu studii superioare, a crescut în octombrie 2009 față de aceeași lună a anului 2008 de aproximativ 2, 4 ori față de numărul persoanelor șomere care au pregătire până la nivelul studiilor profesionale care a înregistrat o creștere de 1,6 ori.

Pe grupe de vârstă situația șomajului se prezintă astfel:

Tabel nr. 3

Rata șomajului pe grupe de vârstă și sex în trimestrul III al anului 2009

Grupa de vârstă	Sex	
	<i>M</i>	<i>F</i>
15-24 ani	22,0%	22,7%
25-34 ani	8,3%	5,6%
35 -44 ani	5,2%	4,3%
45 -54 ani	6,2%	5,3%
Peste 55 ani	2,0%	0,7%

Sursa: tabel realizat de autoare pe baza datelor furnizate de Institutul Național de Statistică prin Comunicatul de presă nr.3/2010

Așadar, cea mai afectată categorie socială este cea a tinerilor.

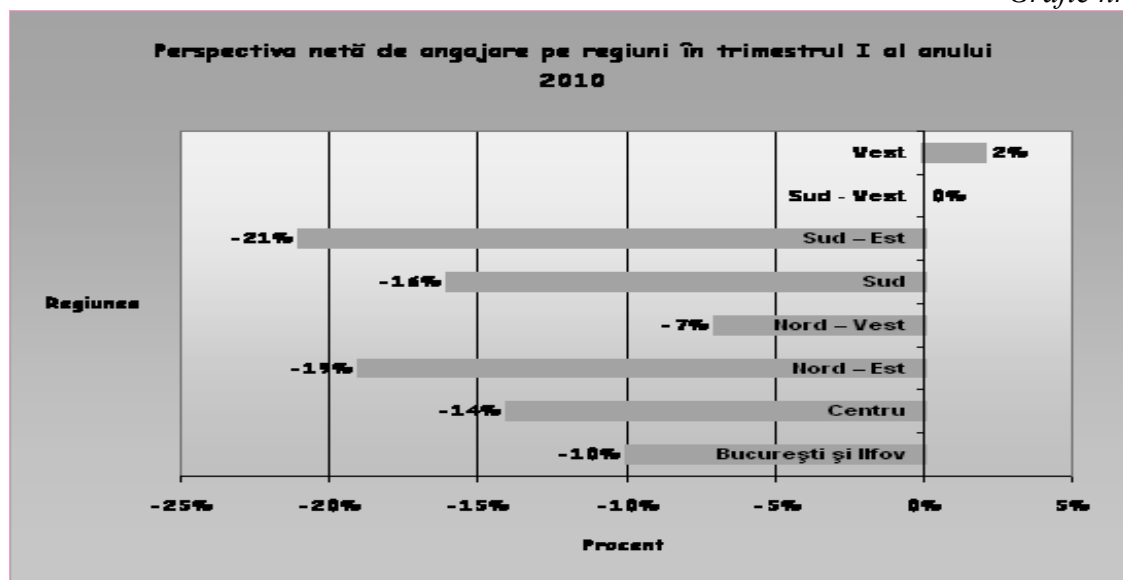
Explicațiile sunt multiple:

- ✓ criza a stopat crearea de noi locuri de muncă ce erau de obicei câștigate de tineri fără pretenții salariale și care au un nivel motivațional ridicat în ceea ce privește dorința de a avea un loc de muncă;
- ✓ angajatorii urmăresc menținerea în organizație a persoanelor cu experiență, deja pregătite;
- ✓ lipsa unei corelații directe între numărul persoanelor școlarizate în diverse domenii de activitate și cerințele reale de pe piața forței de muncă. De cele mai multe ori, tinerii s-au orientat și se orientează în alegerea studiilor spre domenii în care câștigurile salariale au fost ridicate, ca, de exemplu, sectorul bancar, cel al asigurărilor sau cel imobiliar, ceea ce a generat o discrepanță majoră între cererea de forță de muncă și oferta efectivă;
- ✓ reducerea sau chiar eliminarea bugetelor alocate programelor de pregătire profesională cu efecte negative asupra tinerilor absolvenți care nu aveau experiența necesară ocupării unor posturi.

În ceea ce privește perspectivele de angajare, datele furnizate de Manpower în urma studiului realizat prin interviuarea a 754 de angajatori¹ arată că perspectivele de angajare sunt negative, respectiv previziunea netă de angajare în trim. I al anului 2010 este de - 11%, față de aceeași perioadă a anului 2008 când era de +26%, aceasta întrucât 58% dintre angajatorii intervievați nu prevedeau nicio schimbare în politica de angajare, 26% anticipau chiar o reducere a activității de angajare, numai 15% mizând pe o creștere a volumului angajărilor în trimestrul II al anului 2010.

Pe regiuni, perspectiva netă de angajare se prezintă astfel:

Grafic nr. 3

Sursa: grafic realizat de autoare pe baza datelor cuprinse în „Perspectivele Angajării de Forță de Muncă în România”, Q1 2010 și Q IV 2009, Manpower

Datele furnizate evidențiază că în 6 din cele 8 regiuni, perspectivele de angajare sunt negative. Cele mai scăzute valori se înregistrează în regiunile Sud-Est, -21% și Nord-Est, -19%. Comparativ cu perioada precedentă, planurile de angajare s-au mai ameliorat în patru regiuni, cele mai bune rezultate fiind înregistrate în Regiunea Sud-Vest, unde creșterea este de 24%, și regiunea Vest care înregistrează o creștere de 15%.

În ceea ce privește sectoarele de activitate, situația se prezintă astfel:

Tabel nr. 4

Perspectiva de angajare pe ramuri economice

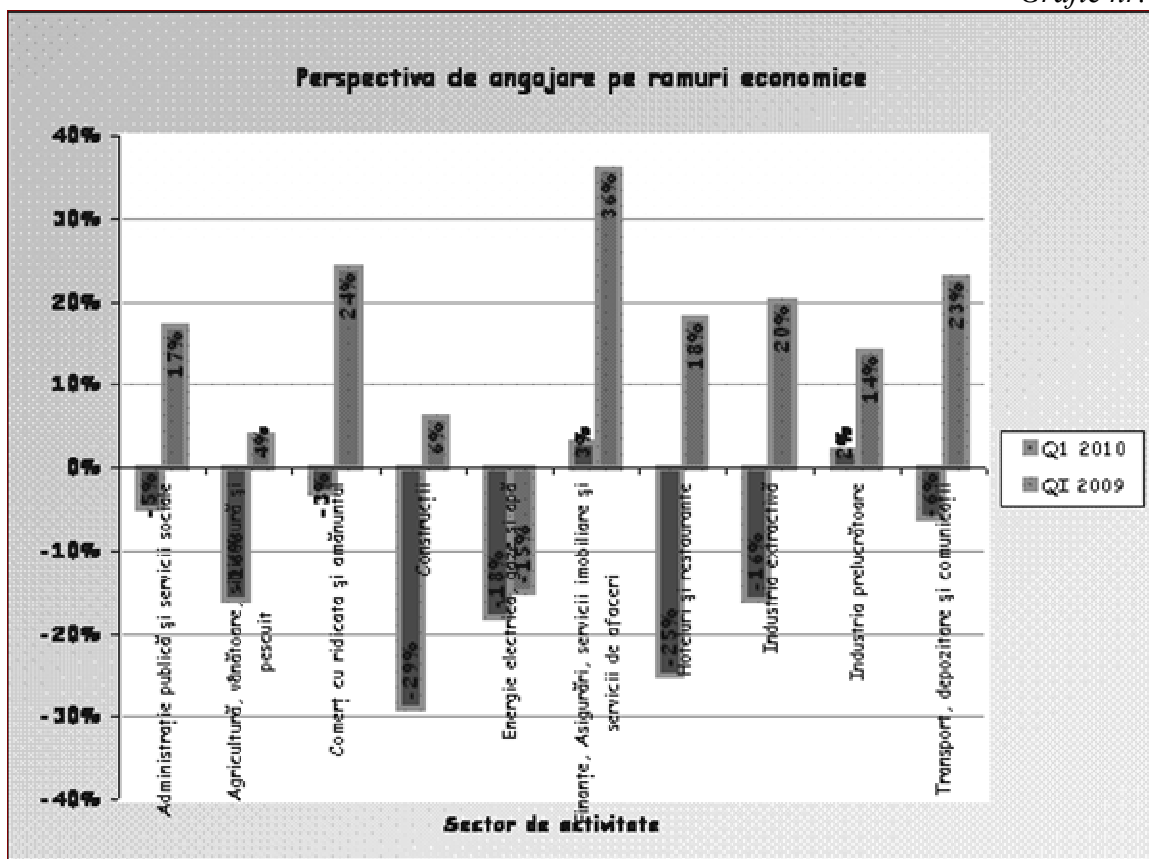
Sector de activitate	Q1 2010	QIV 2009	QI 2009
Administrație publică și servicii sociale	-5%	+ 5%	+ 17%
Agricultură, vânătoare, silvicultură și pescuit	-16%	- 12%	+ 4%
Comerț cu ridicata și amănuntul	-3%	0%	+ 24%
Construcții	-29%	- 23%	+ 6%
Energie electrică, gaze și apă	-18%	- 22%	- 15%
Finanțe, Asigurări, servicii imobiliare și servicii de afaceri	+3%	- 10%	+36%
Hoteluri și restaurante	-25%	- 9%	+ 18%
Industria extractivă	-16%	- 9%	+ 20%
Industria prelucrătoare	+2%	- 15%	+14%
Transport, depozitare și comunicații	-6%	- 17%	+ 23%

Sursa: tabel realizat de autoare pe baza datelor cuprinse în „Perspectivele Angajării de Forță de Muncă în România”, Q1 2010 și Q IV 2009, Manpower

¹ *** Perspectivele Angajării de Forță de Muncă în România, Q1 2010, Manpower.

Pe sectoare de activitate se observă că cele mai afectate în primul trimestru al anului 2010 vor fi: sectorul construcțiilor: – 29%, sectorul hoteluri și restaurante: – 25%, energie electrică, gaze și apă: – 18%. Sectorul care înregistrează o apreciere pozitivă este reprezentat de finanțe, asigurări, servicii imobiliare și servicii de afaceri care au estimat o creștere a volumului de angajări și au raportat o previziune netă de angajare de +3%. Față de trimestrul anterior, intențiile de angajare s-au ameliorat cu 13%, dar au înregistrat o scădere cu 33% față de primul trimestru al anului 2009.

Grafic nr. 4

Sursa: grafic realizat de autoare pe baza datelor cuprinse în „Perspectivele Angajării de Forță de Muncă în România”, Q1 2010 și Q IV 2009, Manpower

Întrebarea ce s-ar putea pune în acest sens este care va fi atitudinea angajaților români. Răspunsul este unul multiplu și contradictoriu: pe de o parte, persoanele angajate vor încerca să mențină cu orice preț actualul loc de muncă, deși se pot confrunta în continuare cu reduceri salariale și, în cel mai bun caz, cu menținerea salariului, iar, pe de altă parte, persoanele fără un loc de muncă s-ar putea orienta spre țările europene, întrucât o parte dintre ele au deja planuri de creștere economică.

Datele furnizate de Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă arată că în anul 2008, 52.600 de persoane au plecat să lucreze în străinătate. Anul 2009 aduce cu sine o creștere a numărului de persoane care aleg străinătatea ca posibilitate de angajare la 100.000, dintre care aproape 1.000 prin rețeaua EURES – portalul mobilității europene pentru ocuparea forței de muncă.

În acest moment, site-ul EURES afișează peste 660.000 de posturi vacante, pentru care sunt înregistrate aproape 400.000 de CV-uri.

Cele mai ofertante posibilități în străinătate sunt joburile:

- ◆ de medici, farmaciști, asistente;

- ◆ ingineri în construcții industriale, drumuri și poduri, prelucrare și extracția resurselor naturale, petrol, gaz, energie nepoluantă etc;
- ◆ angajați din domeniul IT;
- ◆ personal necalificat, care obține posturi aupair (babysitter) sau lucrători în centre comerciale.

Dacă în ceea ce privește sectorul sanitar explicațiile nu sunt generate neapărat de criză – se știe că exodul în străinătate a personalului medical are rădăcini mai vechi și vizează o nevoie de apreciere insuficient asigurată în România – , în celelalte sectoare exodul este efectul crizei economice.

2. Posibile soluții pentru reducerea efectelor crizei asupra resurselor umane

Identificarea unor soluții viabile pentru reducerea cât mai mult a efectelor crizei a preocupat întreaga lume, inclusiv pe oficialii U.E.. Astfel, în mai 2009 a avut loc la Praga, un summit special al Uniunii Europene dedicat abordării impactului crizei economice asupra locurilor de muncă în Europa. Comisia Europeană, angajatorii și sindicatele au încercat să găsească cele mai bune idei cu privire la felul în care oamenii pot fi păstrați în câmpul muncii și ajutați să-și găsească un nou loc de muncă, printre care:

- ✓ menținerea locurilor de muncă pentru cât mai mulți oameni posibil, prin ajustarea temporară a programului de lucru în combinație cu reorientarea profesională și susținută prin finanțare publică (inclusiv din Fondul social european);
- ✓ încurajarea antreprenoriatului și a creării de locuri de muncă, de exemplu prin scăderea costurilor non-salariale cu forța de muncă;
- ✓ îmbunătățirea eficienței serviciilor naționale de ocupare a forței de muncă prin oferirea de consultanță intensivă, formare profesională și căutare de locuri de muncă în primele săptămâni de șomaj, în special pentru tinerii șomeri;
- ✓ creșterea semnificativă a numărului de stagii practice și de programe de formare profesională de înaltă calitate;
- ✓ promovarea unor piețe ale forței de muncă mai incluzive prin asigurarea de stimulente pentru muncă, politici active eficiente pentru piața forței de muncă și modernizarea sistemelor de protecție socială ceea ce conduce, în plus, la o mai bună integrare a grupurilor dezavantajate, inclusiv a persoanelor cu handicap, a celor cu nivel redus de competențe și a imigranților;
- ✓ dezvoltarea competențelor la toate nivelurile prin învățare de-a lungul vieții, în mod special oferind tuturor celor care părăsesc învățământul competențele necesare pentru a găsi un loc de muncă;
- ✓ folosirea mobilității forței de muncă pentru a echilibra oferta cu cererea de forță de muncă în cel mai eficace mod posibil;
- ✓ identificarea oportunităților de creare de locuri de muncă și a cerințelor de competențe și îmbunătățirea previziunii competențelor pentru a concepe o ofertă de formare profesională optimă;
- ✓ asistență pentru șomeri și tineri în inițierea de activități economice pe cont propriu, de exemplu prin oferirea de formare profesională în gestionarea întreprinderii și capital de inițiere sau prin scăderea sau eliminarea impozitării asupra societăților aflate la început de activitate;
- ✓ anticiparea și gestionarea restructurării prin intermediul învățării reciproce și al schimbului de bune practici.

La nivelul fiecărui participant la piața forței de muncă, soluțiile ar viza:

- ✓ orientarea spre ocupații viabile, care sunt cerute;
- ✓ analiză SWOT a propriei persoane în vederea identificării soluțiilor de reducere sau chiar eliminare a punctelor slabe;

- ✓ analiză corectă a posibilităților salariale oferite de piață în vederea stabilirii unui nivel al salariului care să reflecte atât efortul depus, cât și realitatea financiară a angajatorului;
- ✓ creșterea mobilității de angajare - șansele noastre de angajare sporesc simțitor dacă suntem persoane mobile, care pot parcurge distanțe mari pentru a realiza ceea ce și-au propus, aceasta pentru că piața locală a forței de muncă poate fi saturată sau într-un real declin, astfel că numai o relocalizare poate fi soluția cea mai bună.

Pornind de la ideea că în viață nu obținem ceea ce merităm, ci ceea ce făurim, considerăm că este important să ne construim ziua de mâine.

Când devenim apatici, când suntem epuizați trebuie să ne dedicăm obiectivelor, dorinței de autoperfecționare.

Nu trebuie să ne mulțumim niciodată cu ceea ce putem realiza fără un efort deosebit. Succesul reprezintă voință, capacitate, relaționare.

Bibliografie:

1. Bernardin, H. John, *Human resource management – an experiential approach*, fourth edition, McGraw Hill International Edition, 2007;
2. Gherman, Liliana, Pănoiu Laura, *Managementul resurselor umane*, Ed. Independența Economică, Pitești, 2006;
3. Moarcă Ana Claudia, *Comunicarea și comportamentul în negocierea contractelor*, Ed. Artprint, București, 2006;
4. *** „Situția statistică operativă a șomajului înregistrat la 31 iulie 2009”, ANOFM, www.anofm.ro;
5. *** „Buletin statistic lunar nr.6, 9/2009”, INS, www.insse.ro;
6. *** *Comunicat de presă nr.3/2010*, INS’
7. *** *Perspectivile angajării de forță de muncă în România*, Manpower QI 2010, QIV 2009, QI 2009;
8. www.bls.gov.com;
9. [www.http://ec.europa.eu](http://ec.europa.eu);
10. www.eurostat.eu.

Piața asigurărilor în perioada de criză. Solvency II ca oportunitate

Conf. univ. dr. Camelia Ștefan

Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești
Facultatea Finanțe Contabilitate Pitești

Abstract:

At the level of the insurance industry, the most visible crisis effects are – beyond the strictly financial aspects – consist of increasing the liquidity risk and the insolvency one. These aspects are approached through the stated principles at the level of the three pillars on which the Solvency II regulations are constituted.

- As the insurance industry plays an important role in economy and society, the customers' trust in the insurance companies is an essential condition.

- The Romanian insurance industry needs a regime based on risk evaluation – just like Solvency II. The purpose of Solvency II is not to modify the existing products and their tariff charging, but to identify the risks, which allows the insurance companies to take measures of reducing them.

- Solvency II will harmonize the regulations regarding the solvency in all the European Union, which will lead to the creation of a unique market – with potential benefits for the customers by increasing competition, innovation, transparency and flexibility.

Keywords: insurance, crisis, financial, pillar, insolvency

În condiții de criză, piața românească de asigurări încheie anul 2009 cu o creștere de 4-5%, deși a stagnat după primele nouă luni, urmând să continue tendința de creștere și în 2010, conform datelor CSA.

În primele nouă luni din 2009, companiile de pe piața românească de asigurări au subscris prime brute de 6,7 miliarde lei, în creștere cu 0,09% față de aceeași perioadă din 2008. Pe segmentul de asigurări generale, primele brute subscrise la nivelul pieței au însumat în perioada ianuarie-septembrie 5,5 miliarde lei, în creștere cu 2,5%, în timp ce, pe segmentul de asigurări de viață, piața a scăzut cu 9,6%, până la 1,2 miliarde lei, iar rezervele societăților de asigurare și ceilalți indicatori sunt corespunzători normelor.

Clasamentul primelor 10 companii de asigurare din Romania pentru 3T/2009 - rezultate neauditate (conform Revistei de Specialitate Insurance PROFILE)

Top 10 Clasament General

	COMPANIE	PRIME BRUTE SUBCRISE
		RON mil.
1.	ALLIANZ-TIRIAC	970.93
2.	OMNIASIG	857.89
3.	GROUPAMA	629.15
4.	ASTRA	611.38
5.	BCR Asigurări	443.94
6.	ASROM*	439.69
7.	ING Asigurări de Viata	390.11
8.	GENERALI	369.53
9.	UNIQA	367.90
10.	ARDAF	245.27

Având în vedere turbulențele de pe piețele financiare, președintele Băncii Centrale Europene, Jean-Claude Trichet a cerut companiilor de asigurări și fondurilor de pensii din zona euro să aibă disponibil suficient capital, subliniind că aceste companii „au o

importanță sistemică” pentru sistemul financiar. Potrivit președintelui BCE, viziunea tradițională conform căreia asigurătorii și fondurile de pensii nu sunt surse potențiale de riscuri sistemice „trebuie să fie modificată”, motivele fiind **mărimea, investițiile, interconectarea cu celelalte sectoare, precum și funcția economică a asigurătorilor.**

Deși există până în prezent puține îngrijorări cu privire la insolvența cu care se confruntă industria asigurărilor, în contextul actual acest indicator trebuie urmărit cu consecvență. Astfel, asigurătorii trebuie în primul rând să aibă la dispoziție o rezervă suficientă de capital. Intrarea în incapacitate de plată a unui asigurător ar putea provoca turbulențe financiare în toate sectoarele cu care aceste servicii au legătură.

Și asigurătorii de pe piața românească s-au conformat cerințelor prevăzute de legislație privind capitalul social și marja de solvabilitate.

Cine a venit cu bani de acasă

Topul majorărilor de capital realizate de asigurători în perioada sept. 2008-sept. 2009

	Companie	Țara de origine*	Suma (mil. euro)
1.	Groupama	Franța	175,4
2.	Unita	Austria	77,6
3.	Asiban	Franța	60,5
4.	BT Asigurări	Franța	21,6
5.	KD Life	Slovenia	14,7
6.	Eureko	Olanda	12,6
7.	Certasig	Luxemburg	10,4
8.	OTP Garancia	Franța	9,8
9.	Aviva	Marea Britanie	7,7
10.	BCR Viață	Austria	4,6
11.	Aegon Asigurări	Olanda	4,3
12.	Clal Asigurări	Olanda	3,8
13.	Ergo Asigurări	Austria	3,5
14.	BRD Viață	Franța	3,3
15.	Signal Iduna	Germania	2,9
16.	Euroins	Bulgaria	2,6
17.	Fata Asigurări	Italia	2,1
18.	Allianz Direct	Polonia	0,8
	TOTAL		418,2

* a acționarului majoritar

SURSA: ONRC

Potrivit președintelui BCE, asigurătorii și fondurile de pensii din zona euro aveau la finele lunii iunie 2009 aproximativ 6.000 de miliarde de euro în investiții și dețineau aproximativ 435 miliarde de euro sub formă de obligațiuni emise de băncile din zona euro, adică circa 10 la sută din totalul obligațiunilor emise de băncile din zona euro. Eurozona, formată din cele 16 state membre UE care au trecut la moneda unică deține pe listă asigurători cum sunt: Allianz SE și Munich Reinsurance AG din Germania și AXA.

Comentariile lui Trichet referitoare la sectorul asigurătorilor intervin într-un moment în care factorii de decizie din UE elaborează o legislație destinată întăririi reglementării pe piața serviciilor financiare.

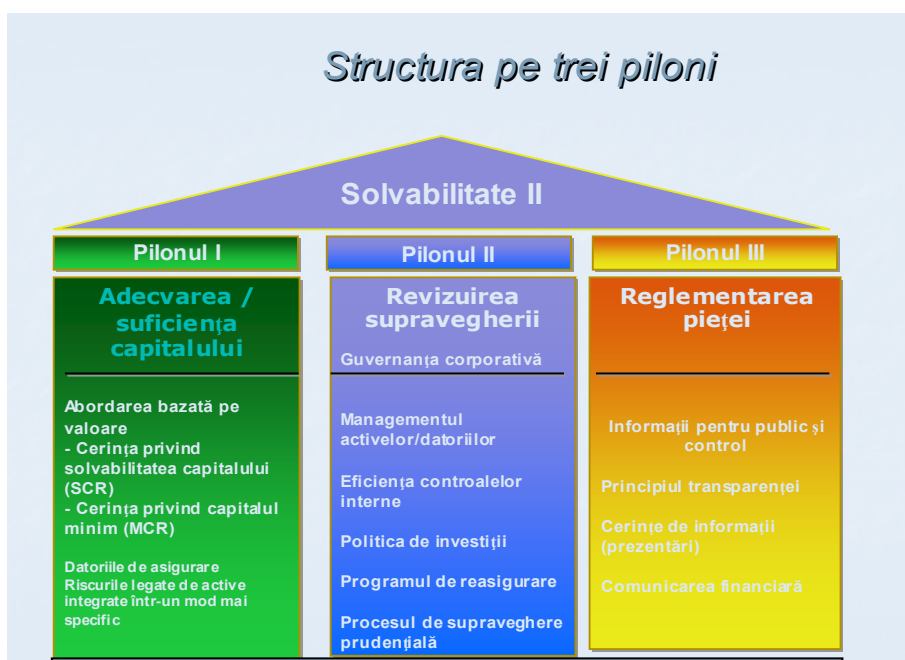
În centrul planurilor se află crearea unui **organism de supervizare, denumit European Systemic Risk Board (ESRB)**, ce va fi prezidat de Trichet și care va trage semnale de alarmă în momentul în care va sesiza probleme în anumite sectoare ale sistemului financiar.

Având în vedere că proiectul Solvency II a fost dezvoltat și supus studiilor de impact cantitativ înainte de manifestarea crizei la nivelul economiei globale, este firesc să apară o serie de întrebări privind valabilitatea unora dintre prevederile sale și necesitatea operării de ajustări care să ia în considerare acest adevărat test de stres la care este supus sistemul financiar în genere și industria asigurărilor în mod deosebit.

Cu toate că practica nu va putea valida sau invalida foarte curând reglementările Solvency II, actuala criză pare mai degrabă să confirme decât să infirme importanța multora dintre principiile pe care acestea le promovează.

Cu siguranță, un nivel al capitalului corelat cu profilul de risc, o mai bună supraveghere a operatorilor din industria de asigurări și creșterea gradului de responsabilizare a managerilor sunt măsuri necesare care nu pot decât să întărească soliditatea industriei asigurărilor în ansamblu. Indiferent de eforturile de actualizare a cadrului normativ, experiența demonstrează că sistemul de reglementare și supraveghere tinde să reacționeze cu o anumită întârziere și dezvoltă un mecanism inerțial în raport cu dinamica pieței.

Solvency II reprezintă o mare provocare pentru industria europeană a asigurărilor, în demersul laborios de creare a unui cadru unitar de acțiune, bazat pe standarde uniforme de supraveghere, adaptate riscurilor tot mai complexe cu care se confruntă sistemul financiar. Modelele interne de determinare a cerințelor de capital oferă o sursă de avantaj competitiv jucătorilor pro-activi care au început implementarea unor sisteme coerente de management al riscurilor. Grupurile au șansa să acceseze rezervele de eficiență în utilizarea capitalului și să dezvolte platforme unitare de gestiune a solvabilității.

Programată să aibă loc în 2012, implementarea Solvency II va aduce un regim unitar de reglementare a companiilor europene de asigurare și reasigurare, care să răspundă cerințelor de prudențialitate și de eficiență a managementului riscurilor, într-un context financiar tot mai complex.

Obiectivul final al Solvency II este acela de a oferi asiguraților un nivel superior de protecție. În subsidiar, noile reglementări vor susține creșterea gradului de integrare și a competiției pieței asigurărilor din cadrul Uniunii Europene, pentru a întări competitivitatea asiguraților europeni la nivel internațional.

Solvency II reprezintă o provocare, dar și o mare oportunitate, iar adevărații câștigători vor fi acei jucători care vor dispune de infrastructura necesară la momentul intrării în vigoare a noilor reglementări. În perioada următoare, companiile de asigurare-reasigurare trebuie să depună un efort susținut pentru crearea structurii organizatorice și dezvoltarea instrumentarului de management al riscurilor. În special pentru asigurații mari, care vor utiliza modele interne de analiză și cuantificare a riscurilor, este crucial ca acțiunea de pregătire a implementării să demareze cel mai târziu începând cu 2010. Aceasta, pentru că dezvoltarea și validarea noilor metodologii, procese și structuri implică un consum substanțial de timp și resurse. În plus, *testarea modelelor presupune existența seriilor de date care acoperă minimum 3 ani și satisfac cerințele de acuratețe și comparabilitate în timp.*

În încercarea de aliniere a sistemului de supraveghere la realitățile pieței de asigurări, dominată de jucători globali care operează în jurisdicții diferite, reglementările Solvency II acordă o importanță deosebită grupurilor.

Unele companii de asigurare au demarat elaborarea strategiilor de restructurare a bilanțurilor contabile, în încercarea de a elibera capital în favoarea dezvoltării operațiunilor cu scop lucrativ. Marii asigurători au o marjă de manevră apreciabilă pentru reducerea expunerii la risc **prin reasigurare, securitizare și hedging**. Chiar dacă astfel de operațiuni implică o serie de costuri, ele pot fi eficiente prin faptul că, odată eliberat, excedentul de fonduri va fi utilizat pentru plasamente mai profitabile sau va elimina necesitatea atragerii de capital în condiții nefavorabile de piață.

Reasigurarea, ca pârghie de transfer al riscului, va avea un rol important în managementul capitalului grupurilor. Au fost derulate proiecte de creare a unor reasigurători captivi, entități juridice prin care grupuri importante din domeniul asigurărilor își gestionează în mod unitar expunerile mari. Pe lângă viziunea de ansamblu asupra riscurilor semnificative în vederea retrocesiunii, reasigurătorii captivi oferă avantajele reducerii costurilor de reasigurare și managementului unitar al profilului de risc al grupului.

O altă sursă potențială de câștig o reprezintă reducerea cheltuielilor de conformitate și a celor de raportare. Centralizarea unor activități precum cele de procesare, service și reasigurare atrage cheltuieli generale mai reduse, datorită economiilor realizate cu operațiunile de finanțare și administrare. Suportul financiar la nivel de grup va fi luat în considerare la determinarea gradului de adecvare a capitalului, existând și aici un potențial ridicat de îmbunătățire a indicatorilor de performanță.

Beneficii ale Solvency II

Încredere mai mare a consumatorului de produse de asigurare

- Scopul Solvency II **nu** este acela de a redresa o criză de solvabilitate sau de capital, ci **de a detecta din timp posibilele deficiențe** și de a adapta continuu procesul de management al riscurilor, cu impact asupra asiguraților.

- Este important ca asigurații să aibă încredere că obligațiile asumate prin contractele de asigurare vor fi onorate de asigurători. Aceștia sunt responsabili de generarea și menținerea acestei încrederi.

- Prin Solvency II, bunăstarea clienților și a celorlalți mandatar va fi mai bine protejată.

Protecția asiguraților

- Proiectul Solvency II încearcă să încorporeze cele mai noi tehnici de administrare a riscurilor, pentru a asigura clienților din toată UE un nivel similar de protecție și, de asemenea, să creeze un nivel ridicat de armonizare, tocmai pentru a ajuta asigurații să realizeze beneficiile unei competiții crescute.

- Scopul principal este acela de a proteja asigurații, prin crearea unor avantaje competitive și alocarea resurselor de capital.

- Direcții de îmbunătățire a protecției asiguraților prin Solvency II:

- Identificarea din timp a riscurilor;
- Reglementări mai eficiente și potrivite ale autorității de supraveghere.

Produse de asigurare inovatoare și competitive

- Deși indirect, abordarea economică prevăzută în Solvency II permite asiguraților să înțeleagă mai bine expunerea la risc și, în consecință, fie să ajusteze prețurile produselor, fie să propună produse noi.

- Acest lucru nu promovează doar o administrare mai bună a riscurilor, dar ajută la evitarea posibilelor pierderi ale asiguraților.

- Reforma și armonizarea cadrului de reglementare în industria asigurărilor din toată UE ar trebui să ducă la creșterea competiției, încurajând asigurații să-și administreze riscurile și capitalul mai eficient.

Concluzii:

La nivelul industriei asigurărilor, cele mai vizibile efecte ale crizei – dincolo de aspectele strict financiare – constau în creșterea riscului de lichiditate și a celui de insolvabilitate. Aceste aspecte sunt abordate prin principiile statuate la nivelul celor trei piloni pe care sunt construite reglementările Solvency II.

- Deoarece industria asigurărilor joacă un rol important în economie și în societate, este esențială încrederea clienților în companiile de asigurări.
- Industria de asigurări românească are nevoie de un regim bazat pe evaluarea riscurilor – ca Solvency II. Menirea Solvency II nu este aceea de a modifica produsele existente și modalitatea lor de tarificare, ci aceea de identificare din timp a riscurilor, care va permite companiilor de asigurări mai mult timp pentru luarea măsurilor de reducere a acestora.
- Solvency II va armoniza reglementările privind solvabilitatea în toată Uniunea Europeană, ceea ce vă conduce la crearea unei piețe unice – cu potențiale beneficii pentru clienți prin creșterea competiției, inovație, transparență și flexibilitate.

Bibliografie:

1. Cristea, Mihai, Domnișoru, Sorin, *Aprecierea solvabilității și continuității companiilor de asigurări*, în revista „Audit Financiar” 2009;
2. Ionete, Andreea, *Spre întâlnirea cerințelor SOLVENCY II* - www.lasig.ro
*** www.money.ro
*** www.lasig.ro
*** www.csa-isc.ro

Banca Națională a României – măsuri de limitare a recesiunii economice

Conf. univ. dr. Camelia Vechiu

Asist. univ. drd. Carmen Marin

Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești

Facultatea Management Marketing în Afaceri Economice Brăila

Abstract:

In 2008, the global financial crisis has generated a suspicion feeling and has grown the aversion of the increased investors risk significantly. Size of current account deficit, dependence of the banks for external financing, rather than external financing needs and high ratio between loans in foreign currency and foreign currency deposits made in the Romanian economy a risky destination for investors.

In this conditions, since the end of 2008, the economic program was focused on reducing the external deficit both in the public sector and in the private sector, to minimize the effects of the recession, the avoidance to exchange rate crisis and moderating inflationary pressures.

Keywords: global, financial, account, deficit, currency

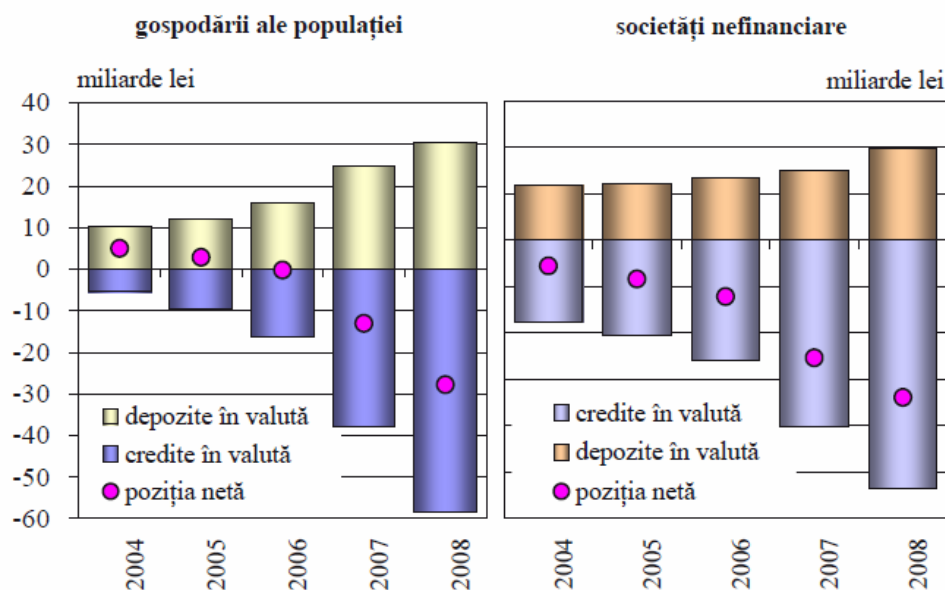
În 2008, criza financiară mondială a generalizat un sentiment de neîncredere și a crescut aversiunea la risc a investitorilor în mod semnificativ. Dimensiunea deficitului de cont curent, dependența băncilor de finanțarea externă, necesarul relativ mare de finanțare externă și raportul ridicat între creditele în valută și depozitele în valută au făcut din economia României o destinație riscantă pentru investitori.

În aceste condiții, încă de la sfârșitul lui 2008, programul economic a fost centrat pe reducerea deficitului extern atât în sectorul public, cât și în sectorul privat, pe minimizarea efectelor recesiunii, pe evitarea unei crize a ratei de schimb și pe temperarea presiunilor inflaționiste.

Susținută de criza financiară la nivel mondial, **evoluția cursului leului** a ridicat probleme majore. După cum, în perioada 2005 - 2007, intrările de valută au supraapreciat leul cu mult peste nivelul indicat de factorii fundamentali ai cursului de schimb, reducerea finanțării externe și incertitudinea au determinat ulterior o depreciere nejustificată a leului. În ciuda cumpărărilor mari de valută efectuate în perioada anterioară, BNR a reușit doar să atenueze aprecierea nesustenabilă a leului, cu toate că provocările în sistemul bancar au fost foarte mari. Dinamica susținută a creditelor în valută din perioada 2004 - 2008, ar fi creat efecte negative la nivelul sistemului bancar în condițiile unei deprecieri rapide și excesive a leului.

Grafic nr. 1

Depozitele și creditele în valută

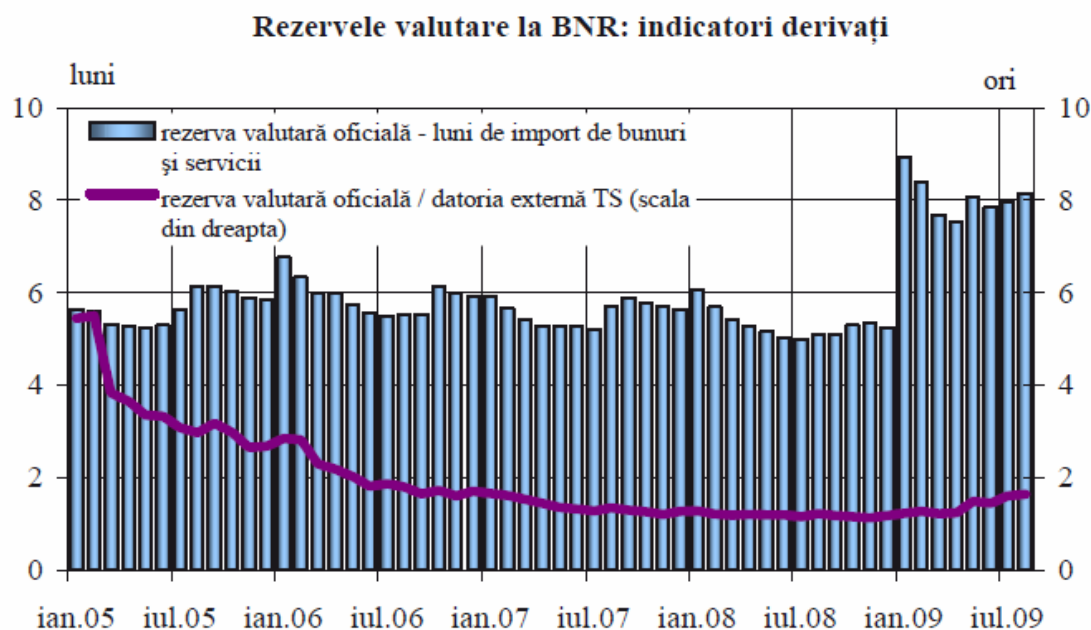
Sursa: Banca Națională a României

În acest context, politica băncii centrale privind **intervențiile pe piața valutară** a fost orientată de ideea potrivit căreia o volatilitate mare a cursului de schimb este dăunătoare atât pentru obiectivul privind inflația, cât și pentru soliditatea sectorului real și a celui financiar. Cu atât mai mult cu cât economia românească, ce este de dimensiuni mici și cu un grad mare de deschidere, este expusă permanent pericolului unor mișcări de capital nefavorabile la nivelul pieței financiare, mai ales al celei valutare.

Intervențiile BNR pe piața valutară au urmărit evitarea deprecierii excesive a monedei naționale, iar nivelul deprecierii să fie corelat cu progresele înregistrate în ajustarea contului curent.

De asemenea, aceste intervenții valutare au fost dimensionate în funcție și de **rezervele valutare**. Rezervele valutare constituite în urma intervențiilor din perioada de supraapreciere (2004 - 2008), la care s-au adăugat sumele primite în urma acordului de finanțare convenit cu Fondul Monetar Internațional, Uniunea Europeană și alte instituții financiare internaționale, au dat posibilitatea băncii centrale să susțină moneda națională. BNR are în vedere nu numai valoarea absolută a rezervelor valutare, ci și indicatorii derivați, respectiv rezerva valutară exprimată în luni de importuri de bunuri și servicii și raportul dintre rezerva valutară și datoria externă pe termen scurt.

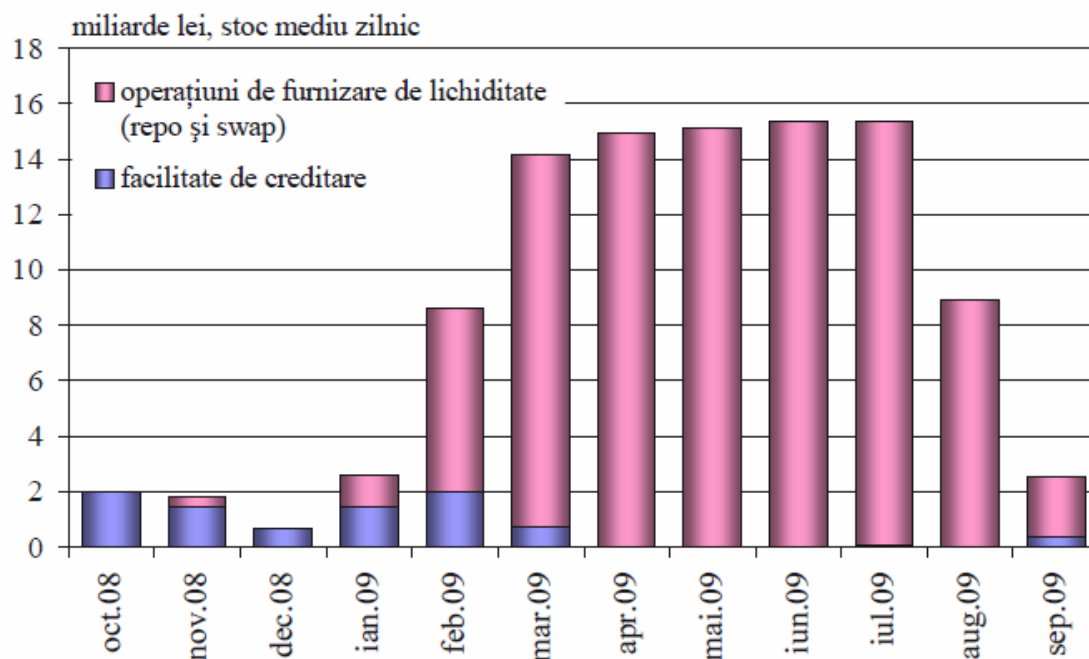
Grafic nr. 2

Sursa: Banca Națională a României, Institutul Național de Statistică

Strategia BNR de reducere a efectelor crizei a urmărit în egală măsură și **mărimea și momentul intervențiilor valutare** care au fost corelate și cu **controlul lichidității pe piața monetară**, în condițiile în care finanțarea deficitului bugetar s-a făcut într-o măsură importantă și prin utilizarea sumelor primite de la Fondul Monetar Internațional, Uniunea Europeană și alte instituții financiare internaționale. În 2009, BNR a furnizat lichiditate băncilor, după ce în perioada 2004 – 2008 pe fondul excedentului de lichiditate generat de intrările mari de capital în economia românească, aceasta se aflate în poziția de debitor net față de sistemul bancar. Intervenția valutară generată de BNR a avut ca scop și încercarea de a evita inversarea poziției BNR de creditor față de sistemul bancar, care ar fi fost de natură să creeze probleme la nivelul mecanismului de transmisie a politicii monetare.

Operațiuni de furnizare de lichiditate

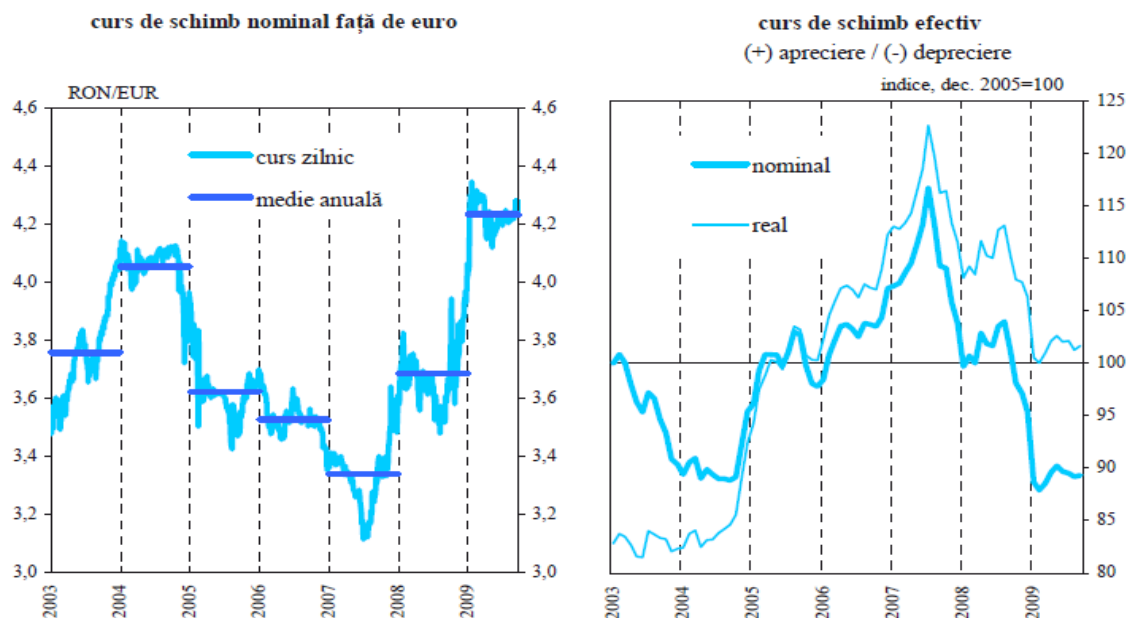

Sursa: Banca Națională a României

În acest context, putem spune că intervențiile valutare au fost necesare nu doar pentru menținerea cursului de schimb, ci și pentru gestionarea optimă a lichidităților pe piața monetară.

Grafic nr. 4

ROMÂNIA

Sursa: BCE, BRI

Diminuarea ritmului de depreciere a leului și, implicit, a presiunilor inflaționiste care apar prin intermediul canalului cursului de schimb, concomitent cu eforturile de

consolidare la nivel fiscal, au permis băncii centrale să treacă la **relaxarea prudentă a politicii monetare** încă de la începutul anului 2010 prin următoarele **măsuri**: reducerea ratei dobânzii de politică monetară la nivelul de 7,5% pe an, menținerea nivelurilor actuale ale ratelor rezervelor minime obligatorii aplicabile pasivelor în lei și, respectiv, în valută ale instituțiilor de credit (15%, respectiv 25%), gestionarea fermă a lichidității din sistemul bancar în vederea consolidării transmisiei semnalelor de politică monetară.

Dobânda de politică monetară este o dobândă direcționată, care dă tonul pe piață, dar fiecare bancă centrală are un set propriu, specific, de dobânzi și alte instrumente prin care transmite politica monetară, iar acest set de instrumente depinde de condițiile specifice fiecărei piețe (rata repo, dobânda plătită la depozite sau rezerve, dobânda pe termen scurt de pe piața interbancară).

În cazul României, adoptarea de către BNR a unei dobânzi de politică monetară mai mică urmărește să atenueze disputa existentă între aceasta și băncile comerciale referitoare la creditarea economiei reale, în sensul reluării procesului de creditare.

Din punctul de vedere al băncilor comerciale, acestea încearcă să-și limiteze riscurile printr-o selecție mult mai riguroasă a clienților, deși datele statistice nu sunt tocmai încurajatoare în acest sens. Ponderea creditelor neperformante (încadrate la categoria Pierdere, pentru care șansele de recuperare sunt minime) în portofoliile de credite ale băncilor a crescut semnificativ, la peste 9% la sfârșitul lui 2009, față de 3,5% în 2008. Creditele plasate în categoriile Pierdere și Îndoielnic reprezentau 12,3% din creditele acordate de instituțiile bancare față de 5% în 2008, iar totalul creditelor din categoriile Substandard, Îndoielnic și Pierdere a ajuns la 20,8% față de 10,5%.

Astfel, în aceste condiții de ieșire timidă și lentă din criză, acordurile cu Uniunea Europeană și cu Fondul Monetar Internațional au furnizat două elemente esențiale pentru economia românească: **acoperirea deficitului de finanțare externă și credibilitate**.

Importul de credibilitate de la Uniunea Europeană și Fondul Monetar Internațional a asigurat finanțarea economiei românești, finanțare care s-a reflectat pozitiv în câteva direcții: investiții relativ mai mari comparativ cu situația în care nu s-ar fi încheiat acordurile; atenuarea deprecierii cursului de schimb al leului în raport cu euro și alte valute; semnarea acordului de la Viena, prin care băncile și-au luat angajamentul să reînnoiască liniile de finanțare și să mențină rate de acoperire a capitalului la niveluri asiguratorii.

Pe fondul acestei finanțări externe, adoptarea unor decizii politice armonizate cu măsurile europene de relansare economică reprezintă în opinia specialiștilor un semnal de trecere în zona pozitivă începând cu trimestrul III al anului 2010.

Bibliografie:

1. *** www.bnro.ro/Publicatii-ocasionale-3231.aspx;
2. *** „Piața Financiară”, nr. 10, 11/2009
3. *** „Business Magazin”, nr. 262, 263/2010
4. *** www.zf.ro.

Criza financiară internațională și impactul asupra României. Strategia de politică monetară a B.N.R. în contextul crizei financiare actuale

Lect. univ. dr. Dan Bogoi

Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești
Facultatea Management Marketing în Afaceri Economice Pitești

Abstract:

The development of the present crisis shows that the turbulences on the financial markets substantially influence the business cycle. Consequently, the effects of the economic and financial crisis lead to the reconsideration of the measure to which the central bank possesses the capacity to provide both a price and a financial stability.

Romania's experience shows that the financial stability presents a special importance in setting prices. Our country was criticized for the delays in disinflation, which were due to the insufficient structural reforms. If the National Bank of Romania had supplied this deficit of reforms by high rates of interests, the financial situation of the companies and households would have been deteriorated, and the financial stability would have worsened.

That is why, we cannot say that, on along term, the incapacity to maintain a financial stability can lead to anything else than a restart of inflation.

Keywords: financial, market, price, reform, stability

Literatura de specialitate grupează cauzele fundamentale ale crizei în două categorii:

- cauze la nivelul macroeconomic, constând în lichiditatea abundentă creată de principalele bănci centrale ale lumii în contextul unor rate scăzute de dobânzi, precum și a unei suprasaturări cu economisiri, a căror acțiune concomitentă au condus la creșterea resurselor disponibile pentru investiții (în special în instrumente financiare sofisticate) și, mai ales, la creșterea apetitului pentru active cu câștiguri mari, subestimând aproape în totalitate riscurile aferente și în principal riscul de nerambursare. Această subestimare a riscurilor a fost influențată sau, mai bine zis, încurajată de volatilitatea redusă de pe piețe și a unei supravegheri inadecvate a acestora.

- cauze la nivel microeconomic cum ar fi securitizarea excesivă, fisurile în modelul de afaceri ale agențiilor de rating, dereglementarea abuzivă.

Determinate de cauzele de mai sus, criza a apărut la început ca o criză de lichiditate, manifestându-se începând cu luna august 2007 pe piața interbancară, unde s-au înregistrat marje de profit anormale, reducerea scadențelor, dispariția unor segmente de piață etc., rostogolindu-se mai apoi și afectând negativ întreprinderile nefinanciare și finanțarea economiei reale.

În lucrarea sa „**Criza și reacția băncilor centrale**”, domnul profesor Silviu Cernea prezintă apariția crizei, ca o criză de titrizare, operațiune ce constă în refinanțarea creditelor pentru cumpărări de automobile, a creditelor de consum, a creditelor imobiliare etc. Titrizarea reprezintă, de fapt, convertirea creanțelor înregistrată în activul instituțiilor de credit (de ex. creditele ipotecare) în titluri negociabile. În ultimul deceniu această tehnică a fost aplicată în condiții discutabile pentru finanțarea pe termene foarte scurte a unor produse structurate, cu valoare incertă, determinate de regulă nu de piață, ci prin modele matematice teoretice.

Deși prin natura lor asemenea operațiuni sunt vulnerabile și riscante, această vulnerabilitate a fost mascată de volumul mare de lichidități de pe piețe și de acțiunea anumitor intermediari financiari, cum ar fi agențiile de rating și asiguratorii monoline.

În condițiile unor abundente de lichidități, a unor ratinguri favorabile și a unor garanții asiguratorii, chiar și creanțele de calitate mediocră sau cu valoare incertă au putut fi refinanțate. Însă la apariția primelor dificultăți în rambursarea creditelor subprimes, toate aceste inginerii financiare s-au prăbușit, lichiditățile dispărând rapid, notațiile acordate de agențiile de rating degradându-se, iar asiguratorii monoline neavând fonduri suficiente pentru a le permite să facă față angajamentelor pe care le-au asumat.

Este evident faptul că în aceste condiții riscul de nerambursare a creditului s-a concentrat în primul rând la marile bănci de investiții.

Prăbușirea titrizării structurate a scos la iveală faptul că inovațiile financiare au servit în mare măsură nu pentru o mai bună gestionare și repartizare a riscului, ci pentru a spori volumul creditelor acordate fără a dispune de fonduri proprii corespunzătoare (efectul de levier). O caracteristică a acestui efect de levier este că acest fenomen amplifică atât câștigurile, cât și pierderile. Astfel, boom-ul imobiliar american a permis mult timp efectuarea unor investiții foarte profitabile. Însă inversarea tendinței pieței a provocat devalorizări importante diminuarea lichidităților și imposibilității de refinanțare, conducând în final la falimentul instituțiilor respective.

Criza a condus la o masivă scădere a încrederii atât la nivelul sectoarelor de afaceri, cât și la nivelul consumatorilor ambele răspunzând prin restrângerea cheltuielilor. Guvernul SUA și unele guverne din Europa, încercând să refacă stabilitatea, au naționalizat părți ale sectoarelor lor financiare într-o măsură ce contrazice bazele capitalismului modern, îndreptându-se astăzi către o perioadă în care rolul statului este mai mare, iar cel al sectorului privat mai mic.

Efectele crizei financiare internaționale și-au pus amprenta și asupra economiei României. Totuși, din punct de vedere al impactului direct, sistemul bancar a fost puțin afectat, întrucât nu a fost expus la așa numitele active toxice, precum și datorită măsurilor prudențiale și administrative adoptate de-a lungul timpului de către B.N.R.

În urma analizelor și publicațiilor efectuate de specialiști din B.N.R. au fost identificate 5 canale prin care criza și consecința ei evidentă recesiunea s-a extins și asupra economiei românești astfel:

- pe canal comercial, încetinește creșterea exporturilor sau chiar le reduce;
- pe canalul financiar, limitează accesul la finanțare externă și, astfel, restrânge volumul creditării și generează dificultăți în serviciul datoriei externe private;
- pe canalul cursului de schimb reducerea finanțărilor externe s-a reflectat în deprecierea monedei;
- pe canalul încrederii, a avut loc o retragere a investitorilor din țările est-europene;
- pe canalul efectului de avuție și bilanț, are loc deteriorarea activului net al populației și companiilor, ca urmare a ponderii ridicate a creditelor în valută (corelate cu deprecierea leului) și a scăderii prețurilor activelor mobiliare și imobiliare;

Criza a arătat că piața singură nu este capabilă să se reechilibreze rapid. Pentru a favoriza acest proces, principalele bănci centrale ale lumii au luat o serie de măsuri excepționale cum ar fi:

- prelungirea maturității facilităților de refinanțare;
- extinderea gamei activelor eligibile în calitate de contrapartidă în aceste operațiuni;
- multiplicarea garanțiilor admise la refinanțare;
- modificarea procedurilor de acces la lichiditățile băncii centrale în condiții speciale.

În principiu, aceste măsuri ar trebui să contribuie în mod hotărâtor la restabilirea încrederii și la normalizarea funcționării piețelor interbancare.

Statele au intervenit, de asemenea masiv, pentru susținerea solvabilității și solidității băncilor.

Principalele forme de intervenție în economie a marilor state democratice au fost:

1. refinanțarea băncilor din fonduri publice, pentru ca acestea să poată finanța la rândul lor economia.

2. efectuarea unor reforme semnificative ale regulilor contabile. Noile reguli obligă băncile să transfere activele înregistrate în trecut la valoarea de piață, în posturi în care acest lucru nu mai este posibil. De asemenea, regulile respective permit o mai mare flexibilitate în calculul „justei valori” a activelor care nu mai au piață.

3. confirmarea susținerii de către stat a recapitalizării băncilor.

În România, răspunsul autorităților la efectele crizei nu a putut fi similar celui formulat de unele state europene sau celui din SUA. Acestea în primul rând pentru că economia românească înregistra un deficit de cont curent mare, care indica dependența acesteia de finanțare externă. Ca urmare, autoritățile române au fost nevoite să aleagă între reducerea ordonată a acestui deficit sau

reducerea lui de către piață, ceea ce în condiții de tensiune și neîncredere ar fi putut avea consecințe dramatice asupra cursului de schimb al creșterii economice.

Așa cum arată în lucrarea sa „*Criza financiară internațională și provocări pentru politica monetară din România*”, Guvernatorul Mugur Isărescu precizează că numai o concentrare a combinației de politici macroeconomice pe procesul de ajustare a dezechilibrului extern (deficitul de cont curent) și a celui intern (deficitul bugetar) poate duce la susținerea unei aterizări line a economiei și la ameliorarea percepției investitorilor străini.

În esență, este necesară o întărire semnificativă a politicii fiscale și a celei salariale, alocarea unor fonduri relative ridicate pentru investiții ce au potențial de a crea. Pe măsura transunerii lor în practică, se va crea posibilitatea relaxării treptate a politicii monetare, trecându-se astfel la o combinație optimală între toate politicile: bugetară, salarială și monetară care să îndrepte activitatea economică spre profit și productivitate.

În plus față de acestea, guvernul mai poate contribui la ameliorarea percepției investitorilor străini, prin măsuri precum îmbunătățirea capacității de absorbție a fondurilor europene, încheierea și respectarea unor acorduri de finanțare cu FMI, Comisia Europeană, BEI etc. care să compenseze diminuarea sensibilă a intrărilor de capital privat și consolidarea cursului de schimb.

Cu privire la rolul băncilor centrale în asigurarea și gestionarea lichidităților, trebuie să menționăm că răspunsul lor la declanșarea crizei a fost foarte rapid.

Încă din luna august 2007, tensiunile observate pe piețele interbancare au determinat Eurosistemul să furnizeze câteva zile la rând cantități nelimitate de lichidități prin așa-numita facilitate de creditare marginală (facilitate permanentă care permite băncilor să obțină credite overnight de la o bancă centrală națională, la o rată a dobânzii prestabilită, garantate cu active eligibile). La rândul său, Fed a extins maturitatea facilității sale permanente de creditare de la o zi la 30 de zile, permițând astfel băncilor care dispun de garanții să accedă la moneda primară în condițiile unei lipse de încredere din ce în ce mai mari între participanții la piețe interbancare.

De asemenea, din cauza reducerii maturității plasamentelor interbancare (în perioada de incertitudine, băncile care continuă să acorde credite altor bănci au tendința de a reduce scadențele). Eurosistemul a început să efectueze operațiuni suplimentare de refinanțare pe termen mediu. Colaborarea dintre băncile centrale la nivel mondial s-a intensificat foarte mult pentru a face față dificultăților generate de criză.

Pe lângă aceste măsuri privind îmbunătățirea lichidității, băncile centrale au mai efectuat și alte operațiuni privind: acordarea de garanții guvernamentale pentru împrumuturi, recapitalizarea instituțiilor financiare, garantarea celor mai noi emisiuni de către bănci asigurate; cumpărarea de acțiuni din bănci, reduceri coordonate ale ratelor dobânzii.

Deși astfel de măsuri au fost puse în aplicare, piața a rămas netransparentă, ceea ce a amplificat criza financiară și a facilitat trecerea ei în sectorul real al economiei.

Din cele arătate, se desprinde concluzia că la început injecțiile de lichiditate erau destinate ansamblului pieței monetare, pentru a-i permite să funcționeze corect și pentru a asigura o repartizare adecvată a resurselor de finanțare în perioada de criză. Ulterior, aceste măsuri au urmărit însă din ce în ce mai mult salvarea anumitor instituții financiare. Este vorba, așadar, despre o conduită fără precedent în istorie, iar aceasta, atât sub aspectul duratei, cât și al cantităților de lichidități injectate.

Restabilirea încrederii investitorilor și a consumatorilor reprezintă principalele provocări pe termen scurt pentru toate țările care se confruntă cu această criză. Pe termen lung, principala provocare o constituie ajustarea principiilor care ghidează reforma sistemului financiar internațional în principal referitor la transparență, îmbunătățirea reglementărilor privind contabilitatea titlurilor, asigurarea reglementării adecvate a piețelor, firmelor și produselor financiare, întărirea cooperării între instituțiile financiare ale lumii.

În țara noastră, B.N.R. a continuat să aplice strategia de politică monetară denumită „țintirea inflației”. Implementarea strategiei de țintire a inflației nu a fost ușoară nici

înainte de declanșarea crizei, din cauza unor caracteristici nefavorabile ale economiei românești: dominanta fiscală, intrări masive de capital, poziția de debitor net al BNR față de sistemul bancar, ineficiența mecanismului de transmitere a politicii monetare etc.

În perioada 2005-2007, toți acești factori s-au combinat, iar ca urmare a acestora au existat situații în care aprecierea accentuată a leului și anticipațiile inflaționiste au coexistat. Acest fenomen a creat o dilemă serioasă pentru banca centrală, deoarece creșterea ratei dobânzii, deși necesară pentru a reduce anticipațiile inflaționiste, atrăgea mai multe capitaluri străine, apreciind leul în mod nesustenabil.

O dată cu declanșarea crizei financiare în iulie 2007, o parte din aceste condiții au dispărut. B.N.R. a devenit astăzi un creditor net al sistemului bancar, iar intrările de capital străine s-au atenuat. Aceasta nu simplifică implementarea politicii monetare.

Dimpotrivă, criza financiară a sporit volatilitatea pe piețele monetară și valutară și tinde să amplifice încetinirea activității economice. Pe de o parte, reducerea finanțărilor externe și existența dezechilibrelor externe mari au declanșat deprecierea leului, care alimentează inflația și face necesară o rată a dobânzii relativ înalte. Cei cu datorii în euro devin astfel vulnerabili și deci sistemul financiar în ansamblul său devine vulnerabil la o depreciere semnificativă a leului. Pe de altă parte, rate înalte ale dobânzii frânează creșterea economică și creează costuri suplimentare pentru debitori riscând destabilizarea sistemului financiar. În aceste condiții, apare problema delicată a compromisului dintre obiectivele politicii monetare: asigurarea stabilității prețurilor și asigurarea stabilității financiare.

Desfășurarea actualei crize arată că turbulențele de pe piețele financiare influențează în mod substanțial ciclul de afaceri. De aceea, efectele crizei economice și financiare conduc la reconsiderarea măsurii în care banca centrală deține capacitatea de a asigura concomitent stabilitatea prețurilor și stabilitatea financiară.

Experiența României arată că stabilitatea financiară prezintă o importanță deosebită pentru stabilitatea prețurilor. Țara noastră a fost criticată pentru întârzieri în dezinflație, aceasta datorându-se reformelor structurale insuficiente. Dacă B.N.R. ar fi suplinit acest deficit de reforme prin creșteri mari ale ratelor dobânzii, situația financiară a firmelor și a gospodăriilor s-ar fi deteriorat, iar stabilitatea financiară ar fi devenit mai rea.

De aceea, se poate spune că pe termen lung incapacitatea menținerii stabilității financiare nu poate să ducă decât la o reînflamare a inflației.

Bibliografie:

1. Cernea, S., Donath, L., Șeulean, V., Herbei, M., Bărglăzan, D., Boldea, B., *Stabilitatea financiară*, Ed. Universității de Vest, Timișoara, 2008;
2. Cernea, S., Nicola-Giatas M., *Les flux de capitaux et la politique monetaire en Roumanie*, 56eme Congres de l'AIELF, 25-27 mai 2009, Târgoviște România (în „Les Annales de l'Universite Valachie de Târgoviște”, Section Science Economiques, 2009, XIV, 25 p. 209-224);
3. Cernea S., *Criza și reacția băncilor centrale* [?];
4. Isărescu M., *Criza financiară internațională și provocări pentru politica monetară din România*, discurs susținut cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 26.02.2009;
5. Isărescu M., *Probleme ale politicii monetare într-o țară emergentă*, Barcelona, februarie 2008 (comunicare);
6. <http://www.bnr.ro/Publication Documents>
7. www.bnro.ro
8. www.bce.europa.eu
9. www.ecb

Coordonate actuale ale politicii fiscale în România

Lect. dr. Cristina-Aurora Bunea-Bontas

Asist. dr. Mihaela Cosmina Petre

Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești,

Facultatea de Management Marketing în Afaceri Economice, Brăila

Abstract:

Fiscal policy is an important government tool for managing the economy, its instruments having impact on aggregate demand, resource allocation, and income distribution. This paper examines the Romanian fiscal policy during the current crisis, providing an overview regarding the circumstances that lead to fiscal imbalances and analyzing the fiscal response of the Romanian government. The conclusion is that Romania has conducted an inconsistent and ineffective fiscal policy, contributing to macroeconomic imbalances, aiming especially to reduce the budgetary deficit and not to stimulate economic growth. Therefore, a medium-term fiscal framework has to be implemented, in order to ensure fiscal sustainability and to protect employment and promote entrepreneurship.

Keywords: *fiscal, policy, economy, budget, deficit*

1. Introducere

Politica fiscală reprezintă un important instrument pentru gestionarea economiei naționale, având capacitatea de a influența valoarea adăugată totală a producției fabricate, adică produsul intern brut (PIB). Posibilitatea de a influența acest indicator prin modificarea cererii agregate îi conferă rolul potențial de instrument de stabilizare economică. Guvernele au la îndemână instrumente variate pentru promovarea celor mai importante obiective: alocarea resurselor, stabilizarea economică, redistribuirea veniturilor și creșterea economică. De-a lungul timpului, aceste instrumente au suferit schimbări, dar cele mai importante obiective guvernamentale au rămas cele patru menționate mai sus (Tanzi, 2008, p. 17-18). *Cheltuielile publice* reprezintă instrumentul fiscal tradițional. Atât nivelul cheltuielilor publice, cât și structura acestora sunt importante și pot fi considerate instrumente separate. *Impozitarea* reprezintă celălalt instrument fiscal important, care conține cel puțin patru instrumente potențiale separate, respectiv nivelul impozitării, structura impozitelor, cheltuielile bugetare și stimulentele fiscale.

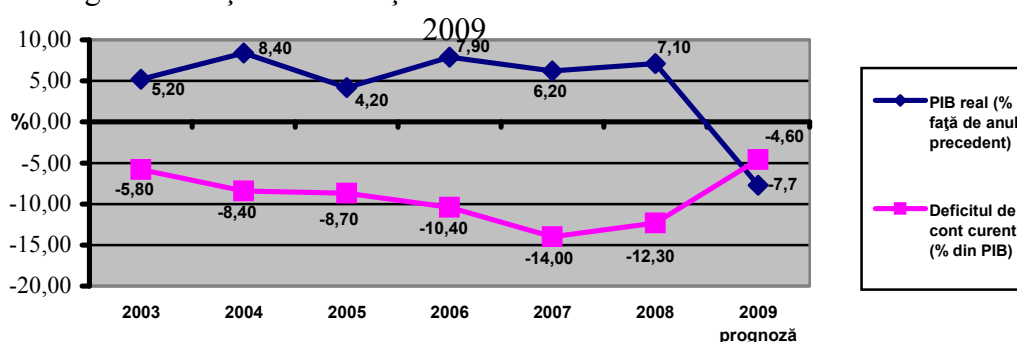
Există trei poziții posibile ale politicii fiscale. O *politică fiscală neutră* implică un buget echilibrat în care cheltuielile publice sunt egale cu veniturile. Cheltuielile bugetare sunt finanțate în întregime de veniturile bugetare și, în principiu, rezultatul fiscal are un efect neutru asupra nivelului activității economice. O *politică fiscală expansionistă* implică o creștere netă a cheltuielilor bugetare (care sunt mai mari decât veniturile), printr-o majorare a cheltuielilor bugetare sau o diminuare a veniturilor ori printr-o combinație a celor două. O *politică fiscală contracționistă* apare atunci când cheltuielile bugetare nete (mai mici decât veniturile bugetare) sunt diminuate fie printr-o majorare a veniturilor bugetare sau o reducere a cheltuielilor sau printr-o combinație a celor două.

2. Politica fiscală a României: evoluții recente

Economia românească a traversat o perioadă de creștere economică între anii 2003-2008, asociată cu procesul de aderare la Uniunea Europeană. Creșterea economică a fost în medie de peste 6,5% pe an, atingând nivelul de 7,1% în 2008. O mare parte din creșterea absorbției interne s-a datorat investițiilor private: o dată cu perspectiva certă a aderării, fluxurile de capital, în special investițiile străine directe, au fost atrase de percepția unui risc scăzut al investițiilor care a făcut din România o locație favorabilă de investire (Banca Mondială, 2009: p. 6). Pe de altă parte, modelul de creștere al României a implicat dezechilibre externe și fiscale mari, nesustenabile, creșterea economică generată de cererea internă realizându-se pe seama adâncirii acestor dezechilibre. Nivelul ridicat al împrumuturilor

externe a condus la o creștere corespunzătoare a datoriei externe. Expansiunea rapidă a procesului de intermediere financiară, coroborată cu perspectiva unor de venituri în continuă creștere, au condus la creșterea cererii interne, dar și la o majorare corespunzătoare a importurilor. Pauwels arată că soldul negativ al balanței de plăți externe, datorat repatrierii profitului de către investitorii direcți și plăților de dobânzi, a fost compensat prin transferuri curente, incluzând în primul rând remitențele și fondurile europene (Pauwels, 2009, p. 1). Împrumuturile realizate în special în valută au majorat expunerea gospodăriilor și companiilor, iar pierderile mari din sectorul privat au fost accentuate de creșterea deficitelor fiscale. Astfel, deficitul contului curent s-a majorat de la 5,8% la 12,3% din PIB, între 2003 și 2008, al cincilea între țările UE (fig. 1).

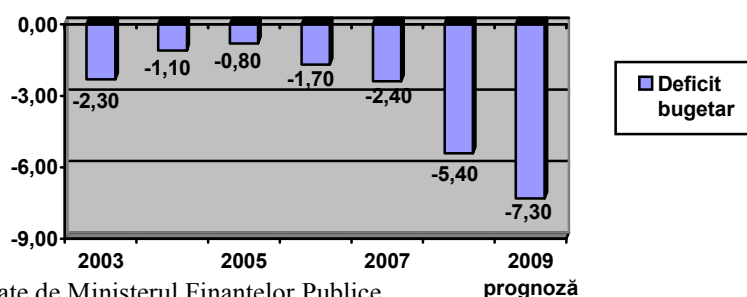
Fig. 1. Evoluția PIB Real și a Deficitului de cont curent 2003-

Sursa: Date furnizate de Comisia Națională de Prognză

Urmare a creșterii în termeni reali a PIB, inflația a ajuns la 6,3% în 2008, mult mai mare decât previziunea de 5,4%. Mai mult, anii de politică bugetară prociclică au condus la deteriorarea considerabilă a poziției fiscale, cu deficit structural în creștere de la 1,7% din PIB în 2005 la 7,22% în 2008. Între 2005 și 2008, cheltuielile bugetare s-au dublat în termeni nominali iar ponderea sectorului public în economie a crescut de la 32% din PIB la 37%. Cheltuielile salariale din sectorul bugetar au devenit mai mult decât duble, datorită majorărilor salariale substanțiale și angajărilor în sistemul bugetar (FMI, 2009b, p. 10-11). Această dublare nu a corespuns unei creșteri corespunzătoare în valoare și calitate a serviciilor publice (Banca Mondială, 2009, p. 7).

Fig. 2. Evoluția Deficitului bugetar 2003-2009

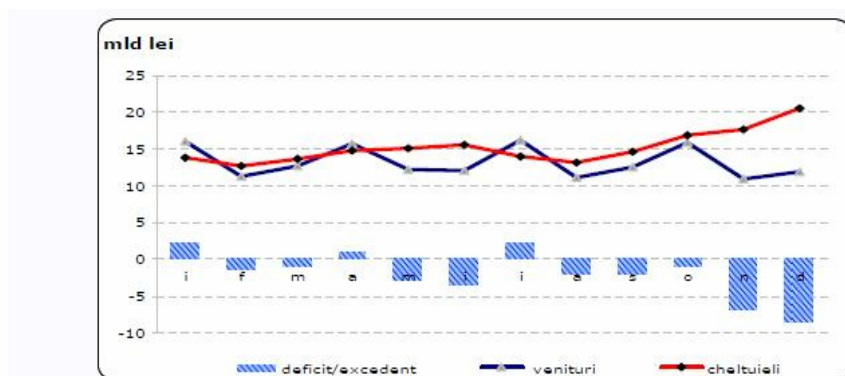

Sursa: Date furnizate de Ministerul Finanțelor Publice

Deficitul bugetar a fost de 4,9% din PIB, calculat prin metoda cash (de la 0,8% din PIB în 2005) și de 5,4% din PIB conform metodei europene de calcul (ESA 95). Acest nivel a depășit pragul maxim de 3% stabilit prin Pactul de Stabilitate și Creștere Economică și a fost mai mult decât dublu față de ținta oficială de 2,4% din PIB stabilită la rectificarea bugetară din martie 2008. Abaterea considerabilă s-a datorat în principal unei slabe planificări și execuții bugetare, care a condus la cheltuieli curente mai mari decât cele prevăzute, mai ales pentru salarii și transferuri sociale (Comisia Europeană, 2009a, p. 247).

În plus, proiecțiile de venituri mult prea optimiste nu s-au îndeplinit și o scădere bruscă a nivelului colectării veniturilor în ultimele două luni ale anului, datorită încetinirii creșterii economice, s-a adăugat rezultatelor sub așteptări. 70% din deficit a fost creat în ultimele două luni ale anului 2008 (fig. 3), fiind finanțat pe termen scurt cu scadență la 3 luni, lăsând moștenire o finanțare precară a deficitului. A devenit evident că principalul risc pentru politica fiscală în 2009 a fost finanțarea măsurilor populiste (cum ar fi creșterea pensiilor) aprobate în timpul campaniei electorale pentru alegerile din 30 noiembrie. Aceasta, împreună cu tendința de politică fiscală prociclică, a majorat substanțial riscul de țară la sfârșitul lui 2008 și începutul lui 2009.

Fig. 3. Evoluția lunară a veniturilor și cheltuielilor bugetare în anul 2008

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice

Având în vedere aceste evoluții, concluzionăm că gestionarea creșterii economice s-a dovedit a fi dificilă pentru România: dezechilibrele macroeconomice s-au adâncit datorită unui exces persistent al consumului și investițiilor peste veniturile disponibile, apărând astfel o inflație ridicată. Politica fiscală a contribuit la aceste dezechilibre prin cheltuieli mai mari decât veniturile realizate din creșterea economică (ceea ce a condus la deficit bugetar). Din păcate, România a ratat ocazia de a-și crea rezerve în perioada de continuă expansiune, ca măsură de protecție împotriva unei posibile încetiniri a ritmului de creștere (Fernández-Ansola și Jaeger, 2008). În opinia noastră, o parte din rezultatele creșterii economice ar fi trebuit economisită pentru a crea spațiul necesar unei expansiuni fiscale în cazul unei scăderi considerabile a intrărilor de capital și ale economiei în general.

3. Măsurile fiscale luate în anul 2009, ca răspuns la recesiunea economică

Criza financiară și efectele sale asupra economiei reale, propagate prin intermediul canalelor de transmisie valutare, comerciale, financiare și de încredere, au făcut ca necesitatea rectificării dezechilibrelor macroeconomice să devină și mai urgentă. Pentru a reclădi încrederea investitorilor, noul guvern a trebuit să schimbe sensul politicii fiscale expansioniste către una contracționistă și să promoveze un buget consolidat pe 2009 credibil din punct de vedere fiscal (Pauwels, 2009, p. 1). În paralel, s-a avut în vedere faptul că credibilitatea oricărei strategii fiscale consolidate trebuie să fie însoțită de începerea implementării unui cadru fiscal pe termen mediu și de redirectionarea cheltuielilor bugetare către investiții productive.

Legea bugetului, adoptată în luna februarie 2009, este, în opinia noastră, primul răspuns împotriva efectelor crizei economice și financiare și a recesiunii economiei românești. El a conținut mai multe măsuri pentru scăderea deficitului bugetar, aceasta având un rol cheie în recâștigarea încrederii investitorilor și în evitarea intrării țării într-o criză de finanțare. Coordonatele sale principale au fost: (i) înghețarea salariilor din sectorul public, reducerea stimulentei și eliminarea a 137.000 de locuri vacante; (ii) reducerea cheltuielilor

cu bunuri și servicii, subvențiilor și cheltuielilor de capital care nu erau de natură investițională; (iii) limitarea creșterii pensiilor la inflație; (iv) o creștere cu 3,3% a contribuțiilor la asigurări sociale și (v) devansarea calendarului de creștere a accizelor. Pe de altă parte, guvernul a planificat o creștere substanțială a investițiilor publice în 2009 comparativ cu 2008: (i) 10,2 mld. EUR alocate investițiilor publice și (ii) adoptarea legislației privind parteneriatul public-privat pentru stimularea investițiilor în infrastructură. Specialiștii au considerat că, chiar dacă guvernul a fost hotărât pentru o absorbție mai mare a fondurilor decât în anii anteriori, obiectivele pentru 2009 ar putea fi considerate prea optimiste (Molnar și Manea, 2009a, p. 2). Dată fiind nevoia de consolidare fiscală, doar un set limitat de măsuri de stimulare fiscală a fost adoptat, având ca obiectiv susținerea afacerilor, o bună funcționare a pieței forței de muncă, și susținerea veniturilor gospodăriilor: (i) extinderea programului de reînnoire a parcului auto prin creșterea primei de casare și a numărului de autoturisme cuprinse în program; (ii) creșterea capitalului a două bănci din proprietatea statului (CEC Bank și Eximbank); (iii) susținerea pensiei minime garantate de 350 lei și (iv) prelungirea perioadei de primire a ajutorului de șomaj cu 3 luni.

Putem concluziona că bugetul relativ auster pe 2009 s-a bazat pe „responsabilitate fiscală”, dar, după atâția ani de creșteri neîngrădite a cheltuielilor salariale, nu a fost suficient pentru a corecta dezechilibrele externe ale României și pentru a asigura accesul acesteia la finanțarea necesară acoperirii deficitului bugetar. Mai mult, ținta stabilită de 2% din PIB pentru deficitul bugetar s-a dovedit a fi prea optimistă. Argumentăm prin câteva valori semnificative privind execuția bugetară pentru trimestrul I al anului 2009: deficitul bugetar a fost de 1,5% din PIB, veniturile bugetare au scăzut cu 5,5% față de aceeași perioadă a anului 2008, iar cheltuielile bugetare au crescut cu 14%, față de trimestrul I 2008. Având în vedere această situație, guvernul a încercat să găsească soluții de urgență pe termen scurt pentru a diminua dezechilibrele fiscale și pentru a recâștiga încrederea investitorilor. Astfel că trimestrul al doilea al anului 2009 a debutat cu o rectificare bugetară, de natură să reflecte un mediu economic și financiar cu mai multe constrângeri, și care a redirecționat cheltuielile către domenii de interes prioritar (investiții și protecție socială). Cursul de schimb a fost rectificat de la 4 lei pentru 1 EUR la 4,3 lei și ținta de deficit bugetar a fost stabilită la 4,6% din PIB, bugetul bazându-se acum pe o contracție economică de 4%. Pentru a se încadra în ținta de deficit, a fost necesară o ajustare cu 1,1% din PIB, prin reducerea în continuare a cheltuielilor și creșterea veniturilor, introducându-se impozitul minim și eliminându-se unele situații de cotă redusă și de deduceri ale TVA.

Autoritățile au conceput un Program economic, intenționând să atenueze efectele scăderii masive ale intrărilor de capital, vizând în același timp diminuarea dezechilibrelor externe și fiscale și întărirea sectorului financiar. În ceea ce privește politica fiscală, planul de acțiune a avut în vedere recuperarea deteriorării poziției fiscale, prin reduceri substanțiale de cheltuieli și suplimentarea veniturilor. Reformele fiscale planificate au fost concepute astfel încât să prevină noi presiuni ale cheltuielilor, să îmbunătățească procesul bugetar și să asigure eficiența colectării veniturilor și operațiunilor bugetare pe termen mediu. Programul a stat la baza cererii adresate către Fondul Monetar Internațional (FMI) pentru un Acord Stand-By pentru România, autoritățile asumându-și eșecul în gestionarea finanțelor publice. Țara intrând în recesiune, o relaxare a politicii fiscale pentru a atenua efectele crizei nu a mai fost posibilă, din păcate, datorită unor cheltuieli mult prea mari pentru a mai putea garanta sustenabilitate pe termen mediu și a posibilităților limitate ale guvernului de a finanța deficitul bugetar ridicat (FMI, 2009b: p. 6). În aceste condiții, autoritățile au decis să solicite ajutor financiar extern. Uniunea Europeană, FMI, Banca Mondială, Banca Europeană de Investiții și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare au răspuns punând la dispoziție asistență financiară pentru România în valoare de aproape 20 mld. EUR (aproape 12 mld. disponibile în 2009, 7 mld. în 2010 și 1 mld. în 2011).

Aranjamentul financiar multilateral a redus prima de risc pentru România iar scăderea cotațiilor CDS a extins posibilitățile de acces la finanțare externă mai ieftină de pe piețele de capital (Molnar și Manea, 2009b: p. 2).

Contrar Ungariei și Lituaniei, unde pachetul de asistență financiară a răspuns unor situații acute de criză ce au implicat bănci importante (OTP în Ungaria și Parex în Lituania), ajutorul financiar pentru România a avut un caracter preventiv și a fost conceput pentru a asigura continuitatea stabilității macro-financiare (Comisia Europeană, 2009b, p. 13). John Lipsky, Directorul general adjunct al FMI, a susținut că „asistența financiară comună (...) va da asigurări piețelor că obligațiile externe ale României vor fi îndeplinite” (IMF, 2009a). În plus, aceasta a ușurat presiunile generate de finanțarea pe termen scurt, transmițând un semnal puternic de încredere comunității internaționale referitor la faptul că, o dată cu implementarea consecventă a Programului economic convenit, România ar trebui să depășească dificultățile și va reveni cu o economie mult mai echilibrată și flexibilă.

În Scrisoarea de Intenție, autoritățile au subliniat rațiunea adoptării Programului economic, acesta cuprinzând măsurile de consolidare și reformare a administrației fiscale, de reformare structurală și supraveghere a sectorului financiar, pentru implementarea cărora s-a solicitat sprijinul financiar, și au descris obiectivele economice. Pentru a îndeplini aceste obiective, programul urmărește: (i) să întărească politica fiscală pentru a reduce în continuare nevoile de finanțare ale guvernului și pentru a îmbunătăți sustenabilitatea fiscală pe termen lung; (ii) menținerea unei capitalizări bancare adecvate și a lichidității pe piața financiară internă; (iii) reducerea durabilă a inflației și (iv) asigurarea unei finanțări externe adecvate și îmbunătățirea nivelului de încredere (FMI, 2009b, p. 1). Strategia fiscală s-a bazat pe o serie de măsuri de natură să genereze economii pe termen lung și să îmbunătățească calitatea finanțelor publice prin intermediul reformării sectorului public. Autoritățile au avut în vedere măsuri în mai multe domenii: (i) restructurarea sectorului public pentru a reduce personalul angajat în acest sector, împreună cu reformarea sistemului de salarizare; (ii) reformarea sistemului de pensii; (iii) implementarea Legii Responsabilității Fiscale și a unui cadru fiscal pe termen mediu; (iv) reformarea întreprinderilor de stat; (v) restructurarea relațiilor financiare cu autoritățile locale și entitățile ce se autofinanțează pentru a asigura o mai mare asumare a responsabilității financiare; (vi) îmbunătățiri în administrarea fiscală și (vii) raționalizarea programelor de asistență socială (Guvernul României, 2009, p. 4).

Pe parcursul celui de al doilea trimestru al anului 2009, datele arătau că încetinirea creșterii economice s-a adâncit, contracția economică fiind de 8,8% față de aceeași perioadă a anului 2008, depășind declinul de 6,2% din trimestrul anterior. Aceasta demonstrează o perspectivă deficitară asupra colectării veniturilor, în timp ce veniturile corporative și ale gospodăriilor au continuat să scadă. În ciuda eforturilor de a corecta dezechilibrele fiscale, de a îmbunătăți colectarea veniturilor și controlul cheltuielilor în administrația centrală, execuția bugetară pentru semestrul I al lui 2009 a arătat că veniturile bugetare au scăzut cu 5,1% din PIB, față de semestrul I 2008 și cheltuielile bugetare au crescut cu 5,6% din PIB în aceeași perioadă. Deși în 2009 aproape 9 mld. EUR au fost alocate investițiilor (7% din PIB), după primele șase luni doar 33% din suma programată pentru tot anul a fost cheltuită. În timp ce în Bulgaria, Cehia și Polonia proiectele în construcții civile au crescut în primele cinci luni ale anului 2009, în România investițiile în infrastructură au scăzut cu 15% pe o bază de comparație anuală (Molnar și Manea, 2009b, p. 2).

La sfârșitul lui august 2009, guvernul României a aprobat cea de a doua rectificare bugetară. Condițiile economice precare, lipsa de continuitate a măsurilor, deteriorarea creșterii economice, randamentul scăzut al colectării veniturilor și depășirile la cheltuielile curente, mai ales la salarii, au ridicat deficitul bugetar la 7,3% din PIB (noua țintă de deficit stabilită împreună cu FMI), față de precedentul 4,6%, cu o rată a inflației de 4,3% și o contracție economică între 8-8,5%.

Deși FMI a ridicat ținta de deficit bugetar la 7,3% din PIB pentru 2009, situația fiscală a rămas în continuare instabilă, există posibilitatea depășirii acestui obiectiv. Economii bugetare (de circa 5,5 mld. lei) au fost planificate a se realiza prin mai multe inițiative, caracterizate ca fiind antisociale, cum ar fi: trimiterea angajaților din sistemul bugetar într-un concediu fără plată (pentru 8 zile în perioada noiembrie-decembrie, o perioadă mai scurtă decât cea anunțată inițial de 10 zile), eliminarea sporurilor pentru timpul lucrat suplimentar, dar și reducerea cheltuielilor cu bunuri și servicii. În timp ce politica fiscală restrictivă a menținut sentimentul negativ pentru risc în rândul investitorilor străini, a apărut riscul unei instabilități politice care a crescut pe măsură ce șomajul a crescut, iar veniturile reale au scăzut o dată cu reducerea cheltuielilor în sistemul public.

În ceea ce privește eficiența măsurilor fiscale, opinia noastră este aceea că unele dintre ele au condus la o presiune fiscală mai mare asupra cetățenilor și întreprinderilor, contrar recomandărilor Comisiei Europene cuprinse în Planul European de Redresare Economică emis în noiembrie 2008, de „a proteja ocuparea forței de muncă și de a promova spiritul antreprenorial” (Comisia Comunităților Europene, 2008, p. 10):

- Pentru a reduce pierderile de venituri datorate unei largi zone economice „gri”, guvernul a introdus obligația plății unui impozit minim asupra cifrei de afaceri a agenților economici. Suntem de părere că îmbunătățirea colectării veniturilor ar fi fost mai eficientă, deoarece impozitul minim a condus la auto-lichidarea multor microîntreprinderi, la creșterea șomajului și scăderea inițiativei private;
- Creșterea obligațiilor sociale, respectiv a contribuțiilor sociale cu 1% pentru angajați și cu 2,3% pentru angajatori;
- Întârzieri mari la rambursarea TVA pentru firmele exportatoare, conducând la lipsa de lichidități pentru acestea;
- S-a decis ca din trimestrul al doilea al anului 2009, profitul reinvestit să fie scutit de impozit, dar decizia a fost revizuită și amânată pentru trimestrul al patrulea. Apreciem că efectul pozitiv al acestei măsuri este foarte redus, având în vedere că multe întreprinderi au avut pierderi în 2009;
- Trimiterea angajaților din sectorul bugetar în concediu fără plată pentru 8 zile, măsură care este contrară recomandării Comisiei Europene conținută în Planul European de Redresare Economică: „prioritatea principală trebuie să fie protejarea cetățenilor Europei de efectele cele mai grave ale crizei financiare” (Comisia Comunităților Europene, 2008, p. 10). Un alt angajament de a reduce cheltuielile bugetare vizează concedierea unui mare număr de angajați din sistemul public până la jumătatea lui 2010 (angajament confirmat și la începutul anului 2010).

În aceste condiții, conform unui studiu realizat de centrul de cercetare în domeniul economiei CESifo Group publicat în august 2009, amploarea și structura măsurilor luate de România pentru a lupta împotriva crizei financiare și economice au fost evaluate cu nota 1,3 (scara WES: nota 9 – măsuri absolut suficiente; nota 5 – măsuri mai mult sau mai puțin suficiente; nota 1 – măsuri insuficiente) (Stangl și Nerb, 2009, p. 7).

4. Redresarea treptată și corectarea dezechilibrelor fiscale: perspective pe termen scurt

În semestrul al II-lea al anului 2009 au existat semnale privind primele semne ale redresării economice, ca rezultat al creșterii cererii externe. Declinul în producția industrială și exporturi a fost moderat și evoluția creditului privat a devenit pozitivă după mai multe luni de creștere negativă (Comisia Europeană, 2009, p. 138-140). În aceste condiții, presiunile asupra cursului de schimb s-au diminuat, anul 2009 încheindu-se cu un curs de 4,2282 lei pentru 1 euro. Însă perspectiva pozitivă, stând sub semnul incertitudinii și riscurilor, s-a dovedit înșelătoare. Argumentăm prin faptul că, potrivit datelor EUROSTAT revizuite,

economia României s-a comprimat în trimestrul al III-lea cu 0,6%, comparativ cu trimestrul anterior, a patra scădere la nivelul Uniunii Europene. Așa cum se arăta în Parteneriatul Strategic pentru România, încheiat cu Banca Mondială în 2009, redresarea depinde de evenimentele la nivel mondial și de abordarea schimbărilor structurale de o manieră credibilă și durabilă. În orizontul apropiat, producția obținută poate fi în continuare scăzută, având în vedere efectele bilanțiere rezultate din deprecierea monedei naționale și inflația mai mare decât cea așteptată, mai ales dacă ieșirile de capital vor fi mai mari decât cele anticipate. Creșterea reală a PIB se așteaptă să devină pozitivă în trimestrul I al anului 2010, însemnând o rată reală de creștere în 2010 în medie de 0,5%, crescând treptat la 2,5% în 2011. Însă, redresarea va rămâne superficială date fiind: necesitatea ajustărilor fiscale permanente, diminuarea intrărilor de capital, cel puțin în comparație cu perioada dinaintea crizei, menținerea în continuare a unei rate ridicate a șomajului.

Extinderea decalajului privind productivitatea, scăderea cererii interne și recenta stabilizare a cursului de schimb au diminuat în mod semnificativ presiunile inflaționiste. Totuși, evoluțiile din ultimele luni ale anului 2009, referindu-ne la creșterea accizelor și a prețurilor la mărfurile alimentare, au făcut ca România aibă o inflație de 4,7%, mai mare decât ținta stabilită de BNR la 4,5%, clasându-se pe locul al doilea între țările Uniunii Europene, după Ungaria cu 5,4% (menționăm că rata medie anuală a inflației în 2009 la nivelul UE a fost de 1,4%, conform datelor provizorii furnizate de EUROSTAT).

În ceea ce privește deficitul bugetar la finalul lui 2009, acesta s-a plasat între 7,2% și 7,3% din PIB, potrivit datelor preliminare ale Ministerului Finanțelor, încadrându-se la limită în ținta convenită cu FMI.

În domeniul fiscalității, criza politică din toamna anului 2009 și evenimentele generate de alegerile prezidențiale au făcut imposibilă implementarea unor componente importante ale pachetului legislativ: înaintarea bugetului pe 2010 către Parlament, asumarea acțiunilor necesare pentru încadrarea în ținta de deficit pe 2010 de 5,9% din PIB, aprobarea Legii Responsabilității Fiscale și a Reformei pensiilor de către Parlament. Așa cum se arăta în Prognoza de toamnă a Comisiei Europene (2009c, p. 138-140), riscurile pentru bugetul pe 2010 sunt multiple: pe de o parte, adoptarea și implementarea în întregime a Legii Salarizării Unice ar putea contribui la reducerea graduală a cheltuielilor cu salariile personalului bugetar până la 7% din PIB până în 2015. Similar, progresele privind reformele fiscale structurale cheie (Legea pensiilor, cea a Responsabilității Fiscale) ar putea contribui la procesul de consolidare fiscală. Pe de altă parte, blocajul politic a întârziat eforturile de consolidare fiscală și de reformare structurală, argumentând prin faptul că Legea bugetului de stat pe 2010, primordială în ceea ce privește intrarea în parametri normali ai acordului cu FMI, a fost adoptată cu mare întârziere în 14 ianuarie 2010. Între măsurile fiscale pentru anul în curs, cele mai importante sunt:

- menținerea nivelului cotei unice de 16%, a TVA și a contribuțiilor de asigurări sociale dar și majorarea impozitelor și taxelor locale și a accizelor;

- menținerea impozitului minim și în primul semestru al anului 2010, urmând ca în cel de al II-lea semestru acesta să fie înlocuit cu un impozit forfetar aplicat doar pentru contribuabilii ce își desfășoară activitatea în domeniile susceptibile de prezența fenomenului de evaziune fiscală;

- anularea regimului de taxare diferențiat pentru microîntreprinderi, adică impozitarea cu 3% a veniturilor, introducându-se și pentru acestea impozitul pe profit sau impozitul minim, măsură ce se anticipează că va avea același efect distructiv ca și cea a impozitului minim introdus în anul 2009.

În opinia noastră, acestea vizează în principal reducerea deficitului bugetar prin creșterea veniturilor și scăderea cheltuielilor publice, și nu combaterea efectelor negative ale crizei actuale și stimularea creșterii economice.

În perspectivă, pentru a crește competitivitatea pe plan extern și pentru a diminua deficitul de cont curent și inflația, România trebuie să implementeze un cadru fiscal coerent pe termen mediu, pentru a asigura stabilitate fiscală. Autoritățile au propus o serie de reforme de natură să prevină apariția presiunilor la cheltuielile-cheie și să îmbunătățească procesul bugetar, ceea ce ar permite guvernului să eficientizeze acest proces, să asigure disciplină în planificarea bugetară și sustenabilitate fiscală pe termen mediu. Componentele importante ale acestor reforme includ: (i) un cadru pentru îmbunătățirea procesului de bugetare multianuală; (ii) limitarea numărului de rectificări bugetare într-un an; (iii) reguli fiscale privind cheltuielile, datoria publică și deficitul primar; (iv) înființarea unui consiliu fiscal independent și (v) un cadru pentru gestionarea garanțiilor și altor datorii contingente.

Este necesar, de asemenea, să se revizuiască *structura cheltuielilor publice* prin majorarea cheltuielilor ce conduc la creștere economică, reducându-se și redirecționându-se subvențiile bugetare pe orizontală, și prin menținerea creșterilor salariale în strânsă legătură cu creșterea productivității. Un alt obiectiv trebuie să fie *intensificarea măsurilor de diminuare a evaziunii fiscale* în sectoare cum ar fi industria pâinii, a băuturilor și a tutunului, turism, hoteluri și restaurante, comerț, astfel încât să se îmbunătățească procesul de colectare a veniturilor. În ceea ce privește *arieratele fiscale*, autoritățile se concentrează deja pe un număr de măsuri corective la nivel local și central: (i) decontarea tuturor arieratelor acumulate în 2009 până la sfârșitul lui septembrie 2009 (ceea ce nu s-a realizat) și a valorii rămase a acestora până la sfârșitul lui 2010; (ii) condiționarea accesului instituțiilor publice locale și a celor autofinanțate la garanțiile autorităților centrale și suplimentarea transferurilor, de performanțe satisfăcătoare în reducerea și eliminarea acestor arierate; și (iii) inițierea unui proces de revizuire a sistemului de control pentru întărirea acestuia în anul 2010.

5. Concluzii

În ultimii ani, politica fiscală a României a fost expansionistă, prociclică, caracterizată printr-un management fiscal căruia i-a lipsit orientarea strategică pe termen mediu și care a condus la acumularea de dezechilibre macroeconomice semnificative reflectate de creșterea deficitului de cont curent și deficitului bugetar și de rata ridicată a inflației. Aceste dezechilibre externe și fiscale considerabile au intensificat expunerea României la efectele crizei economice mondiale. Lipsa de coerență a politicii fiscale și bugetare și decalajele înregistrate în 2008 au facilitat deteriorarea percepției investitorilor, confirmată de ratingurile scăzute acordate României de către agențiile de rating, au mărit presiunile legate de deprecierea monedei naționale și au majorat costurile de finanțare.

În absența unei politici fiscale sustenabile și în condițiile unei risipe de bani cauzate de inexistența unui management al cheltuielilor publice, echilibrele macroeconomice și structurale nu pot fi restabilite. Astfel, politica fiscală aplicată trebuie să fie consecventă cu situația economică existentă și susținută prin ajustări adecvate (Donath și Cismas, 2009, p. 94). Aceasta înseamnă așezarea la baza politicii publice a performanțelor activităților finanțate și alocarea fondurilor pe criteriul eficienței. Dacă guvernul înregistrează eșecuri în finanțarea investițiilor productive și continuă să canalizeze fondurile către sectoare mai puțin productive, rezultatul va fi adâncirea crizei, în loc ca instrumentele fiscale să fie utilizate ca pâghii eficiente pentru stimularea creșterii economice. Astfel, în contextul economic actual, prioritatea României trebuie să fie combaterea dezechilibrelor macroeconomice și fiscale care pun în pericol sustenabilitatea creșterii economice pe termen mediu și lung.

Bibliografie:

1. Banca Mondială, *Country Partnership Strategy for Romania for the period July 2009-June 2013*, Report No. 48665 – RO, 12 June 2009, p. 5-9, 12-18, 29-30, http://siteresources.worldbank.org/CPS0913_Full.pdf.
2. Comisia Comunităților Europene, *A European Economic Recovery Plan*, COM(2008) 800 Final, November 2008, p. 7-13, http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/Comm_20081126.pdf.
3. Comisia Europeană, *Public finances in EMU – 2009*, în “European Economy”, No 5|2009, p. 247-248, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15390_en.pdf.

4. Comisia Europeană, *EU steps in with emergency financing for three member states*, în "European Economy News", No 14, July 2009, p. 13, http://ec.europa.eu/economy_finance/een/pdf/een_014_en.pdf.
5. Comisia Europeană, *European Economic Forecast - Autumn 2009*, în "European Economy", No 10|2009, p. 138-140, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16055_en.pdf.
6. Consiliul Uniunii Europene, *Council Recommendation to Romania with a view to bringing an end to the situation of an excessive government deficit*, No 11402/09, ECOFIN 478, UEM 189, July 2009, p. 5, 9-10, 16-18, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st11/st11402.en09.pdf>.
7. Donath, Liliana Eva, Cismas, Laura Mariana, *Criza financiară revizuită. Cauze și remedii*, în „Jurnalul Economic”, 2009, anul XIII, nr. 31(1), p. 96, http://rejournal.eu/Portals/0/Arhiva/JE%20nr%2031_1_2009.pdf.
8. EUROSTAT, *Second estimates for the third quarter of 2009 - Euro area GDP up by 0.4% and EU27 GDP up by 0.3%*, News Release No 6/2010, 8 January 2010, p. 1-2, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-08012010-BP/EN/2-08012010-BP-EN.PDF.
9. EUROSTAT, *December 2009 - Euro area annual inflation up to 0.9%*, News Release No 8/2010, 15 January 2010, p. 1-2, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-15012010-AP/EN/2-15012010-AP-EN.PDF.
10. Fernández-Ansola, Juan J., Jaeger, Albert, *Principiile politicii fiscale ale României într-o perioadă de incertitudine*, FMI – Biroul Regional pentru România și Bulgaria, iunie 2008, <http://www.fmi.ro/index.php?pid=96&lg=en&presa>.
11. FMI, *IMF Executive Board Approves €12.9 Billion Stand-By Arrangement for Romania*, Press Release No. 09/148, May 2009, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09148.htm>.
12. FMI, *Romania: Request for Stand-By Arrangement - Staff Report*, IMF Country Report No 09/183, Staff Supplements and Press Release on the Executive Board Discussion, June 2009, p. 1, 6, 10-13, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09183.pdf>.
13. Guvernul României, *Letter of Intent and Technical Memorandum of Understanding*, 8 September, 2009, p. 2-4, <http://www.imf.org/external/np/loi/2009/rou/090809.pdf>.
14. Molnar, Cătălina, Manea, Florentina, *2009 - A Challenging Year for Romania*, în "Romanian Business Digest", 2009, p. 2, <http://rbd.doingbusiness.ro/ro/tendinte-macroeconomice/3/150-2009-a-challenging-year-for-romania.html>.
15. Molnar, Cătălina, Manea, Florentina, *Crisis Diagnosis - Romania Caught on the Wrong Foot?*, în "Romanian Business Digest", 2009, p. 3, <http://rbd.doingbusiness.ro/en/2009/april/general-economic-trends/1/225-crisis-diagnosis-romania-caught-on-the-wrong-foot.html>.
16. Pauwels, Ștefăan, *ECFIN Country Focus: Romania, Economic analysis from the European Commission's Directorate-General for Economic and Financial Affairs*, Volume 6, Issue 1, 09 January 2009, p. 5-6, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication13729_en.pdf.
17. Socol, Cristian, Socol, Aura Gabriela, *The analysis of fiscal policy management in Romania: Lessons for emerging countries*, în "African Journal of Business Management", Vol. 3 (5), May 2009, p. 245-246, <http://www.academicjournals.org/AJBM/PDF/pdf2009/May/Socol%20and%20Socol.pdf>.
18. Stangl, Anna, Nerb, Gernot, *CESifo World Economic Survey August 2009*, în "Ifo World Economic Survey (WES)", Volume 8 No 3, Ifo Institute for Economic Research, p. 7, <http://www.cesifo-group.de/pls/guestci/download/CESifo/WES-3-2009.pdf>.
19. Tanzi, Vito, *The Role of the State and Public Finance in the Next Generation*, în "OECD Journal on Budgeting", Volume 8, No 2, 2008, p. 17-18, <http://www.oecd.org/dataoecd/43/0/43410951.pdf>.
20. <http://www.cnp.ro/ro/prognoze>
21. <http://www.gov.ro>
22. <http://www.mfinante.ro>
23. <http://www.money.ro/macroeconomie>

Influența și efectele deciziilor de politică fiscală în manifestarea crizei din România

Lect. univ. dr. Dănuț Chilarez

Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești
Facultatea Management Marketing în Afaceri Economice Pitești

Abstract:

The modeling and structural evolution of the fiscal system must be determined by the rationality and the logic character of the macro, respectively the micro decisions of fiscal policy, so that its action produces various fluctuations generated by the taxes, having diverse phenomena and effects upon the real economy and the public one, financed on the account of the fiscal collection, and influencing at the same time the contributors' fiscal behavior.

Within this context, the rationality of the fiscal policy implies the respect of the basic principles of imposing: universality, fair-play, efficiency, stability, comodity, while the logic of the fiscal policy decisions solicits their fundamentation on the basis of the conditions regarding the sense and the predictable evolution of the micro and macro-economic variables as well as the options of the society members.

Keywords: *fiscal, system, policy, tax, public*

Complexitatea și specificitatea nevoilor societăților umane și a modului de satisfacere a acestora sunt discutabile, în măsura în care ele implică anumite selecții ale deciziilor de intervenție a statului prin diferite politici. Prin politica financiară, guvernării pot influența orientarea proceselor economice și sociale utilizând metode și instrumente de natură financiară, în vederea realizării scopurilor macroeconomice și obținerii echilibrului general adecvat în economie.

Subsecvență a politicii financiare a statului, politica fiscală poate fi considerată ca reprezentând „coloana vertebrală” pentru întregul sistem de politici economico-sociale, care „operează” în toate sectoarele economiei prin intermediul sistemului fiscal, cu pârgăhii specifice și efecte directe până la nivel sectorial și micro-economic.

Modelarea și evoluția structurală a sistemului fiscal trebuie să fie determinată de raționalitatea și caracterul logic al macro, respectiv micro deciziilor de politică fiscală, astfel încât prin acțiunea sa să producă prin fluxurile generate de impozite, fenomene și efecte atât asupra economiei reale, cât și asupra economiei publice, finanțată pe seama prelevărilor fiscale, influențând totodată și comportamentul fiscal al contribuabililor.

În acest context, *raționalitatea* deciziilor de politică fiscală, implică respectarea principiilor de bază ale impunerii: universalitatea, echitatea, randamentul, stabilitatea, comoditatea, în timp ce *logica* deciziilor de politică fiscală solicită fundamentarea acestora pe baza condițiilor privind sensul și evoluția previzibilă a variabilelor micro și macro-economice și a opțiunilor membrilor societății.

Politicile fiscale sunt, evident, de cele mai multe ori, contestabile, existând numeroase polemici în privința eficacității utilizării unui sistem fiscal în alte scopuri decât cel financiar, acela de procurare a resurselor bănești necesare acoperirii cheltuielilor publice, însă trebuie să ținem seama de posibilitatea modificărilor structurale ale sistemului fiscal prin decizii de politică fiscală conjuncturale sau strategice.

Deciziile conjuncturale de politică fiscală, urmăresc corectarea efectelor nedorite produse în economie de fluctuațiile ciclice asupra fluxurilor fiscale și reducerea efectelor nedorite ale dezechilibrelor din economie, cu efecte directe și în viața socială. Aceste decizii determină modificări de mică amploare ale structurii sistemului fiscal, care se referă în special, la cote de impunere, exonerări și deduceri din baza impozabilă, reduceri, respectiv majorări din masa impozitelor, urmărindu-se pe lângă alte obiective inducția, corectarea și/sau prevenirea unor efecte noi sau nedorite și influențarea unor comportamente decizionale noi la nivelul subiecților din economie.

Deciziile strategice de politică fiscală, impun modificări structurale ale sistemului fiscal, atunci când unele evaluări și previziuni globale, anticipează efecte viitoare posibile, care impun modernizarea tehnicilor de impunere sau introducerea altora noi, în acord cu tendințele și reacția subiecților din economie precum și cu ansamblul politicilor promovate de guvern.

Indiferent de categoria în care ar fi încadrate, pentru a-și realiza obiectivele propuse, deciziile de politică fiscală trebuie să fie în concordanță cu politica generală a statului și în raporturi de interdependență cu politica bugetară, cu politica monetară, cu politica ocupării forței de muncă astfel încât să se asigure un rol stimulat al prelevărilor fiscale, în scopul creșterii și dezvoltării economice, a reducerii inflației și utilizarea cu eficiență a resurselor publice.

Eficiența deciziilor de politică fiscală nu trebuie să se observe numai în modul în care sunt colectate prelevările fiscale, ci și în modul în care acestea se reîntorc sub forma serviciilor publice de calitate pentru cetățeni și felul în care ele asigură în mod sustenabil creșterea investițiilor cu efecte în menținerea și extinderea bazelor de impozitare și extinderea numărului locurilor de muncă.

În funcție de aceste deziderate, în anumite perioade, deciziile de politică fiscală trebuie să impună modelarea sistemului fiscal, din raționamente de ordin tehnic și economic, prin măsuri care să asigure un sistem fiscal sustenabil pe termen lung și nu din raționamente de ordin electoral și măsuri cu efecte de pe o zi pe alta.

În concluzie, pe lângă obiectivele strict fiscale, politica fiscală nu poate ignora cerințele și condițiile economico-sociale care se manifestă la un moment dat, ci, dimpotrivă, trebuie să se intercondiționeze și să se susțină reciproc cu acestea, astfel încât acțiunile generale ale guvernanților să aibă drept scop ridicarea nivelului de dezvoltare a economiei naționale și a nivelului de trai al populației.

O retrospectivă a efectelor induse în economie, în anii anteriori manifestării crizei economico-financiare, relevă faptul că politica fiscală adoptată în România nu a reprezentat o piesă importantă în angrenajul economic sau rezultatul unei strategii coerente, ci pare a fi fost produsul unor opțiuni strict politice, dacă nu și mai rău, electorale, cu orizonturi foarte scurte, bazate pe maximizarea veniturilor la bugetul statului - mereu în mare nevoie de resurse - în multe cazuri cheltuite netransparent și iresponsabil, contribuind la dezvoltarea birocrăției și a creșterii cheltuielilor cu întreținerea aparatului administrativ.

În acest sens, precizăm câteva aspecte care considerăm că vor schița un tablou ce justifică - deși în parte, însă în mod esențial - efectele măsurilor de politică fiscală, înainte de manifestarea crizei financiare, care scot în evidență că economia țării noastre nu a fost guvernată de alegeri raționale ale măsurilor de politică fiscală și multe din cauzele care au condus la imposibilitatea evitării efectelor crizei economice și în România sunt rezultatul gestionării arbitrare a obiectivelor de politică fiscală, dintre care menționăm:

- gestionarea precară a deficitelor fiscale și cvasi-fiscale, caracterizată prin deficite bugetare relativ mari în condițiile existenței unei rate mari de creștere economică;
- o politică fiscală și bugetară pro-ciclică, bazată pe cota unică, creșterea foarte puternică a salariilor și a numărului salariaților în sectorul bugetar;
- stimularea unui consum privat excesiv preponderent de bunuri curente și foarte puțin din cele de folosință îndelungată, bazat pe importuri, credite bancare și de nivelul redus al cotei unice de impozitare;
- evaziunea fiscală și „munca la negru” la cote alarmante, peste 35% din economie fiind nefiscalizată;
- fiscalitatea în mediul rural, aproape inexistentă;
- amânarea reformelor structurale pe fondul unei atitudini și reacții ezitante;
- absorbția redusă de fonduri structurale europene;
- un sistem de colectare a creanțelor fiscale defectuos, cu arierate fiscale mari;
- funcționari publici neloiali interesului public.

Cu toate aceste realități, înainte de alegerile din noiembrie 2008, guvernul aflat la putere nega eventuale efecte ale crizei mondiale și în România, fapt ce a condus la amânarea implementării unor măsuri preventive de atenuare a efectelor crizei și la creșterea dezechilibrelor, inclusiv pe finalul anului 2008.

Acum, când lucrurile s-au lămurit și ce era mai rău s-a întâmplat, este mai ușor să abordăm o atitudine critică asupra principalelor cauze care au făcut ca perioada ce a urmat crizei financiare la nivel mondial să-și răsfrângă efectele destul de dure și asupra țării noastre.

Dintre aspectele menționate anterior, se detașează și devine o cauză principală modalitatea în care s-au gestionat creșterea economică și deficitele fiscale, care prin evoluție sugerau semnale suficiente că economia românească înregistra un vârf al creșterii economice, cu intrări mari la toate categoriile de capital, cu un deficit bugetar menținut la un nivel ridicat, dar cu o evidentă înclinație asupra creșterii cheltuielilor publice în special a celor cu salariile în sectorul bugetar, cu pensiile și mai puțin pentru investiții guvernamentale.

Creșterea economică s-a dovedit până la urmă a fi una stimulată în mare măsură de un consum intern excesiv, de intrări mari de capital străin prin investiții externe, de boom-ul imobiliar, pe care guvernul a consumat-o în totalitate și chiar mai mult, în mare parte pe salarii, pensii, determinând o „iluzie a bunăstării” care a încurajat supraîndatorarea populației, realimentând, ca un cerc vicios, consumul privat.

Deși consumul este un motor important în creșterea economică a unei țări, în cazul României acesta s-a bazat pe o cerere internă neacoperită în oferta de produse și servicii internă. Astfel, au fost stimulate importurile și împrumuturile populației, toate pe fondul unor măsuri macro-economice pro-ciclice cu o fiscalitate redusă, gen cota unică de impozitare, care au dat naștere unui deficit de cont curent considerabil, transformând astfel creșterea dintr-un avantaj într-o vulnerabilitate mare.

În anul 2004, România a înregistrat un deficit bugetar de 1,2% față de 1,7% în 2003 când am fi putut vorbi, încă de la acea vreme, de un început al consolidării fiscale, a urmat perioada 2005-2008, în care s-a ajuns la deficite relativ mari de 2,5% în 2007, de 4,8% în 2008, anul cu cea mai mare creștere economică și în mod grav de 7,3% în 2009, dar și cu o îndatorare suplimentară, fără ca guvernul să aibă curajul reducerii cheltuielilor bugetare - din motive evident electorale -, ba, dimpotrivă, a ajuns să se împrumute cu scadență la o săptămână, pentru cheltuieli curente, crescând în consecință costurile cu finanțarea.

În aceste condiții, când poziția fiscală a României - în special dacă ne uităm la valorile scăzute ale datoriei publice - era relativ stabilă, ar fi fost mai indicat să se răspundă creșterii economice printr-un buget aproape echilibrat și crearea de rezerve pentru a permite expansiunea fiscală atunci când intrările de capital și economia vor încetini semnificativ, protejându-se astfel împotriva unei eventuale încetiniri bruște a creșterii, ceea ce de fapt s-a și întâmplat în perioada de început a crizei, când scăderea ritmului creșterii a condus la o contracție economică semnificativă.

Tot ca o soluție ar fi fost și creșterea investițiilor guvernamentale pentru infrastructură, deoarece încasările foarte mari din impozite și taxe asigurau suficiente resurse pentru asemenea cheltuieli suplimentare, fără a se majora deficitul bugetar, cu condiția ca această măsură să fi fost acompaniată de menținerea disciplinei salariale în sectorul public și respingerea măsurilor populiste de creștere a cheltuielilor sociale sau de reducere a taxelor și impozitelor.

Logica unor astfel de măsuri de politică fiscală este susținută și de teoria deficitelor fiscale - care s-a confirmat de-a lungul timpului - conform căreia, atunci când se înregistrează rate mari de creștere economică, nu este firesc să se înregistreze și deficite bugetare mari. Atunci este indicat să se aplice politici fiscale anticiclice, deoarece, logic, urmează perioade de scădere sau chiar recesiune, mai ales dacă acționează și alți factori, așa cum a fost criza financiară mondială, care nu mai era un secret în acea perioadă.

Vulnerabilitățile unei economii supraîncălzite și dezechilibrate, cu numeroase reforme structurale amânate, au devenit evidente la finele anului 2008. Înainte de a gândi un plan anticriză, nu este suficient numai să se constate existența crizei din România, ci să se accepte adevăratele ei cauze, deoarece, din acest punct de vedere, părerile sunt încă împărțite.

Asistăm astfel la justificări din partea guvernanților responsabili atunci și acum, care susțin că recesiunea nu apărea dacă nu era criza financiară mondială declanșată în SUA. După opinia altor specialiști, la care aderăm și noi, această susținere este eronată, deoarece în principiu, criza economică din România este una de natură internă, specifică unui model de dezvoltare bazat pe consum, care ar fi apărut oricum în 2009, chiar și în absența crizei financiare declanșată în SUA. Astfel, criza economică externă poate că a reprezentat doar factorul declanșator care a amplificat efectele crizei economice interne.

De aceea, este posibil ca în România, efectele crizei actuale să fie mai grave decât în țările occidentale, unde măsurile de sprijinire a creșterii economice au avut la bază mari sume de bani injectați de stat în economia reală aflată în dificultate, al căror efect pozitiv se pare că a început să se vadă.

În actualele condiții, România nu mai are resurse prin care să stimuleze creșterea economică, ci dimpotrivă trebuie să stranguleze consumul. Criza internațională a prins România în cea mai proastă situație: cu supraconsum și o mulțime de vulnerabilități, despre care am vorbit anterior. Încasările la buget vor fi tot mai mici, în condițiile unei recesiuni, pentru că nu mai are loc o creștere economică pozitivă, se înregistrează o creștere a șomajului, urmată de o contracție fiscală involuntară, iar creanțele fiscale vor fi colectate mai greu din cauza lipsei de lichidități.

Dacă acceptăm că în România criza a fost provocată semnificativ de un supraconsum, și nu doar de criza internațională, cauzele și mecanismul de transmitere a crizei fiind diferite față de celelalte țări din Europa, atunci și soluțiile de ieșire din criză sunt diferite, ele nu trebuie să se adreseze efectelor crizei, ci să fie adaptate cauzelor ei.

Ieșirea României din criza economică are nevoie de un context extern favorabil, de programe cu măsuri de politici publice și fiscale coerente, în strânsă corelație cu evoluția efectelor crizei și indicatorilor macroeconomici. În acest context, menținerea acordului cu Fondul Monetar Internațional devine o garanție ce poate asigura respectarea aplicării măsurilor. Deși aparent există mai multe scenarii pentru ieșirea României din criză, continuarea acordului cu FMI reprezintă o soluție viabilă în prezent. Practic, dacă banii de la FMI nu sunt cei mai importanți, garanția implementării unor măsuri de ajustare fiscală și structurală în următoarea perioadă, conferă țării noastre credibilitatea de care avem nevoie în exterior, dar și o asigurare că guvernanții nu vor derapa de la aplicarea măsurilor convenite în acordurile de împrumut, din interese sau constrângeri politice, așa cum de multe ori s-a mai întâmplat.

În general, strategiile de ieșire din criză au în vedere un program care se bazează pe anumite *principii* în jurul cărora trebuie să se fundamenteze politicile promovate de guvern, prin măsuri care de regulă se întrepătrund reciproc. Aceste principii au fost aplicate în alte țări și au fost aduse secvențial în discuție și în țara noastră, cu diverse ocazii, de analiști economici, de reprezentanți ai oamenilor de afaceri, de către sindicate, cele mai importante referindu-se la:

1. Asumarea unui deficit bugetar mai mare, ca rezultat al orientării resurselor către o politică agresivă de investiții în sectorul public, care să vizeze programe pe termen lung cu bugetare multianuală în infrastructură, în domeniul energetic, în agricultură, fiind cunoscut că toate acestea au un efect multiplicator și de antrenare în economie, creează noi locuri de muncă, înlocuind pe cele care se pierd prin slăbirea sectorului privat și pun bazele acoperirii deficitului cu venituri proprii, viitoare. Scăderea controlată a ratei șomajului prin absorbția în programe de anvergură este esențială de asemenea și pentru păstrarea stării de ordine publică, întrucât cele mai multe fenomene antisociale pornesc pe fondul lipsei locurilor de muncă.

2. O politică fiscală și o strategie anti-criză predictibile, care să stimuleze crearea de locuri de muncă în sectorul privat și atragerea investițiilor străine, având în vedere faptul că sectorul productiv este cel care creează plusvaloare și resurse bugetare necesare finanțării cheltuielilor publice. De asemenea, pierderea locurilor de muncă în sectorul bugetar trebuie să fie acoperită cu altele în sectorul privat, deoarece prin reducerea ocupării locurilor de muncă bugetare se realizează deficite mai mici, dar nu va avea loc o reluare sănătoasă a creșterii economice. O soluție pentru crearea locurilor de muncă sunt investițiile străine. În orice perioadă de criză, investitori străini urmăresc cu mare atenție strategia fiscală anti-criză, și predictibilitatea măsurilor fiscale care să le ofere încrederea de a investi în continuare.

3. Taxe și impozite mai mici fiind cunoscut că o majorare a taxelor într-o perioadă de încetinire a creșterii economice, este o greșeală. În general, nu este prudent să se mărească impozitele și taxele întrucât crește riscul de a extinde perioada dificilă pentru economie și de a se intra într-un cerc vicios: taxe mai mari - lipsă de lichidități, evaziune mai mare, firme care se închid, creștere a șomajului, mai puțini bani la buget - statul intră în incapacitate de plată și trebuie să se împrumute (cazul României de acum), situație ce nu poate funcționa la nesfârșit și până la urmă, prin lipsa posibilității de a împrumuta să se intre în incapacitate de plată. Majorarea taxelor și impozitelor poate aduce venituri mai mari la buget numai într-o perioadă de creștere economică (și nici atunci întotdeauna). Din punct de vedere macroeconomic, ar fi de preferat o reducere a cheltuielilor non-productive și în fond ar trebui să se înțeleagă că evoluția mărimii veniturilor fiscale este corelată cu rezultatul funcționării economiei și nu cu cât de mare este cererea pentru acoperirea cheltuielilor.

Constatăm, așadar, că acțiunile care stau la baza principiilor menționate sunt în mare măsură realizabile prin măsuri de politică fiscală, care, cel puțin în teorie, este una dintre pârghiile prin care statul poate sprijini economia în caz de criză.

Realitățile și posibilitățile actuale relevă faptul că guvernul nu își poate permite nici măsuri anticiclice, cum ar fi reducerea fiscalității, pentru că bugetul are nevoie de venituri. Pe de altă parte, nu poate lua nici măsuri prociclice, adică să crească fiscalitatea, pentru că nu ar face altceva decât să îngreuneze situația agenților economici și astfel să adâncească recesiunea. O soluție ar fi tot în zona voinței politice, care ar trebui să ducă o luptă serioasă împotriva cheltuirii banilor publici cu iresponsabilitate, prin reducerea cheltuielilor curente de administrare excedentare sau a celor cu destinații care nu reprezintă încă o prioritate a momentului, în favoarea celor cu efect multiplicator în economie.

În mod evident, criza ar trebui să aducă o schimbare de mentalitate, care impune în primul rând o strategie fiscală coerentă, la nivelul construcției bugetului de stat, a responsabilității cu care se cheltuiesc banii publici, a măsurilor de modelare a legislației fiscale cu elemente care să asigure ieșirea din criză și asigurarea stabilității reglementărilor fiscale pe termen lung, cu reguli simple și clare;

Între măsurile esențiale care pot să contracareze efectele crizei din România considerăm că s-ar afla:

- Planificarea unei strategii pentru susținerea mediului de afaceri și a industriilor cu potențial strategic de dezvoltare, cu cerere viitoare pe piața românească, europeană sau mondială, în contextul în care majoritatea statelor lumii își refac strategiile de dezvoltare în conformitate cu realitatea de la care se pleacă în momentul de față, deoarece criza economică mondială va restructura sau schimba industrii, ierarhii și priorități;

- Stimularea cu prioritate a mediului de afaceri pentru conservarea parametrilor de lichiditate cu măsuri de diminuare, amânare sau cel puțin de menținere a sarcinii fiscale și, în niciun caz, de creștere a acesteia, orientarea facilităților către sectoarele cu cel mai mare potențial de creștere, agricultură, infrastructură și energie;

- Diminuarea la limite rezonabile a evaziunii fiscale și a „muncii la negru” care a adus prejudicii importante veniturilor fiscale, atingând un nivel alarmant, apreciat la 35-40% din

venituri care nu sunt fiscalizate, România fiind clasată pe locul 2 în Europa la acest capitol. Readucerea la suprafață a materiei impozabile și a locurilor de muncă din economia subterană, care ar coincide cu încasări mai mari din impozite și contribuții aferente salariilor;

- Revizuirea sferei și metodelor de impozitare a veniturilor impozabile realizate de persoanele fizice, în condițiile existenței în prezent a unor categorii de venituri neimpozitate, dar care îndeplinesc condițiile pentru a fi impuse, multe din acestea fiind realizate de persoanele fizice (comerț cu autoturisme - de regulă din import - comerț cu legume fructe, cereale, imobile etc.) toate sub acoperirea dreptului de a vinde bunurile personale sau din producția proprie. După unele aprecieri, evaziunea fiscală din TVA și accize reprezintă aproximativ 10% din PIB. Dacă această evaziune ar fi redusă, atunci s-ar compensa efectele multora din măsurile de reformă fiscală;

- Accesarea și utilizarea fondurilor europene nerambursabile care pot avea o funcție de impulsare a economiei în ansamblu;

- Îmbunătățirea nivelului colectării creanțelor fiscale care depinde enorm de calitatea parteneriatului dintre fisc și contribuabil, de transparența și predictibilitatea în legislația și practica administrației fiscale. De multe ori, contribuabilii sunt pur și simplu frustrați de abuzurile incredibile în cheltuirea banului public și pierd orice motivație de a-și plăti impozitele corect;

- O distribuie mai echitabilă a sarcinii fiscale între contribuabili și eliminarea excepțiilor de la reguli și a privilegiilor date unor categorii de contribuabili, pentru a permite celor care creează plus valoare să se dezvolte, să lărgască bazele de impozitare, să economisească, să investească, să aibă acces mai ușor la creditare;

- Implementarea unei strategii de reducere treptată a contribuțiilor sociale pentru menținerea competitivității României cu statele concurente în atragerea investițiilor străine;

- Reducerea cheltuielilor cu salariile în domeniul bugetar, concomitent cu reorganizarea pe criterii de eficiență a activității funcționarilor publici, revizuirea structurii și nivelului salariilor pe sectoare de activitate în funcție de calificarea și importanța socială a muncii depuse, toate acestea cu păstrarea pe cât posibil a locurilor de muncă;

- O mai bună cooperare la nivel de strategii anti-criză între Ministerul Economiei și Finanțelor (care are controlul pârghiilor fiscale) și Banca Națională a României (care poate implementa măsuri la nivelul pârghiilor monetare) și asumarea publică a unui plan pentru adoptarea euro, cu o țintă precisă. Un astfel de plan ne va crește credibilitatea pe plan extern (și implicit va scădea costul finanțării externe) și, mai ales, ne va obliga să facem atât reformele fiscale și bugetare necesare, cât și reformele structurale pe care le tot amânăm;

- Sprijinirea exportatorilor și prin măsuri fiscale, pentru a contribui la diminuarea deficitului de cont curent la nivel național.

Măsurile de politică fiscală, trebuie să aibă în vedere că România are nevoie de un model de creștere economică care trebuie să pornească de la o realitate care nu a fost luată în considerare până acum, care arată că nu avem sectoare de activitate care să aducă valoare adăugată constantă la formarea PIB, indiferent de șocurile externe sau interne care se produc.

Prin aceste măsuri, unele cu efect în timp, nu trebuia neapărat să se asigure oprirea crizei ci să atenueze cel puțin evoluțiile nefavorabile viitoare. Limitele în care se pot face atenuările sunt prevăzute în acordurile încheiate cu Comisia Europeană și FMI în calitatea lor de creditori. Este dificil, dar în același timp și periculos să se încalce aceste limite, deoarece putem intra într-o criză și mai mare. Este tot mai mult adus în discuție faptul că țările care au colaborat cu FMI în vremuri de crize și lipsă de lichidități, nu au sfârșit prea bine, datorită rigidității politicilor și condițiilor impuse și promovate în derularea acordurilor de împrumut. Din acest punct de vedere, stă în priceperea guvernanților de fi în măsură să negocieze condiții și clauze flexibile, astfel încât să lase posibilități deschise, de a reveni asupra acordurilor atunci când evoluțiile macroeconomice ar reprezenta un atu în acest sens.

Bibliografie:

1. Corduneanu, Carmen, *Sistemul fiscal în știința finanțelor*, Editura Codecs, București, 1998;
2. Dăianu, Daniel, *Ce vom fi în Uniune. Pariul modernizării României*, Ed. Polirom, Iași, 2006;
3. Dinu, Marin; Socol, Cristian, *Fundamentarea și coordonarea politicilor economice în Uniunea Europeană*, Editura Economica, București, 2006;
4. Vionea, Liviu, *Sfârșitul economiei iluziei. Editura Publica*, 2009;
5. *** www.zf.ro;
6. *** www.europe.eu.int.

Auditul intern si criza economico-financiară

Lect. asoc. Galation Covariu

Lect. univ. dr. Niculina Marcu

Universitatea "Constantin Brâncoveanu" Pitești

Facultatea Management Marketing în Afaceri Economice Pitești

Abstract:

The crisis brought up the necessity to rethink the concept of „governance” which can only be approached together with the company risk management and, of course, with the evolution of the financial management and internal control system. Trying to improve the company governance they elaborated several codes of good practice, which contain various regulations and guiding lines in the EU, they adopted more than 35 codes, including in Romania. These codes have provisions regarding the council of administration, the president and the executive manager, the performance evaluation of the CA members, of the committees and the managers, re-electing at regular intervals the CA members and members, provisions regarding the accounting, the audit, the internal control, the relations with the shareholders.

Keywords: governance, company, risk, management, audit

În august-septembrie 2007 ca urmare a creșterii vertiginoase a insolvenței clienților care cumpăraseră imobiliare, băncile s-au trezit posesoare ale unui număr imens cu valori la fel de mari de construcții imobiliare în special case/apartamente.

Pentru a-și recupera banii investiți în credite, băncile au scos la vânzare casele, respectiv piața fiind astfel sufocată de aceste oferte de vânzare.

Rezultatul a fost scăderea prețurilor de piață și creșterea pierderilor la băncile care creditaseră. Lanțul dezastrului a continuat cu societățile care cumpăraseră titluri de creanțe garantate, acestea fiind nevoite să solicite despăgubiri corespunzătoare la societățile de asigurare. Avem, astfel, explicația foarte simplă, mecanismul este mult mai complex, a falimentului unor bănci mari sau companii de asigurare (Lehman Brothers, AIG). Imediat bănci din întreaga lume au început să-și evalueze pierderile. A urmat intervenția unor state pentru solvarea principalelor bănci, prin infuzii masive de capital. Lipsa de lichidități pe piață s-a difuzat la sectorul productiv din unele ramuri la care cererea de produse a scăzut semnificativ.

Atât fenomenul crizei cât și măsurile de contracarare sunt în plină desfășurare, generând un mediu financiar și economic deosebit de complex și toți sunt optimiști, este însă foarte dificil de făcut previziuni. O concluzie a fost trasă de specialiștii în domeniu și anume: deși din 2002 au fost luate, prin legile și reglementările menționate mai înainte, măsuri de creștere a transparenței și că s-a creat un mecanism de avertizare a investitorilor de existența unor companii supraevaluate, totuși foarte mulți investitori și companii au ales deliberat să ignore aceste informații.

De asemenea tot mai mulți specialiști recunosc ca principali vinovați în generarea și amplificarea crizei: guvernanta și managementul riscurilor. Investitorii, acționarii afectați de criză vor veni cu noi reglementări, probabil vor cere separarea funcției de director general de cea de președinte, instituirea unui comitet de risc la nivel de consiliu și crearea funcției de director de risc. În prezent, managementul executiv al firmei în proporție covârșitoare se bazează pe directorul financiar care trebuie să comunice toate problemele legate de risc.

Criza a adus pe ordinea zilei necesitatea regândirii conceptului de „guvernanta” care nu poate fi abordat decât împreună cu managementul riscurilor companiei și, bineînțeles, cu evoluția sistemului de management financiar și de control intern.

Mergând pe linia îmbunătățirii guvernantei companiilor au fost elaborate mai multe coduri de bună practică care conțin reglementări și îndrumări. În UE au fost adoptate peste 35 coduri inclusiv în România. Aceste coduri au prevederi privind consiliul de administrație, președintele și directorul executiv, evaluarea performanței membrilor CA, a comitetelor și directorilor, realegerea la intervale regulate a directorilor și a membrilor CA,

prevederi privind contabilitatea, auditul, controlul intern, relațiile cu acționarii. Aceste coduri nu sunt obligatorii fiind adoptat principiul „Conformează-te sau explică”.

Sunt mai multe concepte de guvernanță între care trebuie să menționăm modelul COSO elaborat în 1992 sub denumirea „control intern-cadru integrat”. Acesta conținea cinci componente: mediul de control, evaluarea riscului, activitățile de control, informare-comunicare și monitorizare. În 2004 COSO este îmbunătățit apărând „cadrul de management al riscurilor”. În acest context managementul riscurilor este abordat ca un mijloc esențial de sprijinire a activității de management, acesta trebuind să furnizeze informații către CA privind riscurile importante și modalități de contracarare a acestora.

În cadrul conceptului de guvernanță corporativă unul din pilonii de bază pe care se bazează îl constituie auditul intern.

Auditul intern a câpătat în contextul actual o importanță considerabil sporită, entitățile fiind tot mai interesate în dezvoltarea și funcționarea sistemului de control intern cu toate componentele sale. Auditul intern lucrează pe toate funcțiile entității putând fi poziționat la direcția generală și activând în funcție de organizare la îndrumările comitetului de audit, a comitetului de control sau, așa cum se conturează în prezent, tot mai mult sub îndrumările comitetului de risc.

Referitor la risc există părerea că riscul în afaceri este ceva normal. În acest domeniu putem vorbi de o adevărată cultură organizațională după atitudinea pe care o are managementul față de risc întâlnind două astfel de culturi:

- ✓ cultura adversă riscului în care conducerea încearcă să se limiteze la ceea ce știe punând accent pe stabilitate, experiență, cunoștințe, în general se așteaptă să se producă evenimentul rău și abia apoi acționează. Entitatea se bazează pe structura foarte ierarhizată, majoritatea deciziilor fiind luate la vârful organizației. Schimbările se fac greu și rar și, în general, oamenii sunt lipsiți de inițiativă promovându-se o cultură bazată pe vină «ești vinovat plătește»;

- ✓ cultura care acceptă riscul, bazată pe inovare și motivare, caută să pună în valoare oportunitățile și cointeresarea personalului, deciziile majore se iau de managementul general, în timp ce deciziile de rutină se iau de personalul entității. Strategia acesteia este orientată spre asigurarea serviciilor clienților, acceptându-se schimbarea în funcție de factorii de mediu. Sunt acceptate greșelile dar ascunderea acestora este gravă.

În ceea ce privește auditul intern poate fi găsit în:

- forma clasică (de conformitate) axată pe urmărirea activității trecute. În funcție de obiectivele organizației sunt stabilite controalele necesare și pe această bază se face evaluarea conformității. Forma clasică, în general, duce la creșterea birocrăției, astfel procesele auditate devin tot mai greoaie. Ea este axată pe aspecte financiare și de la an la an aduce tot mai puțină valoare;

- auditul bazat pe risc urmărește identificarea riscurilor testând modul cum conducerea gestionează riscurile și caută să cuantifice expunerea curentă față de risc. În acest caz orientarea este spre viitor, auditul intern reprezintă o veriga dintre controlul intern și obiectivele strategice ale organizației.

Guvernanta entității trebuie să stabilească un nivel clar de tolerare a riscului și să numească specialiștii împuterniciți care trebuie să determine nivelul de risc pe diferite activități/domenii. Apetitul de risc se poate evalua utilizând variabile financiare, de timp, de calitate etc. și el trebuie stabilit înainte ca riscul să se manifeste. Managementul riscurilor, ca parte a Guvernantei entității, trebuie să definească, identifice și evalueze riscurile atât sub aspectul impactului cât și a probabilităților de materializare iar, după stabilirea acestor două axe, să găsească modalități adecvate de administrare.

Un instrument utilizat în gestionarea riscului îl reprezintă „Registrul riscurilor” care se organizează la nivelul entității, pe obiective și se află în responsabilitatea managementului general.

Procesul în sine a gestionării riscurilor, se realizează prin transpunerea politicilor procedurilor și practicilor pentru identificarea, analizarea, evaluarea, tratarea, monitorizarea și comunicarea riscului. Procesul de gestionare a riscului are sarcină asupra riscului de identificare și evaluarea impactului și a probabilității de materializare a acestuia ca primă fază, iar ulterior, de stabilire a unor modalități adecvate de administrare a riscurilor semnificative.

Privind politica de risc și strategia riscurilor, consiliul de administrație este responsabil pentru întregul proces de management al riscurilor - el trebuie să stabilească politicile și strategia de risc în legătură cu directorii executivi și managementul de conducere executivă, să comunice toate acestea personalului entității.

În cadrul acestor politici, consiliul de administrație poate stabili un comitet de management al riscurilor sau să însărcineze cu această problemă comitetul de audit. Pot apărea, așa cum se conturează tot mai mult în prezent, situații în care se înființează un post de director de management al riscurilor.

Bibliografie:

1. Ș. Crăciun, *Auditul intern. Evaluare. Consiliere*, Editura Economică, București, 2006
2. C. Dobroțeanu, L. Dobroțeanu, *Audit intern*, Editura InfoMega, București, 2007
3. M. Ghiță, C. Iațco, *Sistemul de control intern*, Editura Corona, Iași, 2006
4. M. Ghiță, C. Iațco, C.O. Brezuleanu, M. Vorniceanu, *Guvernanța corporativă și auditul intern*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2009

Fondul Monetar Internațional – banca centrală a lumii

Lect. dr. Mariana Mihăilescu

Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești
Facultatea Management Marketing în Afaceri Economice Brăila

Abstract:

The global economic crisis has brought again to the world's attention the role of one of the main world financial institutions: the International Monetary Fund. Seriously affected by this crisis from the economic point of view, some developing countries have borrowed money from the International Monetary Fund. In its turn, the institution is experiencing new challenges due to economic downturn, and as a result it took a series of actions focused on the adaptation to the new situation.

This paper aims to outline the main elements characterizing the International Monetary Fund's activity, including the new ones interfered in its policy. The paper also includes the actions taken on the occasion of the G20 organization summits, that contributed to the rise of the International Monetary Fund's role at present.

Keywords: bank, world, country, policy, summit

Perioada 2008-2009 a fost marcată de criza economică și financiară globală. Declanșată în Statele Unite ale Americii în vara anului 2007, ea s-a răspândit treptat în întreaga lume. Acest eșec al funcționării lumii noastre complet globalizate ne-a luat prin surprindere. Nimeni nu a prezis izbucnirea sau amploarea crizei. Ea a adus cu sine falimente răsunătoare, naționalizări bancare, fuziuni sau reorganizări masive ale activității firmelor americane, europene și asiatice. Această situație a dezvăluit faptul că sistemul financiar global este construit pe piloni fragili.

Având drept țară de origine S.U.A., criza s-a propagat rapid în întreaga lume, cunoscând însă amplitudini și intensități diferite de la o țară la alta. Conform raportului Băncii Mondiale intitulat „Finanțarea dezvoltării mondiale – 2009”, pentru majoritatea țărilor în curs de dezvoltare această situație este mai greu de gestionat din cauza incidentelor grave asupra economiilor respective. Dintre toate economiile în dezvoltare cele din Europa și Asia Centrală au fost lovite cel mai dur de criza mondială. În rezoluția Parlamentului European din octombrie 2009 referitoare la efectele crizei financiare și economice mondiale asupra țărilor în curs de dezvoltare se subliniază că, deși aceste țări nu au provocat criza, ele sunt grav afectate, confruntându-se cu o reducere accelerată a ritmului de creștere economică și al ocupării forței de muncă. Alte efecte nefavorabile înregistrate în cadrul aceluiași grup de țări sunt: reducerea drastică a fluxurilor nete de capital privat și a investițiilor străine directe, reducerea accesului la credite și la finanțarea comerțului, reducerea transferurilor de fonduri efectuate de emigranți, fluctuații accentuate asupra cursurilor de schimb, dezechilibre ale balanței comerciale și ale balanței de plăți, scăderea prețurilor la produsele de bază, precum și scăderea veniturilor din activitatea de turism. În același document se face referire și la implicațiile sociale la nivel mondial ale actualei crize, preconizându-se o creștere cu 23 de milioane a numărului de șomeri în 2009 și o creștere accentuată a persoanelor care trăiesc în sărăcie extremă. Se constată, de asemenea, că toate sursele de finanțare ale țărilor în dezvoltare au fost afectate și că acestea nu vor putea să mențină, în lipsa unui sprijin extern substanțial, progresele înregistrate și câștigurile economice obținute cu greu.

1. Planuri comune de acțiune vizând combaterea crizei mondiale

Pe lângă propriile planuri de redresare economică, actuala criză a determinat statele lumii să acționeze împreună, conform principiului „soluții globale la probleme globale”. Această tendință de a gestiona criza într-un mod unitar și concertat a stat la baza desfășurării a numeroase întâlniri ale unor organizații regionale sau interregionale cu sunt: Uniunea Europeană, G8, G20.

Un impuls hotărâtor în ceea ce privește acțiunea comună în fața crizei a fost oferit de întrunirile liderilor organizației G20. Țările membre ale acestei grupări, creată în 1999, contribuie cu 85% la formarea P.I.B.-ului mondial și reprezintă aproximativ două treimi din populația lumii.

Până în anul 2007 întrunirile membrilor au avut loc la nivel de miniștri de finanțe sau șefi de bănci naționale. Summit-ul de la Washington din noiembrie 2008 a fost prima întâlnire desfășurată la nivel de șefi de state a acestei organizații. Au urmat alte două întruniri desfășurate în 2009 la Londra (în aprilie) și la Pittsburgh (în septembrie).

Actuala criză mondială a fost subiectul principal înscris pe agenda reuniunilor amintite. Chiar dacă au existat și opinii divergente cu privire la metodele de luptă împotriva crizei, statele lumii au căzut de acord în privința reformării sistemului financiar mondial. În acest sens, un rol important i s-a acordat Fondului Monetar Internațional (F.M.I.). În noul context, F.M.I. este solicitat să joace un rol cheie în ceea ce privește combaterea efectelor crizei. De asemenea, F.M.I. trebuie să acorde o mai mare importanță dimensiunii financiare în studiile sale macroeconomice pentru a prevedea și contracara viitoarele crize.

Deși s-a desfășurat pe fondul unor ample proteste, summit-ul G20 de la Londra a avut un impact deosebit asupra arhitecturii financiare mondiale, aici adoptându-se următoarele propuneri concrete¹:

- conferirea unui rol important Fondului Monetar Internațional în ceea ce privește combaterea efectelor crizei, prin împrumuturi acordate țărilor în dezvoltare solicitante și majorarea resurselor sale, respectiv dublarea lor la 500 miliarde dolari sau chiar triplarea lor la 750 miliarde dolari;
- diversificarea rezervelor valutare ale statelor lumii;
- alocarea a peste 1000 de miliarde de dolari (cel mai mare stimul fiscal din istorie) în vederea relansării economiei mondiale, cea mai mare parte urmând a fi acordată de Fondul Monetar Internațional;
- eliminarea „paradisurilor fiscale” în vederea combaterii „spălării banilor” și a evaziunii fiscale;
- conceperea unui program de sprijinire a comerțului internațional în valoare de 250 miliarde dolari, renunțarea la practicile protecționiste, respectiv desființarea oricăror bariere din calea circulației mărfurilor și capitalurilor.

La summit-ul G20 de la Pittsburgh, din septembrie 2009, liderii au hotărât să acționeze în direcția creșterii influenței marilor economii emergente pe scena globală. De asemenea, grupul celor mai mari 20 de economii ale lumii va prelua rolul G8 și va deveni principalul for internațional de coordonare a politicilor economice la nivel mondial, ceea ce va reflecta creșterea influenței globale a marilor țări emergente. Una dintre principalele măsuri convenite în cadrul acestei întruniri a fost transferarea de la națiunile industrializate de drepturi de vot (din cadrul conducerii F.M.I.) către economiile emergente puternice. Propunerea a fost susținută intens de SUA. Astfel, Statele Unite au propus transferarea a 5 puncte procentuale din drepturile de vot din conducerea Fondului Monetar Internațional de la țările dezvoltate la cele emergente. Tot cu acest prilej, liderii G20 au convenit ca șeful F.M.I. să fie selectat pe criteriul calificării și nu al naționalității, decizie semnificativă din moment ce directorul general al Fondului a fost întotdeauna european, iar cel al Băncii Mondiale american².

¹ Colecția publicației „Adevărul”, aprilie 2009.

² Publicația „Economistul”, 28 septembrie 2009.

2. Membrii, managementul și atribuțiile F.M.I.

Fondul Monetar Internațional și-a început activitatea la mijlocul anului 1946, având 39 de țări membre și sediul la Washington. Numărul membrilor acestei organizații a crescut continuu, ajungând în prezent la 186.

F.M.I. are ca obiective principale: promovarea cooperării monetare internaționale și a stabilității financiare, stimularea creșterii economice, asigurarea unui nivel înalt de ocupare a forței de muncă și acordarea de asistență financiară țărilor care se confruntă cu dezechilibre ale balanțelor de plăți.

Principala verigă decizională a F.M.I. este Consiliul Guvernatorilor. Acesta are putere deplină în cadrul F.M.I. și este compus din câte un guvernator din fiecare stat membru, care este, de regulă, guvernatorul băncii centrale sau ministrul de finanțe. În cadrul ședințelor anuale, Consiliul Guvernatorilor examinează activitățile desfășurate de instituție și se pronunță în probleme mai importante, precum: primirea de noi membri, revizuirea Statutului și a contribuțiilor statelor membre la bugetul F.M.I.¹.

Întrucât Consiliul Guvernatorilor se reunește numai o singură dată pe an, între ședințele acestuia, conducerea revine Consiliului Executiv (numit și Consiliu de Administrație) care stabilește și aplică prevederile Fondului referitoare la acordarea de sprijin financiar, supraveghere macroeconomică, consultări cu statele membre etc. Cinci dintre administratori reprezintă țările cu cea mai mare participare la bugetul organizației: SUA, Marea Britanie, Germania, Franța, Japonia. De asemenea, au mai obținut dreptul de a avea administratori proprii: Arabia Saudită, Rusia și China. Restul administratorilor sunt aleși de către celelalte state membre pe criterii regionale, prin rotație. Consiliul de Administrație este prezidat de un director general care reprezintă personalitatea centrală a Fondului Monetar Internațional. În prezent, Directorul General al F.M.I. este dl. Dominique Strauss-Kahn.

Din structura Fondului mai fac parte Comitetul Monetar și Financiar Internațional, care, printr-un comunicat semestrial, reflectă orientările politice majore ale F.M.I. și Comitetul Dezvoltării, care se pronunță asupra problematicei țărilor sărace.

Atribuțiile acestei organizații sunt următoarele²:

- supravegherea politicilor economice și monetare ale țărilor membre, precum și la nivel global;
- acordarea de asistență tehnică statelor membre;
- creditarea pe termen scurt a statelor membre care se confruntă cu dezechilibre ale balanței de plăți.

Funcția de supraveghere a politicilor economice și financiare ale statelor membre de către experții F.M.I., este stipulată în Statutul acestei organizații. Cadrul de supraveghere a fost actualizat în iunie 2007, precedenta modificare având loc în anii '70. Pentru asigurarea eficienței acestei funcții în contextul globalizării actuale, F.M.I. a adoptat Programul de Evaluare a Sectorului Financiar vizând fiecare stat membru. De asemenea, F.M.I. actualizează continuu evaluările privind tendințele economice la nivel regional și mondial. Principalele instrumente de supraveghere regională sunt cele două rapoarte anuale: „World Economic Outlook” și „Global Financial Stability Report”. În plus, rapoartele regionale – „Regional Economic Outlook Reports” - vizând patru mari regiuni (Europa, Asia, America și Africa”) sunt publicate anual. În septembrie 2006 a fost înființat Biroul regional al F.M.I. pentru România și Bulgaria, succedând biroul F.M.I. în România. Obiectivul central al biroului constă în îmbunătățirea capacității Fondului de a-și desfășura funcția de supraveghere³.

¹ O. Puiu, M. Gust, M. Mihăilescu, *Organisme și politici economice internaționale*, Ed. Independența Economică, Pitești, 2006, p. 150-151.

² O. Puiu (coord.), *Politici economice internaționale*, Ed. Independența Economică, Pitești, 2000, p. 207.

³ www.fmi.ro

Necesitatea supravegherii sectorului financiar al țărilor membre a fost invocată și cu prilejul celor două summit-uri din anul 2009 ale G20 și a reprezentat una dintre problemele creatoare de divergențe între europeni și americani. Astfel, liderii Uniunii Europene au exercitat presiuni asupra Statelor Unite pentru a obține reglementări stricte pentru limitarea primelor bancare. La rândul lor, oficialii americani doresc să sporească exigența în privința fondurilor proprii ale băncilor, ceea ce generează temeri în Europa.

3. Suplimentarea resurselor Fondului Monetar Internațional în timpul actualei crize economice și financiare mondiale

Resursele Fondului sunt asigurate din contribuția statelor membre, prin plata unor cote a căror mărime depinde de nivelul de dezvoltare economică al statelor. Fiecare țară achită cota sa în proporție de 25% într-una din valutele acceptate pe plan internațional (dolarul american, euro, yenul japonez, lira sterlină) sau în Drepturi Speciale de Tragere (DST), iar restul, de 75%, în moneda națională. Ca urmare a faptului că la început membrii au vărsat o parte a cotei de participare în aur, Fondul deține un stoc metalic consistent, care are un rol important în garantarea solvabilității sale.

Revizuirea cotelor de participare are loc odată la 5 ani. Totalul cotelor de participare a înregistrat creșteri continue în cei peste 60 de ani în care Fondul funcționează, ca urmare a creșterii continue a numărului de state membre și a majorării acestor cote. În urma reevaluării din 2006, acestea au fost majorate cu 1,8%. La sfârșitul lunii octombrie 2009, totalul cotelor se cifra la 217,4 miliarde DST (aproximativ 346 miliarde dolari)¹.

Alături de resursele provenite din cotele de participație ale statelor membre, F.M.I. poate apela și la împrumuturi pentru a se finanța. Justificarea apelului la împrumuturi este argumentată prin aceea că majoritatea statelor membre au niveluri scăzute de dezvoltare și monede slabe. Aceste lichidități nu pot fi utilizate pentru a credita statele solicitante. De aici rezultă necesitatea apelului F.M.I. la împrumuturi. De obicei, se apelează la aceste acorduri de împrumut atunci când Fondul are nevoie urgentă de lichiditate, atunci când intervin crizele financiare grave. Acest lucru se întâmplă în prezent.

Creditele acordate până în vara anului 2009 de către F.M.I. se ridicau la aproximativ 55 miliarde de dolari. Ele au fost îndreptate, în cea mai mare parte, spre țările europene în curs de dezvoltare. Exemple de state ce au apelat la împrumuturile de la F.M.I. în timpul actualei crize sunt²: Ungaria (12,5mld. dolari), Ucraina (16,4mld. dolari), Belarus (2,46mld. dolari), Serbia (3mld. dolari), Pakistan (7,6mld. dolari), Islanda (1,6mld. dolari), România (12,5mld. dolari), Letonia (7.5mld. dolari).

Încă din primăvara anului 2009, directorul general al F.M.I. a afirmat că instituția are nevoie urgentă de capital dacă numărul țărilor care au nevoie de ajutor va crește. Aceeași necesitate a fost menționată și cu prilejul summit-ului de la Londra al G20. Tot în acea perioadă se vorbea și despre vânzarea unei părți din rezervele sale de aur sau despre emiterea de obligațiuni, pentru prima dată din istoria sa de peste 65 de ani de existență. Practic, spre deosebire de Banca Mondială, care se finanțează prin emisiuni de obligațiuni, F.M.I. este dependent de împrumuturile pe care le obține de la statele membre. Cu toate că nu este pentru prima dată când o emisiune de obligațiuni este luată în calcul, tentativele anterioare au fost blocate.

Având în vedere situația menționată, F.M.I. a recurs până în prezent la împrumuturi de la statele dezvoltate și la vânzări de aur. De curând (octombrie, 2009), Spania a împrumutat Fondul cu 4 miliarde de euro, acțiunea înscriindu-se în cadrul eforturilor internaționale destinate triplării resurselor acestei instituții. Această sumă se înscrie în cele 75 de miliarde de euro promise în luna martie de Uniunea Europeană. Spania este a patra

¹ www.fmi.ro

² Publicația „*Evenimentul zilei*”, 11 martie 2009

țară membră a Uniunii Europene care împrumută Fondul, alte țări fiind Marea Britanie (15 miliarde dolari), Franța (11 miliarde euro), Germania (15 miliarde euro). Printre primele state care au acordat împrumuturi Fondului în acest an se numără Japonia și SUA. Marile state cu economii emergente, Brazilia, China, Rusia și India s-au angajat să aloce 80 de miliarde de dolari pentru suplimentarea rezervelor F.M.I. Cele patru state, participante la o reuniune a miniștrilor de finanțe ai statelor membre G20 desfășurată în septembrie 2009 la Londra, au cerut și o dublare a cotelor statelor membre în vederea întăririi capacității de finanțare a Fondului.

La sfârșitul anului 2009, Fondul Monetar Internațional a anunțat că a vândut 200 de tone de aur Indiei, pentru 6,7 miliarde dolari, tranzacția făcând parte dintr-un program mai amplu prin care instituția vrea să comercializeze peste 403 tone de aur pentru a-și consolida resursele. Consiliul de Administrație a decis în septembrie că Fondul poate vinde o optime din rezervele sale de aur, de 3217 tone. Vânzarea aurului către banca centrală indiană a fost efectuată în tranșe zilnice între 19 și 30 octombrie și urmărește consolidarea resurselor Fondului astfel încât instituția financiară să acorde asistență statelor sărace.

4. Aspecte privind activitatea de creditare a F.M.I. în perioada actuală

Acordarea de credite către statele membre este una din funcțiile de bază ale F.M.I. Principala destinație a finanțărilor pe care organizația le acordă statelor membre este acoperirea deficitelor balanței de plăți ale acestora și susținerea financiară a politicilor de reformă ce vizează corectarea deficitelor externe. Pentru multe dintre statele membre, finanțările primite din partea F.M.I. sunt singurele forme de ajutor financiar, întrucât situația lor economică nu le permite pătrunderea pe piețele financiare internaționale.

Dintre creditele acordate de Fond, acordurile stand-by reprezintă cea mai veche facilități de creditare și cel mai des apelată de statele membre. Acordarea tranșelor de credit este însoțită de angajamente din partea guvernelor privind politicile de stabilizare economică și redresare a balanței de plăți. Tranșele se acordă eşalonat, într-o perioadă de 12-18 luni, în funcție de îndeplinirea condițiilor din acord, iar rambursarea se face într-un interval de 3-5 ani.

Capacitatea de gestionare a resurselor împrumutate, adaptarea la condițiile înscrise în acorduri precum și efectele sociale ale măsurilor de austeritate adoptate, diferă de la o țară la alta. În majoritatea cazurilor însă, reducerea cheltuielilor bugetare, majorarea taxelor eliminarea sau reducerea subvențiilor și creșterea șomajului au determinat revolte populare și chiar demisia guvernului (așa cum s-a întâmplat în Letonia anul trecut, de exemplu). În felul acesta F.M.I. și-a atras foarte multe critici, iar manifestațiile împotriva politicii sale au avut loc cu prilejul reuniunilor organizate anual împreună cu Banca Mondială. Cea mai recentă manifestație de acest gen a avut loc la Istanbul, în noiembrie 2009.

Având în vedere toate acestea, în perioada actuală, s-a pus problema relaxării condițiilor de creditare impuse de F.M.I. Oficialii instituției au recunoscut că în prezent, împrumuturile trebuie să devină mai flexibile și mai bine croite după realitățile fiecărei țări. De asemenea, în martie 2009, Fondul a introdus o linie de creditare mai ușor accesibilă, de care Mexicul s-a arătat interesat. Noua linie de creditare, va acorda economiilor bine gestionate acces la fondurile instituției, care pot fi accesate imediat sau păstrate ca o garanție pentru cazul în care condițiile financiare internaționale se înrăutățesc. După ce Mexicul și-a asigurat accesul la fondurile de 47 de miliarde de dolari, peso-ul s-a apreciat cu peste 2% în fața dolarului. Ulterior au apelat la această facilități Polonia și Columbia. Brazilia, Indonezia, Africa de Sud și Coreea de Sud sunt văzute drept posibili candidați pentru noua linie de creditare a F.M.I. Potrivit cerințelor F.M.I., țările care pot primi fonduri prin liniile flexibile de credit trebuie să îndeplinească o serie de condiții, cum sunt: o istorie favorabilă a împrumuturilor naționale, finanțe publice solide, un sistem bancar sănătos. Pe baza acestor criterii puține state europene ar putea fi eligibile, acest program adresându-se, țărilor precaute și cu o economie solidă.

Dublarea limitelor împrumuturilor la care vor avea acces statele membre (în mod normal fixate în funcție de contribuția lor la bugetul organizației) reprezintă o altă măsură ce face parte din politica de reformare a organizației.

Prima țară europeană ce a solicitat împrumut de la F.M.I., după declanșarea actualei crize mondiale a fost Ungaria (octombrie 2008). Suma solicitată s-a ridicat la 12,5 miliarde de euro, însă întreg pachetul de sprijin financiar a fost de aproximativ 20 miliarde euro. Pentru a îndeplini condițiile impuse, această țară a trebuit să ajusteze cheltuielile publice, să renunțe la acordarea celui de-al 13-lea salariu pentru funcționarii publici în 2008, la indexările în funcție de inflație și să majoreze TVA până la 25%. Aceste măsuri au făcut ca Ungaria să devină în prezent una dintre cele mai stabile economii din regiune. În plus, activitatea de export a fost relansată pe fondul creșterii cererii partenerilor din Europa de Vest, iar investitorii și-au recâștigat încrederea în această țară. În septembrie 2009, F.M.I. a aprobat cererea guvernului ungar de a prelungi cu 6 luni, până în octombrie 2010, termenul limită până la care Ungaria poate trage tranșele care au mai rămas din acordul stand-by.

Serbia a solicitat de la F.M.I. un credit pe doi ani în valoare de 3 miliarde de euro pentru a susține propriul sistem financiar. Potrivit prevederilor acordului, salariile și pensiile urmează să fie înghețate în 2010, an în care este prevăzută și o reformă a pensiilor. În vara anului 2009 această țară a beneficiat de o primă tranșă în valoare de 788 milioane euro, continuarea acordului eșuând în septembrie anul trecut. După noi angajamente asumate de guvern, legate în principal de reforma sistemului de pensii și de stabilirea unui deficit bugetar de 1,3 miliarde euro anul acesta, acordul a fost reluat. Ca urmare a reducerii cheltuielilor publice, guvernul a fost forțat să adopte măsuri nepopulare, cum sunt concedierile din sectorul public.

După câțiva ani de creștere economică, anul trecut România a fost puternic afectată de declinul economic global. Creșterea medie a PIB în perioada 2003-2008 a fost de 6,5% pe an, investițiile străine directe și intrările de capital (parțial prin filialele băncilor străine din România) contribuind la o creștere semnificativă a consumului și investițiilor. Creșterea robustă a exporturilor către țările UE a reflectat un proces de integrare din ce în ce mai accentuat. Creșterea cererii interne a fost însă și mai ridicată, generând deficite de cont curent din ce în ce mai mari, ce au culminat cu nivelul de 13,8% din PIB în 2007. Creșterea rapidă a cheltuielilor, mai ales a celor cu salariile și pensiile a contribuit la creșterea cererii interne. Expansiunea creditului ce a stat la baza creșterii economice a determinat o expunere mare a României la dificultățile financiare mondiale și la volatilitatea ratei de schimb. Din cauza colapsului global al creditului, țara a început să se confrunte cu probleme în atragerea capitalului străin. Problemele au afectat și rata de schimb valutar, ceea ce a condus la o depreciere de peste 15 procente a leului în raport cu euro, din 2008 și până la sfârșitul anului 2009.

Evoluția principalilor indicatori macroeconomici conform analizelor realizate de F.M.I. poate fi observată în tabelul de mai jos:

Tabelul nr. 1

Indicatori macroeconomici generali în România

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rata de creștere a PIB (%)	7,9	6,2	7,1	-4,1	0,0	5,0
Rata inflației (%)	6,6	4,8	7,8	5,9	3,9	3,5
Deficitul de cont curent(% din PIB)	-10,4	-13,8	-12,4	-7,5	-6,5	-6,2
Deficitul balanței comerciale (% din PIB)	-12,0	-14,0	-13,5	-7,5	-6,6	-6,8
Rezerve internaționale brute (mld. euro)	22,7	28,7	29,4	29,4	32,4	34,9

Sursa: www.fmi.ro

În aprilie 2009 Consiliul Executiv al F.M.I. a aprobat în favoarea României, un acord stand-by în valoare de 12,95 miliarde euro, parte a unui pachet de sprijin financiar de 20 miliarde euro. Acordul de împrumut cuprinde trei condiționări principale: ținta deficitului

bugetar în 2009 de 7,3% și 5,9% din PIB în 2010, adoptarea a trei legi esențiale (legea salarizării unice în sistemul bugetar, legea responsabilității fiscale, legea pensiilor în sistemul public), fiecare tranșă a finanțării depinde de încadrarea în țintele de deficit bugetar stabilite pentru fiecare trimestru.

Până în prezent, țara noastră a beneficiat de două tranșe în valoare totală de 6,57 miliarde euro, acordarea celei de-a treia tranșe, în valoare de 1,5 miliarde euro, fiind amânată. Situația politică instabilă, neadoptarea legii pensiilor și a legii responsabilității fiscale sunt principalele motive invocate de echipa Fondului vizând neacordarea celei de-a treia tranșe. Conform părerilor specialiștilor, această tranșă va fi acordată în martie 2010.

F.M.I. a aprobat în toamna anului 2008 un împrumut pentru Islanda în valoare de 2,2 miliarde dolari, pentru a permite acestei țări să facă față crizei mondiale. Islanda a fost lovită dur de criză la finalul anului 2008, când principalele bănci ale țării au devenit insolvente, iar moneda națională și economia s-au prăbușit. Oficialii F.M.I. estimează că PIB-ul acestei țări s-a comprimat în 2009 cu 9,6%, iar rata șomajului va crește la 5,7% anul acesta.

Letonia a primit în decembrie 2008 un sprijin financiar de 7,5 miliarde euro. În urma acordului, Letonia a recurs la creșterea TVA de la 18% la 21%, la reducerea salariilor din sectorul public cu 15% și la creșterea taxelor. F.M.I. a impus Letoniei încadrarea într-un deficit bugetar de 5% din PIB. De curând, autoritățile acestei țări au anunțat că vor solicita să li se permită o adâncire a deficitului până la 7%, în caz contrar riscând să intre în încetare de plăți.

Alte țări care au apelat la Fondul Monetar Internațional, de la declanșarea actualei crize au fost¹: Armenia (540 milioane de dolari), Salvador (800 milioane de dolari), Georgia (750 milioane de dolari), Kenya (100 milioane de dolari), Malawi (77,1 milioane de dolari).

Afectată de criza mondială, America Latină a găsit recent o alternativă la împrumuturile de la F.M.I. Este vorba despre înființarea, în septembrie 2009 a Băncii Sudului. Astfel, președinții a șapte state – Venezuela, Brazilia, Bolivia, Ecuador, Argentina, Uruguay și Paraguay au parafat pe 26 septembrie (în prima zi de desfășurare a summit-ului America Latină – Africa) documentul de înființare a Băncii Sudului. Potrivit oficialilor din Venezuela, capitalul total de înființare al noii instituții este de 20 miliarde dolari (14 miliarde euro). Banca va avea sediul la Caracas și două sucursale, în Argentina și Bolivia. În plus, Banca Interamericană de Dezvoltare participă la susținerea financiară a țărilor din regiune.

Un element cu caracter de noutate a intervenit la reuniunea anuală a F.M.I. desfășurată la Istanbul în noiembrie 2009. Astfel, oficialii Fondului au cerut o suplimentare masivă a capitalului în vederea emiterii unei noi valute de rezervă în locul dolarului, sub forma drepturilor speciale de trageră (DST), pentru sprijinirea statelor sărace. Deja marile economii s-au conformat cererii, Franța și Marea Britanie anunțând că au decis să acorde ajutoare în valoare de 4 miliarde de dolari pentru țările sărace. Totodată, Fondul a anunțat că a primit cele 500 de miliarde de dolari promise de națiunile G20 pentru a sprijinii aceste țări. Spre ele instituția își va îndrepta atenția în perioada următoare.

Concluzii

Criza economică mondială a readus în atenția opiniei publice internaționale importanța Fondului Monetar Internațional. Rolul lui în economia mondială a fost dintotdeauna important, însă în ultimii ani (după anul 2000), pe măsură ce o mare parte a lumii a prosperat, F.M.I. s-a transformat tot mai mult din bancher în consilier fiscal, reducând creditele oferite.

¹ www.financiarul.ro

Răspândirea crizei financiare în Europa a determinat unele țări în dezvoltare să apeleze la împrumuturile de la F.M.I. În aceste condiții, reforma activității acestei instituții a devenit foarte necesară. Astfel, oficialii Fondului și-au luat angajamentul încă din 2008, că instituția va ține cont mai mult de condițiile interne specifice fiecărei economii solicitante și că va fi mai flexibilă în ceea ce privește condițiile „atașate împrumuturilor”. Pași în acest sens s-au făcut însă nu suficienți, în condițiile în care Fondul continuă să fie acuzat de „practici dictatoriale”, iar protestele la adresa lui nu au ezitat să însoțească reuniunile organizate de această instituție. Mai puțini sunt însă cei care critică slaba gestionare a banilor primiți de la F.M.I., Banca Mondială, UE și alte instituții sau politica defectuoasă aplicată în perioada anterioară apelării la împrumuturi și în special, slaba stimulare a producției interne și a exporturilor (cazul României).

Începând din 2008, F.M.I. a adus o serie de îmbunătățiri activității sale, cum sunt: eficientizarea procesului de aprobare a creditelor, introducerea liniei flexibile de creditare, creșterea sumei ce poate fi împrumutată, acordarea unui loc mai important marilor economii emergente în conducerea sa.

Importantă este și voința manifestată în prezent de a acționa împreună și de a gestiona în comun problemele cu care se confruntă economia mondială. Cu siguranță că această criză va redefini harta economiei mondiale, sub aspectul raporturilor de putere economică. Cert este că economia mondială se află în prezent în pragul ieșirii din criză, performanțele recente ale țărilor emergente din Asia (China, India, Coreea de Sud) și ale țărilor dezvoltate (SUA, Germania, Franța, Japonia) contribuind la acest succes. Totuși, experții F.M.I. atrag atenția că ritmul relansării economiei mondiale va fi modest în 2010, fiind necesare stimulente financiare și fiscale din partea guvernelor pentru susținerea acestei evoluții.

Bibliografie:

1. Puiu, O., Gust, M., Mihăilescu, M., *Organisme și politici economice internaționale*, Ed. Independența Economică, Pitești, 2006, p. 150-151;
2. Puiu, O. (coord.), *Politici economice internaționale*, Ed. Independența Economică, Pitești, 2000, p. 207;
3. *** Colecția publicației „Adevărul”, aprilie 2009;
4. *** Publicația „Economistul”, 28 septembrie 2009;
5. *** Publicația „Evenimentul zilei”, 11 martie 2009;
6. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>;
7. www.fmi.ro;
8. www.financiarul.ro.

Efectele crizei financiare internațională asupra politicii monetare din România

Asist.univ.dr. Mihaela-Cosmina Petre

Lect.univ.dr. Cristina-Aurora Bunea-Bontas

Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești

Facultatea Management Marketing în Afaceri Economice Brăila

Abstract:

The current financial and economic crisis seems to be unprecedentedly in the last half century. The economic downturn extended in the USA, Europe and Japan seems to be much more painful than the economic downturn in 1981-1982. A massive drop of confidence is under way, both across the business sector, and the consumers, both reacting by cutting costs. The U.S. Government and some governments in Europe, are trying to recover stability, and nationalized parts of their financial sectors to an extent that is in conflict with the modern capitalism basics. Today the entire world seems to change its direction, shaping its course to a period wherein the state role will be higher, and that of the private sector will be lower. This will be probably the most dramatic consequence of the current economic crisis.

Keywords: financial, crisis, capitalism, downturn, business

1. Introducere

Mulți apreciază că actuala criză financiară își are rădăcinile în scăderea dramatică a prețului locuințelor în SUA sau în căderea pieței creditului pentru locuințe. Această viziune este cel puțin incompletă. Cauzele fundamentale ale crizei financiare sunt mai adânci, atât de natură macroeconomică, cât și de natură microeconomică, lucru menționat recent de mai mulți analiști: Altman (2009), Buitier (2008), Blanchard (2009). Cele două tipuri de cauze s-au intercondiționat în producerea crizei. Ne vom referi pe rând la ambele tipuri de cauze.

Cauza profundă a crizei financiare a fost lichiditatea abundentă creată de principalele bănci centrale ale lumii (FED, BOJ) și de dorința țărilor exportatoare de petrol și gaze de a limita aprecierea monedei. De asemenea, a existat o suprasaturare cu economisiri, generată de integrarea crescândă în economia globală a unor țări (China, Asia de Sud-Est în general), cu rate mari de acumulare, dar și de redistribuire globală a averii și a veniturilor către exportatorii de bunuri tari (țigări, gaze naturale etc.). Lichiditatea abundentă și suprasaturarea cu economisiri au creat resurse disponibile pentru investiții, inclusiv în instrumente financiare sofisticate, nu ușor de înțeles de către unii investitori.

Consecințele existenței lichidității abundente au fost ratele foarte scăzute ale dobânzii și volatilitatea redusă a acestora. Împreună, aceste consecințe au condus la creșterea apetitului pentru active cu câștiguri mari. În plus, volatilitatea redusă de pe piață a creat tendința de subestimare a riscului și o adevărată lipsă de vigilență a investitorilor. Marjele de risc au fost și ele foarte scăzute și nediscriminatorii. Împreună, ratele scăzute ale dobânzii, apetitul pentru active cu câștiguri mari, vigilența scăzută față de risc și marjele mici au mascat semnalele prețurilor pe piețele financiare și au condus la insuficienta înțelegere a riscurilor implicate.

Pe acest fundal au operat, ca agravante, și o serie de cauze microeconomice: securitizarea frenetică, fisurile în modelul de afaceri ale agențiilor de rating, externalizările raționale din punct de vedere privat, dar socialmente ineficiente și, în sfârșit, competiția internațională crescută pentru dereglementări.

Consecințele securitizării frenetice a fost că, odată ce criza a fost declanșată de apariția eșecurilor la plata ratelor la creditele pentru case, piața financiară a devenit netransparentă. Instalarea neîncrederii investitorilor a plasat rapid titlurile emise de vehiculele cu scop special (VSP) în categoria riscante (calitatea activelor pe care le finanțau nu mai era clară) și refinanțările au devenit imposibile. Datorită discrepanței dintre maturitățile pe active și pasive, aceste VSP au început să se bazeze pe linii de finanțare de la băncile sponsor. În

final, cererea de lichiditate, în combinație cu pierderea încrederii între bănci, a rezultat în goana după cash și rata dobânzii efective a început să crească.

În SUA și unele state din Europa, guvernele și băncile centrale au răspuns prin îmbunătățirea lichidității; acordarea de garanții guvernamentale pentru împrumuturi; recapitalizarea instituțiilor financiare; garantarea celor mai noi emisiuni de către bănci asigurate; prevenirea colapsului dezordonat al întreprinderilor mari interconectate; cumpărarea de acțiuni în bănci; reduceri coordonate ale ratelor dobânzii. Deși astfel de măsuri au fost puse în aplicare, după 17 luni de la declanșarea turbulențelor, piața a rămas netransparentă, ceea ce a amplificat criza financiară și a facilitat trecerea ei în sectorul real al economiei, mai întâi în SUA, apoi și în alte țări dezvoltate.

Pe termen scurt, principala provocare o constituie găsirea soluțiilor care să restabilească încrederea investitorilor și a consumatorilor. Pe termen lung, principala provocare o constituie ajustarea principiilor care ghidează reforma sistemului financiar internațional, în principal referitor la transparență, îmbunătățirea reglementărilor privind contabilitatea titlurilor, asigurarea reglementării adecvate a piețelor, firmelor și produselor financiare, asigurarea integrității piețelor financiare (privind manipularea pieței și fraudă) și întărirea cooperării între instituțiile financiare ale lumii (modernizarea structurilor de guvernare ale FMI și ale Băncii Mondiale). Etica afacerilor nu lipsește din această listă de provocări ale viitorului.

2. Criza financiară și economia României

Efectele crizei financiare internaționale s-au extins și asupra economiei României. Totuși, din punct de vedere al impactului direct, sistemul bancar a fost puțin afectat, întrucât nu a fost expus la active toxice, precum și datorită măsurilor prudențiale și administrative adoptate de-a lungul timpului de către Banca Națională a României. Indirect însă, criza financiară internațională și mai ales consecința ei evidentă – recesiunea din țările dezvoltate – se extinde asupra economiei românești pe mai multe canale. Pe canalul comercial, încetinește creșterea exporturilor sau chiar le reduce. Pe canalul financiar, limitează accesul la finanțare externă și, astfel, restrânge volumul creditării și generează dificultăți în serviciul datoriei externe private. Pe canalul cursului de schimb, reducerea finanțărilor externe s-a reflectat în deprecierea monedei naționale. Pe canalul încrederii, a avut loc o retragere a investitorilor din țările est-europene. Aceasta a avut drept efect manifestarea pe piața monetar-valutară a unor momente de panică și atacuri speculative, precum cel din luna octombrie din România, care a făcut necesară intervenția BNR. În sfârșit, pe canalul efectelor de avuție și bilanț, are loc deteriorarea activului net al populației și al companiilor, ca urmare a ponderii ridicate a creditelor în valută (corelate cu deprecierea leului) și a scăderii prețurilor activelor mobiliare și imobiliare de la valori speculative, nesustenabile (de tip “bubble”).

Propagarea acestor efecte face ca gradul de **incertitudine referitor la evoluțiile variabilelor economice să fie extrem de ridicat**. Aceasta contribuie, la rândul său, la **accentuarea crizei** prin efectele negative pe care le are asupra **așteptărilor** și prin augmentarea gradului de **prudență** la nivelul consumatorilor și al agenților economici. În România, răspunsul la efectele adverse ale crizei **nu poate fi similar celui formulat de unele state europene** sau celui din SUA. Există câteva diferențe între economia românească și aceste economii, care nu permit copierea pur și simplu a pachetelor de măsuri dezvoltate acolo. În esență, este vorba despre faptul că economia românească are un deficit de cont curent mare, care indică dependența acesteia de finanțarea externă. Avem de ales între reducerea ordonată a acestui deficit sau reducerea lui de către piață în condițiile actuale de tensiune și neîncredere, cu consecințe dramatice pentru cursul de schimb și pentru creșterea economică.

Chiar dacă derularea procesului de ajustare economică nu poate fi planificată cu precizie, totuși, promovarea unor politici economice coerente și credibile ar putea evita

producerea unei **ajustări dezordonate (hard landing)**. Astfel, guvernul ar trebui să evite o **abordare emoțională** a crizei sub presiunea sindicatelor și patronatelor, care ar duce la adoptarea unor măsuri de stimulare a cererii interne, complicând aducerea deficitului de cont curent la un nivel sustenabil. Numai o concentrare a combinației de politici macroeconomice pe procesul de ajustare a dezechilibrului extern (deficitul de cont curent) și a celui intern (deficitul bugetar) poate duce la susținerea unei aterizări line a economiei și la ameliorarea percepției investitorilor străini.

În esență, este necesară o întărire semnificativă a politicii fiscale și a celei salariale (în sens larg, cuprinzând sporurile și premiile de natură cvasisalarială). În acest sens, bugetul pe 2010, recent aprobat, constituie un prim pas lăudabil, în special datorită alocării unor fonduri relative ridicate pentru investiții care au potențialul de a crea “spillover effects” asupra celorlalte sectoare din economie. Pe măsura transpunerii sale în practică, se va crea posibilitatea relaxării treptate a politicii monetare. Astfel, o combinație suboptimală existentă în ultimii ani (politici bugetare și salariale laxe, respectiv o politică monetară foarte „strânsă”) va putea fi înlocuită cu o combinație optimală în care toate politicile (bugetară, salarială și monetară) să aibă un grad similar de restrictivitate și să îndrepte activitatea economică spre muncă și productivitate.

În plus față de aceasta, guvernul mai poate contribui la ameliorarea percepției investitorilor străini prin măsuri precum îmbunătățirea capacității de absorbție a fondurilor europene și înlocuirea astfel, într-o anumită măsură, a finanțării externe private cu finanțare externă publică sau prin crearea de noi locuri de muncă în domenii insuficient valorificate (infrastructură, turism, agroalimentar), care să preia, treptat, rolul de motor al creșterii economice. În general, încheierea unor acorduri de finanțare cu organisme internaționale, începând cu Comisia Europeană și Banca Europeană de Investiții, care să compenseze diminuarea sensibilă a intrărilor de capital privat este binevenită. Dacă toți acești pași vor fi urmați, există o înaltă probabilitate ca investitorii să-și amelioreze percepția privitoare la România și să prefere să investească aici decât în alte țări din zona Europei Centrale sau de Est. Probabilitatea înaltă nu echivalează însă cu certitudinea: nu poate fi exclus scenariul în care, deși autoritățile române fac tot ceea ce trebuie, investitorii străini să nu reacționeze pozitiv și să trateze România nediferențiat față de vecinii săi. Conștientizarea acestei posibilități nu trebuie să ducă însă la defetism și la abandonarea măsurilor de ajustare atât de necesare.

3. Țintirea inflației și criza financiară

În continuare ne vom referi la strategia de politică monetară a BNR – țintirea inflației – în strânsă conexiune cu criza financiară actuală și cu problemele cu care țara noastră se confruntă.

Opțiunea pentru adoptarea țintirii inflației ca strategie de politică monetară a fost justificată de necesitatea realizării unei dezinflații sustenabile. Implementarea strategiei de țintire a inflației nu a fost ușoară nici înainte de apariția crizei financiare și dominanța fiscală, intrările masive de capital, poziția de debitor net a BNR față de sistemul bancar și mecanismul de transmitere a politicii monetare s-au combinat, astfel că, între 2005 și 2007, au existat perioade în care anticipațiile inflaționiste și aprecieri accentuate ale monedei au coexistat. Aceasta a ridicat o dilemă serioasă pentru banca centrală. Creșteri ale ratei dobânzii, necesare pentru a aduce anticipațiile în linie cu ținta de inflație, atrăgeau și mai multe capitaluri străine, apreciind nesustenabil leul.

Odată cu declanșarea crizei financiare în iulie 2007, o parte dintre aceste condiții a dispărut. Astăzi BNR tinde să fie creditor net al sistemului bancar, iar intrările de capital străin s-au atenuat în mod semnificativ. Dar aceasta nu simplifică implementarea politicii monetare. Dimpotrivă, criza financiară a sporit volatilitatea pe piețele monetară și valutară și tinde să amplifice încetinirea activității economice. Pe de o parte, reducerea finanțărilor externe și

existența dezechilibrelor externe mari au declanșat deprecierea leului, care alimentează inflația și face necesară o rată a dobânzii relativ înaltă. Mai mult, cei cu datorii în euro și alte valute, și astfel sistemul financiar, sunt vulnerabili la o depreciere semnificativă a leului. Pe de altă parte, rate mai înalte ale dobânzii ar tinde să frâneze creșterea economică și, mai mult, ar crea costuri pentru cei ce au datorii, riscând să destabilizeze sectorul financiar. În aceste condiții, apare problema delicată a compromisului dintre obiectivele politicii monetare: asigurarea stabilității prețurilor și asigurarea stabilității financiare.

Friedman (1968) și Phelps (1968) au arătat că nu există compromis pe termen lung între inflație și șomaj. De aici rezultă că obiectivul pe termen lung al politicii monetare trebuie să fie atingerea unei inflații scăzute și stabile. S-a observat că inflația scăzută și stabilă ajută creșterea economică sustenabilă pe termen lung. În consecință, inflația scăzută și stabilă reprezintă atât un scop în sine, cât și un mijloc de realizare a unei creșteri economice sustenabile (Bernanke, 2006).

Eficiența politicii monetare în atingerea acestui obiectiv este însă limitată dacă nu există stabilitate financiară. Unul dintre principiile macroeconomice de bază afirmă că fricțiunile pe plan financiar influențează în mod substanțial ciclul de afaceri. Astăzi, pe plan mondial, acest lucru este foarte evident. Băncile centrale ale lumii încearcă să mențină stabilitatea financiară și să evite recesiunea și depresiunea economică.

Experiențele anterioare par să confirme viziunea conform căreia inflația este principala sursă de instabilitate financiară. De obicei, perioade caracterizate de inflație înaltă au fost și cele cu instabilitate financiară severă și cu crize la nivelul sectorului bancar sau au fost urmate de recesiune în urma adoptării de către autorități a unor măsuri inadecvate de temperare a inflației.

Totuși, literatura economică recentă evidențiază faptul că un nivel scăzut al inflației nu reprezintă o condiție suficientă pentru asigurarea stabilității financiare pe termen lung (Crockett, 2003). În economiile contemporane, un nivel scăzut și stabil al inflației a condus la crearea unui climat economic nou, care necesită reconsiderarea cu rigurozitate a relației dintre stabilitatea prețurilor și stabilitatea financiară. Ca atare, s-a trecut la deschiderea unui nou front de luptă, cel consacrat combaterii instabilității financiare. În acest sens, experiența unor țări asiatice din anii 1997-1998 și actuala criză economică și financiară conduc la reconsiderarea măsurii în care banca centrală deține capacitatea de a asigura concomitent stabilitatea prețurilor și stabilitatea financiară în ipoteza în care realizarea acestora necesită adoptarea unor măsuri conflictuale.

Experiența României arată că stabilitatea financiară prezintă o importanță deosebită pentru stabilitatea prețurilor. Pe bună dreptate, România a fost criticată pentru întârzieri în dezinflație. Acestea s-au datorat reformelor structurale insuficiente. Țara noastră a realizat o rată medie de dezinflație de 5,8 puncte procentuale pe an în perioada 2000-2007, în paralel cu menținerea stabilității sistemului financiar. Dar dacă BNR ar fi suplinat acest deficit de reforme prin creșteri mai abrupte ale ratelor dobânzii situația financiară a firmelor și a gospodăriilor s-ar fi deteriorat. Și astfel s-ar fi deteriorat stabilitatea financiară a sectorului bancar. În final, însăși ritmul dezinflației ar fi fost, probabil, mai mic decât cel realizat. Lecția care trebuie învățată este aceea că, pe termen lung, incapacitatea menținerii stabilității financiare nu poate să conducă decât la o reinflamare a inflației.

Prin adoptarea țintirii inflației s-a optat să se facă cât mai mult loc pieței în stabilirea cursului de schimb. Totuși, au fost situații când fluctuațiile leului au fost cu mult în afara limitelor justificate de fundamentele cursului de schimb. Așa a fost cazul de mai multe ori în intervalul 2004-2007, când au existat intrări masive de capital și leul s-a apreciat foarte mult. Așa s-a întâmplat, în anumite perioade, și după declanșarea crizei financiare internaționale actuale, inclusiv în 2009. Acestea au fost motivele pentru care s-a adoptat o

flotare controlată a cursului de schimb. Ceea ce nu înseamnă că se intervine în piața valutară în mod discreționar.

Politica BNR privind intervențiile pe piața valutară a fost ghidată de filozofia conform căreia o volatilitate înaltă a cursului de schimb este dăunătoare atât pentru obiectivul privind inflația, cât și pentru sănătatea financiară a sectorului real și a celui financiar. Cu această filozofie, BNR a promovat un curs de schimb flotant, care i-a permis atât să utilizeze valențele pieței libere și să descurajeze comportamentele speculative, cât și să evite aprecierile excesive.

Implementarea consecventă a acestei filozofii a necesitat cumpărări relativ importante de valută de pe piață de către BNR în perioada 2004 – august 2007. La momentele cumpărării valutei, BNR a fost criticată că nu lasă cursul să se aprecieze în linie cu cerințele pieței. Astăzi se dovedește că această politică a fost adecvată. Criza financiară actuală a introdus o inversare abruptă a trendului de apreciere a leului, cu importante episoade de volatilitate. Așa cum, în trecut, intrările de valută au supraapreciat leul cu mult peste nivelul indicat de factorii fundamentali ai cursului de schimb, astăzi reducerea finanțării externe și incertitudinea tind să determine deprecieri ale leului nejustificate de factorii fundamentali ai cursului de schimb. Rezervele cumpărate pe piața valutară în momentele de supraapreciere servesc astăzi pentru intervenții pentru calmarea deprecierii leului.

4. Concluzii

BNR transmite pieței un mesaj de normalizare a situației politice și de încredere privind continuarea procesului dezinflaționist în 2010 și stabilitatea cursului de schimb, care subliniază însă importanța corelării dobânzilor din piață cu dobânda cheie. Consiliul de Administrație al BNR a decis reducerea dobânzii de politică monetară de la 8% la 7,5%, nivel care nu a mai fost atins de 2 ani, printr-o măsură-surpriză pentru piață, în condițiile în care majoritatea analiștilor anticipau o menținere a ratei de dobândă sau tăierea acesteia cu un sfert de punct procentual, la 7,75%.

Mesajul transmis prin decizia băncii centrale este unul optimist. BNR este încrezătoare că vom reintra în linie cu prevederile acordului cu FMI și Comisia Europeană, semn că marea parte a incertitudinilor s-a risipit. În plus, BNR nu vede presiuni de depreciere pe curs iar pe termen foarte scurt, există presiuni inflaționiste apărute în urma creșterii accizelor, dar BNR crede că inflația se va diminua în continuare.

Cu excepția lunii ianuarie, când inflația va fi mai ridicată, procesul dezinflaționist se va relua probabil din februarie și vom vedea probabil rate ale inflației anuale sub 4% în prima parte din 2010.

În ședința din 5 ianuarie 2010, Consiliul de Administrație al Băncii Naționale a României (BNR) a hotărât următoarele: reducerea ratei dobânzii de politică monetară la nivelul de 7,5% pe an de la 8% pe an, începând cu data de 6 ianuarie 2010, gestionarea fermă a lichidității din sistemul bancar în vederea consolidării transmisiei semnalelor de politică monetară și menținerea nivelurilor actuale ale ratelor rezervelor minime obligatorii aplicabile pasivelor în lei și în valută ale instituțiilor de credit.

În 2009, banca centrală a scăzut dobânda cheie de cinci ori, de la 10,25% la 8%, și a coborât nivelul rezervelor minime obligatorii solicitate băncilor comerciale la 15% din pasivele în lei și 25% din cele în valută. Ultima decizie privind scăderea rezervelor minime obligatorii a fost luată în cadrul unei ședințe-surpriză a BNR, de la mijlocul lunii noiembrie 2009, când CA a decis reducerea acestora de la 30% la 25% pentru pasivele băncilor în valută, ca urmare a amânării tranșei a treia din împrumutul extern al României de la FMI, ce ar fi trebuit să fie livrată în decembrie anul trecut.

În concluzie, în această perioadă de turbulențe și incertitudini cred că programul de adoptare a euro va fi cel mai bun ghid. România trebuie să își mențină calendarul anunțat

anterior pentru adoptarea euro, cu precizarea că intrarea la 1 ianuarie 2012 în mecanismul ratelor de schimb ERM-II și parcurgerea perioadei minime obligatorii de doi ani în interiorul acestui mecanism este condiționată de nevoia că până în 2012, în România, trebuie făcute multe reforme, dar reforme adecvate și competente.

Bibliografie:

1. Nicolae Dardac, Teodora Barbu, *Monedă, bănci și politici monetare*, Ed. Didactică și Pedagogică, 2005.
2. Luigi Popescu, *Băncile centrale și politicile monetare*, Ed. Sitech, 2008.
3. www.bnro.ro
4. www.lumeaincriza.ro